

รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action
Research: PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา

นางจงจิต สุชาอรรถ

ผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมการพิเศษ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศคุณูปการ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอิง จากนางนลินี ศรีสารคาม จันทร์ตรี ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดหนองคาย ที่ได้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณนายทรงชัย ขยันงาน ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา นายชานู นพรัตน์ ข้าราชการบำนาญ อดีตศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นายวรารุช พยัคฆพงษ์ ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นางชญาณี ใหญ่สูงเนิน ครูชำนาญการพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และ นายวิฑูรย์ สีนทอง อดีตกำนันตำบลโป่งตาลอง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคณะครูบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากผลงานวิชาการฉบับนี้ ผู้จัดทำขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณความดีแก่คุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้ความเอื้ออาทรตลอดมา และขอเทิดทูนแด่บูรพาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

จงจิต สุชาอรรณ

ชื่องานวิจัย	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อผู้วิจัย	นางจงจิต สุธาอรรด
ปีที่วิจัย	2558

บทคัดย่อ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จาก โครงการ “อินทรีโคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แล้วนำไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง จำนวน 12 ตำบล ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จาก โครงการ “อินทรีโคราช 1 ไร่ 5000” โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน รวมทั้งสิ้น 164 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกการประชุมระดมสมอง ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ให้ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันดำเนินงานตามวงจร PAOR ซึ่งประกอบด้วย ขั้นวางแผน (Plan) เป็นการนำสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ได้จากโครงการ “อินทรีโคราช 1 ไร่ 5000” นำมากำหนดเป็นกิจกรรมในการดำเนินงาน แล้วจัดทำเป็นแผนปฏิบัติงานแล้วขึ้นลงมือปฏิบัติ (Action) ตามแผนปฏิบัติงาน โดยผู้วิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันปฏิบัติติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในขั้นสังเกตการณ์ (Observe) จากนั้นจึงสรุปผลการติดตาม ตรวจสอบมาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกันในขั้นสะท้อนผล (Reflection) เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อ

นำมาสู่กระบวนการแก้ไขตามวงจร PAOR ในวงรอบที่ 2 กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน รวมทั้งสิ้น 164 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกต ขั้นตอนที่ 3 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง จำนวน 12 ตำบล โดยเก็บข้อมูลหลังการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 3 เดือน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา จำนวน 103 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อประเมินผลการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ มีแนวทางในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจ การให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง การค้นหาเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ และการช่วยเหลือแนะนำ ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ มีแนวทางในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูลของตนเองอย่างเป็นระบบ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีแนวทาง ในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการ เน้นการปฏิบัติจริง มีการทดลองเปรียบเทียบ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม มีแนวทางในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน มีความตั้งใจและสนใจที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง มีเครือข่ายร่วมจัดในชุมชน และบูรณาการร่วมกันในพื้นที่ ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน มีแนวทางในการพัฒนาการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ คือ การส่งเสริมให้มีการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน สร้างความเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง มีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติอย่างจริงจัง

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีดังนี้

วงรอบที่ 1 พบว่า ด้านความรู้ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน มีความเข้าใจ

ในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และด้านการนำไปใช้ พบว่า มีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน

วงรอบที่ 2 พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี สามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่น ในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนมาพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการนำไปใช้ การแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชนของตน

3. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่า ผลการประเมินการจัดกิจกรรม ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ประกาศศุณูปการ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
บริบทการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม	
อรรถศาสตร์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....	18
การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการ	
“อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000”.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	24
ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง.....	25
หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	27
จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	31
ปัจจัยและเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง.....	33
การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้.....	35
การวางแผนชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	37
แนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดย	
กระบวนการ กศน.	39

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
<p>ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนนาร่อง ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....</p>	78
<p>บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล .....</p>	84
<p> สัญลักษณ์ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....</p>	84
<p> การวิเคราะห์ข้อมูล.....</p>	84
<p> ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....</p>	85
<p> ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการอินทรีโคราช 1 ไร่ 5000 ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปากช่อง.....</p>	85
<p> ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์ศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR).....</p>	87
<p> ขั้นตอนที่ 3 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชุมชนนาร่อง ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....</p>	110
<p>บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ .....</p>	119
<p> จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....</p>	119
<p> ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....</p>	119
<p> เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....</p>	120
<p> สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....</p>	122

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
สรุปผลการวิจัย.....	122
อภิปรายผล.....	138
ข้อเสนอแนะ.....	148
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก.....	158
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	159
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	160
ภาคผนวก ข เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย.....	162
- แบบบันทึกการประชุมระดมสมอง.....	163
- แบบวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรม.....	169
- แบบสังเกตสำหรับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย.....	174
- แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย.....	175
- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก.....	177
- แบบประเมินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชุมชนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปากช่อง.....	178
ภาคผนวก ค ข้อมูลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป...	183
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	194
- รายชื่อผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	195
- ภาพกิจกรรมตามกระบวนการวิจัย.....	203
ภาคผนวก จ หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง.....	217
ภาคผนวก ฉ หลักฐานการเผยแพร่ผลงาน.....	233
ประวัติของผู้ศึกษาค้นคว้า.....	271

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์กิจกรรมจากการระดมสมองมากำหนดเป็น โครงการ/กิจกรรม	87
ตารางที่ 4.2 แผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในสถานศึกษา.....	89
ตารางที่ 4.3 ผลการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน.....	97
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมในการพัฒนารอบที่ 2.....	103
ตารางที่ 4.5 แผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในสถานศึกษารอบที่ 2.....	104
ตารางที่ 4.6 ผลการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน รอบที่ 2.....	107
ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	110
ตารางที่ 4.8 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการ การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของ ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมและรายด้าน.....	112
ตารางที่ 4.9 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการเรียนรู้.....	113
ตารางที่ 4.10 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการดำเนินชีวิต.....	114
ตารางที่ 4.11 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	115
ตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการประหยัด.....	116
ตารางที่ 4.13 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการลดรายจ่าย.....	117
ตารางที่ 4.14 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการเพิ่มรายได้.....	118

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการวิจัย.....	10
ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	11
ภาพที่ 2.1 แผนผังการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน.....	40

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มนโยบายปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization) ตามแบบสังคมนิยมตะวันตก โดยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 อันเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นให้ประเทศไทยเพิ่มขีดความสามารถในการเพิ่มผลิตทางการเกษตร เพื่อส่งออกให้มากขึ้น กระตุ้นให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น พัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ เช่น ระบบชลประทาน การคมนาคมขนส่ง เพื่อเอื้ออำนวยให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตและขนส่งผลผลิตได้สะดวกขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้ประชาชนใช้จ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่มาจากเมืองมากขึ้น เป็นผลทำให้ชุมชนในชนบทของไทยเริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากระบบทำมาหากินแบบยังชีพไปสู่การผลิตที่ต้องใช้เงินเพื่อการลงทุนและการดำรงชีพมากขึ้น อันเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ของระบบทุนนิยม ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ของคนในชุมชน เช่น ระบบการใช้แรงงาน ระบบการพึ่งพาอาศัยกัน ระบบความเชื่อ ระบบการศึกษา ระบบการรักษาพยาบาล เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นทางลบต่อชุมชนชนบทไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านศักยภาพการพึ่งพาตนเอง การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรภายใต้อำนาจรัฐและสิทธิของชุมชนเอง ตลอดระยะเวลา 40 ปี ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า การพัฒนาประเทศไม่ได้สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นในชนบท หรือ “เศรษฐกิจฐานราก” ซึ่งเป็นเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ทั้งนี้เป้าหมายในอดีตที่ผ่านมาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้แรงงานราคาถูก ส่วนโครงสร้างอุตสาหกรรมก็นำสินค้าต้นทุนและเทคโนโลยีเป็นหลัก ธุรกิจหลายประเภทเป็นธุรกิจเก็งกำไรระยะสั้น ทั้งยังพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศขาดเสถียรภาพ เกิดช่องว่างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างเมืองกับชนบท ทรัพยากรและแรงงานในชนบทล่มสลาย ส่วนในเมืองก็มีปัญหานานัปการ เช่น ปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหายาเสพติด เป็นต้น (กระทรวงมหาดไทย, 2541: 1-2) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนในชนบท โดยเฉพาะเกษตรกรที่ต้องประสบปัญหาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความยากจน ความไม่รู้ และสุขภาพอนามัยไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นปัญหาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่ หรือมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ยิ่งปัญหาความยากจนของเกษตรกรที่มี

ปัจจัยมาจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นทำให้เกษตรกรมีหนี้สิน และเป็นผลทำให้คุณภาพชีวิตของคนไทย
ในชนบทลดลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 2)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตระหนักและห่วงใยต่อการ
การดำเนินชีวิตของประชากรไทย ทรงได้พระราชทานพระราชดำริแนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่
เกษตรกร โดยได้ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง
(Sufficiency Economy) เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การ
พัฒนาให้เกิดการ “พึ่งพาตนเอง เรียบง่าย ประหยัด และเป็นธรรมชาติ” ตลอดจนสอดคล้องกับ
ปัญหาภูมิภาคต่าง ๆ โดยการประสานความร่วมมือของระบบวิถีชีวิต ทั้งสังคม วัฒนธรรม ศาสนา
สิ่งแวดล้อมและการปกครอง ซึ่งพระองค์ตรัสว่า “ทฤษฎีใหม่” อันประกอบไปด้วยขั้นตอนการ
ปฏิบัติ 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 “พึ่งพาตนเอง” คือ การมีความพอเพียง ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนใน
ระดับชีวิตที่ประหยัด โดยการจัดแบ่งพื้นที่ที่ทำกินและที่อยู่อาศัยอันมีน้ำเป็นปัจจัยหลัก เน้นการ
สร้างความมั่นคงด้านอาหารให้แก่ครอบครัว เพิ่มรายได้ด้วยการลดรายจ่าย ขั้นที่ 2 “ชุมชนอิสระ”
เป็นการรวมกลุ่มภายในชุมชนกันเอง เพิ่มการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา
สังคมและศาสนา และขั้นที่ 3 “พึ่งพิงภายนอก” โดยการร่วมมือกับองค์กรภายนอกชุมชน รัฐบาล
จึงได้อันเชิญหลักการใช้ชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) เพื่อพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่ไป
กับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”
ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้
อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง
ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ในระยะแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้
เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความ
สมดุลและยั่งยืน(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : คำนำ)
และการพัฒนาประเทศในระยะดังกล่าว จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนา
ที่ผ่านมา โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการ
พัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่
ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยง
ทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการ
วิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุ

กับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : ก) ขณะที่ภาคเกษตรเป็นภาคที่มีความสำคัญและมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และประเทศ หลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่เป็นรูปธรรม นำไปสู่ความพออยู่พอกินมีความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ลดรายจ่าย พึ่งตนเอง และแก้ปัญหาความยากจนของภาคครัวเรือนและภาคชุมชน เกษตรกรที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในหลายพื้นที่ ปรากฏผลชัดเจนว่าสามารถก้าวพ้นภาวะหนี้สินจากการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์สู่เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรกรตัวอย่างที่ได้รับรางวัลการประกวดผลงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่างก็ยืนยันว่าเกษตรกรที่เริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการดำเนินตามเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ลดรายจ่าย ลดการใช้สารเคมี และเน้นการผลิตที่ยึดความมีเหตุผล และองค์ความรู้ สามารถทำให้เกษตรกรมีเงินออม หลุดพ้นจากภาวะหนี้สิน และมีรายได้มั่นคงสามารถช่วยเหลือ แบ่งปันให้เพื่อนบ้านและชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554 : ก) ดังนั้นรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่มีคุณค่าต่อคนไทยที่จะน้อมนำมาใช้ปฏิบัติ ในการดำรงอยู่และปฏิบัติตน โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน รัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศตามแนวทางสายกลาง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำให้สังคมไทยสามารถรอดพ้นจากวิกฤติและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามทางสายกลางนั้นจะต้องอาศัยวิธีการหรือการกระทำที่ยึดหลักของความพอประมาณ บนพื้นฐานของความมีเหตุผล และมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีควบคู่ไปกับเงื่อนไขอีก 2 ประการคือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขทางด้านคุณธรรมเป็นสำคัญ

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้งระบบบริหารจัดการ และการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ใช้กระบวนการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2559 ให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาทั้งในรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรม และอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555 : 8) โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตระหนักถึงภารกิจดังกล่าวจึงได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จัดทำแนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนด้วยกระบวนการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 8 หมวดวิชาการ และพัฒนารูปแบบ แนวทางการกระบวนการเรียนรู้ระดับชุมชนและบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่หลักสูตร จำนวน 20 หลักสูตร ผลการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ. 2551 – 2553 ที่ผ่านมา ได้ส่งเสริมการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนในชุมชน โดยให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ศูนย์สาธิตและทดลองด้านการศึกษาอาชีพ สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียง และดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 100,000 คนต่อปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555 : 9) ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กำหนดเป็นนโยบายหลักที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนตามแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักสูตรและการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการในรูปแบบของการฝึกอบรม การประชุม สัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของชุมชนแต่ละพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2556 : 6) ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้มอบหมายให้สถานศึกษาในสังกัดจัดและส่งเสริม พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีคุณธรรม นำความรู้และมีทักษะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำแนวทางการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนด้วยกระบวนการศึกษานอกโรงเรียนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไปดำเนินการในพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา. 2556 : 9)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จึงได้น้อมนำแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ทดลองใช้ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนต้นแบบการทำเกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์ ภายในสถานศึกษา โดยจัดทำโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” (พื้นที่ 1 ไร่ ปลุกพืช 5 ชนิด) เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกิจกรรม เช่น การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่ชน การเลี้ยงเป็ด และการปลูกพืชผักสวนครัว ในพื้นที่เพียง 1 ไร่ ทำ รายได้ให้กับเกษตรกรอย่างน้อย 5000 บาท ต่อเดือน ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าวพบว่า ประสบ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสนใจที่จะ นำไปใช้แบบต้นแบบในการทำเกษตรแบบผสมผสาน อีกทั้งในกิจกรรมดังกล่าว ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ได้บูรณาการสอดแทรกเนื้อหาด้านการดำเนิน ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญใน การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง, 2555 : 9) ซึ่งจากผลการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ได้รับรางวัลสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดีเด่น ประจำปี 2555 และรางวัล สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงประจำปี 2555 “สถานศึกษาพอเพียง 2555” และเป็นผลการดำเนินงานที่มีการ ปฏิบัติที่ดี (Good Practice) ของสถานศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่ศึกษาวิธีการดำเนินงาน โครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชุมชน โดยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และใช้ กระบวนการ PAOR ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกทากาด (Kemmis & Mc Taggart, 1990) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละตำบล ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิตยา เงินประเสริฐศรี (2544: 61) ได้ กล่าวถึงความสำคัญการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะสะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา โดยมีการ เปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม

หัวใจของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้เป็นแนวทางความร่วมมือ ระหว่างนักวิจัย กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้กระบวนการวิจัยต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และ ส่งเสริมคุณค่าของชีวิต กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบ สถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความต้องการของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง (2555 : 9) ที่ได้ให้ความสำคัญต่อ กระบวนการส่งเสริมความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมายทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และสังคม โดยรวม เน้นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และการประเมินผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถ วัดผลสำเร็จของงานที่ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จึงเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อ ต่อยอดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนนาร่องของ สถานศึกษา ทั้ง 12 ตำบล เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็น ระบบ และส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็น ข้อความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อการนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ได้เป็นอย่างดี

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาวิธีการดำเนินงานตามแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550: 24) ใช้เทคนิคการประชุมระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ ศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ใน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การสำรวจปัญหา (Exploring the problem) ขั้นที่ 2 การสร้างความคิด (Generating ideas) และขั้นที่ 3 การพัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) เพื่อวิเคราะห์ศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ
2. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
4. ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม
5. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ขึ้นวางแผน (Plan)
- ขั้นที่ 2 ขึ้นลงมือปฏิบัติ (Action)
- ขั้นที่ 3 ขึ้นสังเกตการณ์ (Observe)
- ขั้นที่ 4 ขึ้นสะท้อนผล (Reflection)

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยและกลุ่มผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัดของกรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตาม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน ใน 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550: 28)

1. ด้านการเรียนรู้
2. ด้านการดำเนินชีวิต
3. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. ด้านประหยัด
5. ด้านการลดรายจ่าย
6. ด้านการเพิ่มรายได้

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง ประชากรในการวิจัย รวมทั้งสิ้น 164 คน ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย
2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน
  - 2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน
  - 2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน
  - 2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย

3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน

3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสิ้น 164 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วม

โครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ในปีงบประมาณ 2557 ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย
2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน
  - 2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน
  - 2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน
  - 2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย
  - 3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน
  - 3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้จะดำเนินการติดตามและประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนาร่อง อย่างน้อย 3 เดือน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

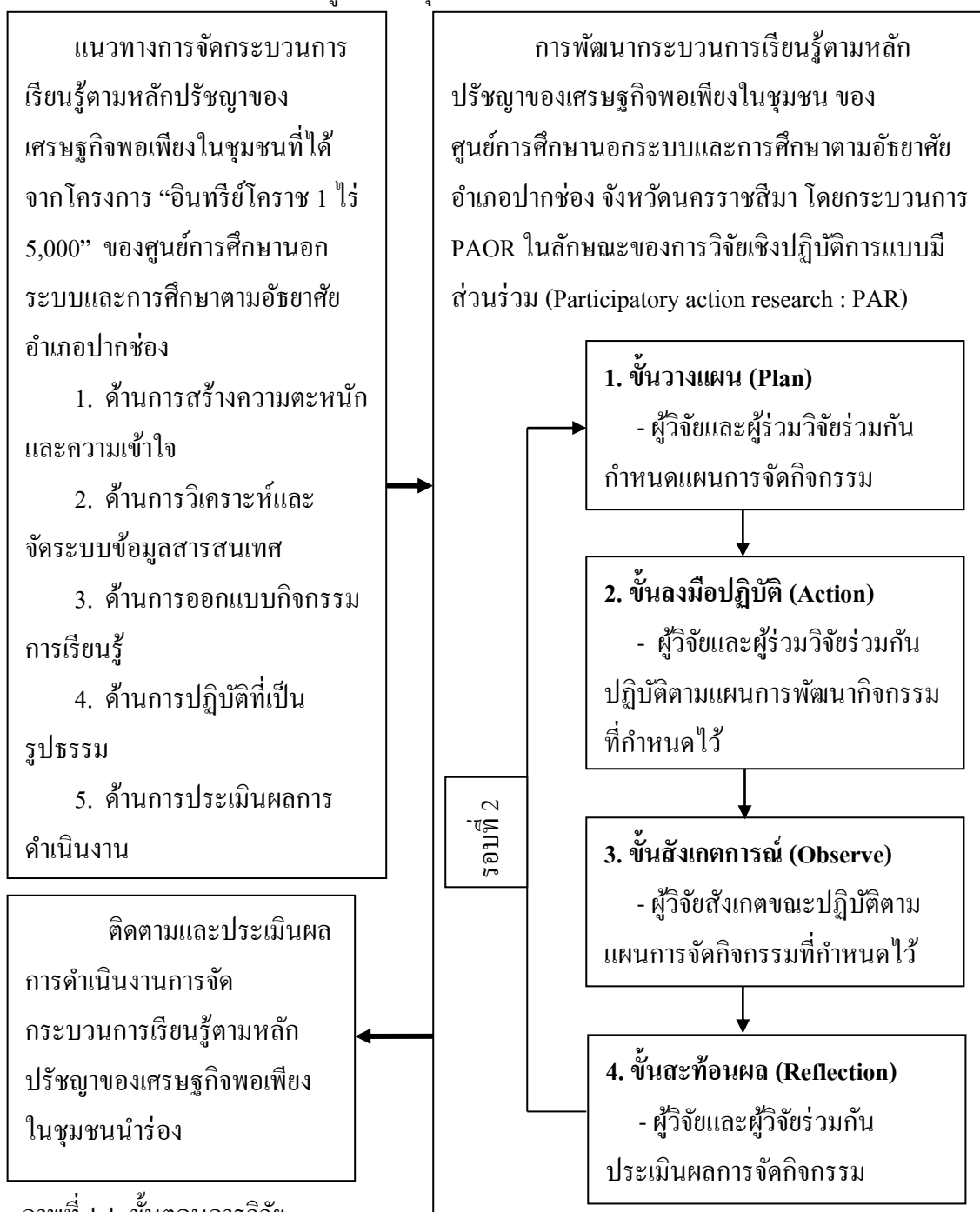
ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการวิจัย ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีวัยโคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2555 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2556

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยดำเนินการระหว่าง วันที่ 1 มีนาคม 2556 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2557

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้จะดำเนินการติดตามและประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนาร่อง อย่างน้อย 3 เดือน ดำเนินการในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2557 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2558

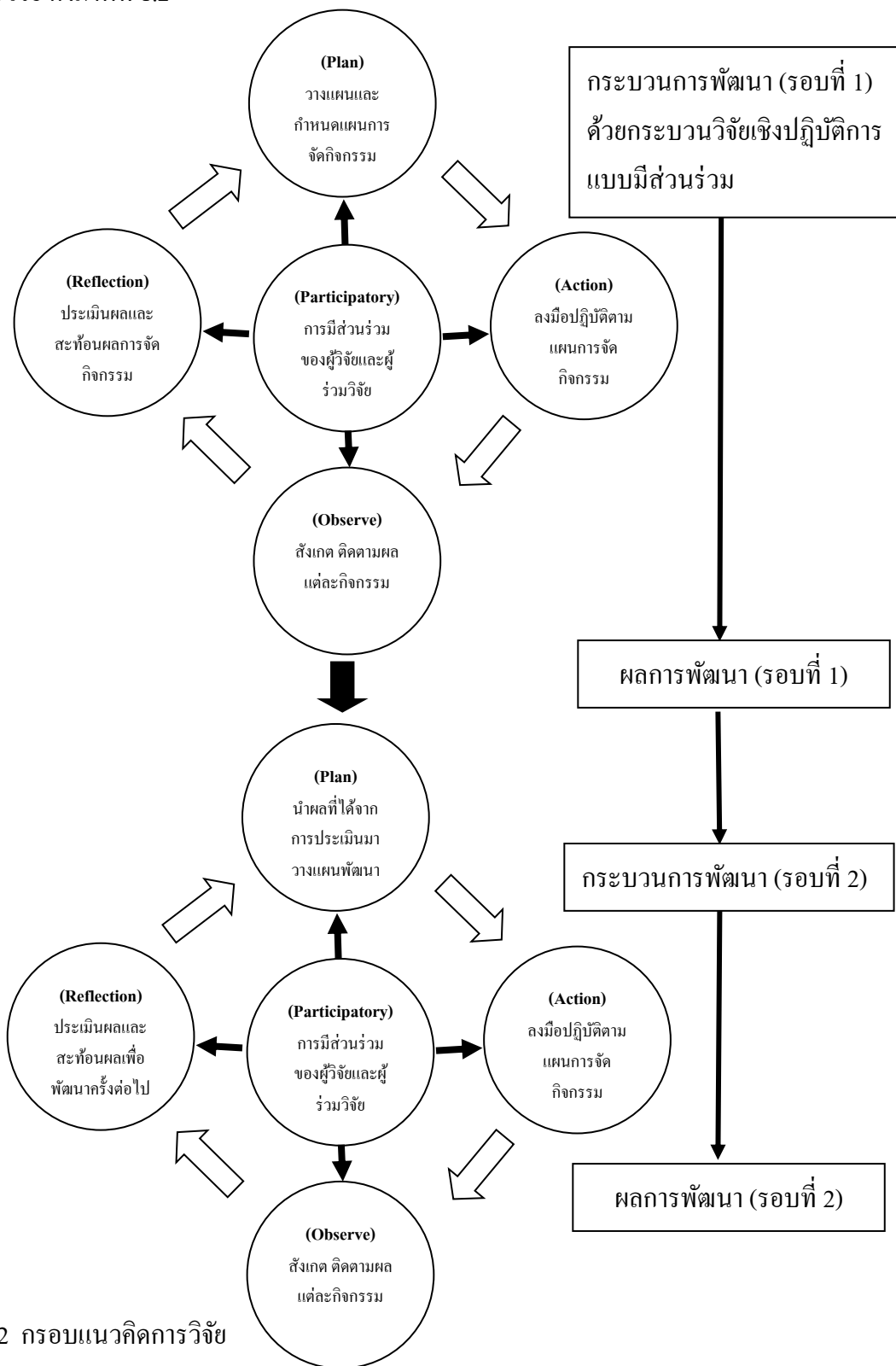
จากขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน หมายถึง กระบวนการหรือแนวทางการในการเสริมสร้างความรู้ เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ทักษะการปฏิบัติและประสบการณ์ ให้กับประชาชนของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย

1. **ขั้นวางแผน (Planning)** เป็นขั้นตอนที่เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการโดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นำสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” จากกระบวนการประชุมระดมสมองค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ตนปฏิบัติจริงในพื้นที่ เพื่อนำมากำหนดเป็นกิจกรรมในการดำเนินงาน

2. **ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Action)** เป็นการนำเอาแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นการวางแผนมาดำเนินการ โดยใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมกันปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ บทบาทของผู้วิจัย คอยให้การสนับสนุน ส่งเสริมและให้คำปรึกษา ในส่วนของผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และนำให้ข้อมูลสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ และผลการปฏิบัติแก่ผู้วิจัย

3. **ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)** เป็นขั้นสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติผลของการปฏิบัติ สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดในการปฏิบัติโดยใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลร่วมกันปฏิบัติติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในพื้นที่ตามแผนปฏิบัติงานที่วางไว้ในแต่ละกิจกรรม

4. **ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection)** เป็นขั้นสุดท้ายของวงจร เพื่อการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ สรุปผลการติดตาม ตรวจสอบมาสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ โดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุง และวางแผนการปฏิบัติต่อไป

เทคนิคการระดมสมอง หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมกันระดมแนวคิดจากผลการดำเนินโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา นำมาสรุปเป็นความรวบ

ขอในการต่อขอเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจปัญหา (Exploring the problem) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาจะเป็นผู้ทำการ “เปิดประเด็น” และร่วมกันอภิปรายประเด็นที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความคิด (Generating ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะร่วมกันนำเอาประเด็นมาสร้างสมมติฐาน เพื่อกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับประเด็นและจัดทำเป็นแนวคิด หรือข้อมูลในการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย

1. ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ
2. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
4. ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม
5. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

3. ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะร่วมกันประเมินจุดอ่อนและข้อดีของแนวคิด หรือข้อมูลในการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาไปยังข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้

แนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการประชุมระดมสมองของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล นำไปจัดกิจกรรมแก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ถูกต้องและเป็นรูปธรรม

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ บนพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กรอบแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยประกอบไป

ด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้ และคุณธรรมประกอบด้วย ส่วนในแนวทางปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน หมายถึง การตรวจสอบความสำเร็จของการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานหลังการจัดกิจกรรมอย่างน้อย 3 เดือน ตามตัวชี้วัดที่สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

ตัวชี้วัดความสำเร็จ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความสำเร็จของการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จำนวน 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 1.1 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
  - ตัวชี้วัดที่ 1.2 ส่งเสริมให้มีทักษะการพัฒนาร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง
  - ตัวชี้วัดที่ 1.3 ส่งเสริมให้มีความประพฤติที่ดีและสร้างสรรค์
2. ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 2.1 มีวินัยในการดำเนินชีวิตพึ่งตนเองได้ สามารถยังประโยชน์ต่อผู้อื่น
  - ตัวชี้วัดที่ 2.2 มีความซื่อสัตย์ อดทน อดออม มีเหตุผล ทำงานกลุ่มได้
3. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 3.1 ชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
  - ตัวชี้วัดที่ 3.2 แสวงหาสิ่งทดแทนและเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
4. ด้านประหยัด ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 4.1 รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
  - ตัวชี้วัดที่ 4.2 รู้จักใช้ทุนและแสวงหาทุนทางสังคม
5. ลดรายจ่าย ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 5.1 ลด ละ เลิกอบายมุข
  - ตัวชี้วัดที่ 5.2 ทำกินทำใช้ในครัวเรือน
6. เพิ่มรายได้ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด คือ
  - ตัวชี้วัดที่ 6.1 แสวงหารายได้เสริม

ตัวชี้วัดที่ 6.2 มีการอบรมในครอบครัว

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ภายใต้ขอบข่ายงานที่กำหนด ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครู กศน.ตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความสามารถปฏิบัติตนได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557

“อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” หมายถึง ในเนื้อที่ 1 ไร่ ปลูกพืช 5 พันธุ์ หรือ 5 ชนิด ได้ผลผลิตหมุนเวียนเพื่อให้เกษตรกรได้รับค่าตอบแทนไม่ขาดรายได้ในแต่ละปี เนื่องจากผลผลิตของพันธุ์พืชแต่ละชนิดแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนประสบความสำเร็จ และนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแผนงาน โครงการที่นำไปสู่การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
2. ได้กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความรู้ เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ทักษะการปฏิบัติและประสบการณ์ ให้กับประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนให้เป็นรูปธรรม โดยนำกระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไปขยายผลทุกหมู่บ้าน ชุมชนในอำเภอปากช่อง หรือผู้ที่สนใจทั่วไป
3. ได้ข้อมูลจากการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของสถานศึกษา เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบวิธีการที่สอดคล้องกับพื้นที่ ส่งเสริมให้การดำเนินการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

4. ได้แหล่งเรียนรู้ด้านการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ประชาชนหรือผู้สนใจ ตลอดจนหน่วยงานได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

1. บริบทการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000”
3. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.2 หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.3 จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.4 ปัจจัยและเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.5 การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้
  - 3.6 การวางแผนชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.7 แนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ชุมชน โดยกระบวนการ กศน.
  - 3.8 เป้าหมาย ผลกระทบและตัวชี้วัดการจัดกิจกรรม
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)
5. เทคนิคการระดมสมอง
6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 6.1 แนวคิดตามหลักปรัชญาคิดเป็น
  - 6.2 แนวคิดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Principles of Adult Learn in)
  - 6.3 แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

1.1 ประวัติความเป็นมา

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ได้รับจัดตั้ง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 ประกอบด้วยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2531 ข้อ 6 กระทรวงศึกษาธิการ จึงดำเนินการจัดตั้ง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ จำนวน 789 แห่งทั่วประเทศ ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2536 เดิมตั้งอยู่ที่ อาคารนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีสถานภาพเป็นสถานศึกษาในระบบราชการ แห่งหนึ่ง สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2536 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากช่อง สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนเปลี่ยนเป็น สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2552 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 บทบาทและอำนาจหน้าที่

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ดำเนินการตามนโยบายพิเศษของรัฐบาลและงานเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ
4. จัด ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่
5. จัด ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. วิจัยและพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนรู้และมาตรฐาน การศึกษานอกระบบ
7. ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์
8. กำกับ ดูแล ตรวจสอบ นิเทศภายใน ติดตามประเมินผลและรายงานผลการ ดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
9. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
10. ระดมทรัพยากรเพื่อใช้ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย
11. ดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ให้สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์และ วิธีการที่กำหนด
12. ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

1.3 ทิศทางการทำงาน

ทิศทางการทำงานในการจัด และส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา นั้น ได้กำหนดทิศทางการทำงานไว้ดังนี้

1.3.1 ปรัชญา

พัฒนากระบวนการเรียนรู้ มุ่งสู่คุณธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 อัตลักษณ์

อยู่อย่างพอเพียง

1.3.3 เอกลักษณ์

สถานศึกษาพอเพียง

1.3.4 วิสัยทัศน์

ประชาชนชาวปากช่อง ได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อ การมีงานทำที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ และการมีอาชีพ อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.5 พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มี คุณภาพเพื่อยกระดับการศึกษา สมรรถนะในการเรียนรู้และการแก้ปัญหา พัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต และสังคม และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของประชาชนชาวปากช่องอย่าง ทั่วถึงและเท่าเทียม

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อผนึกกำลังในการพัฒนาคุณภาพของประชากร

3. พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

4. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของคนในชุมชน ส่งเสริมบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

5. พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สามารถดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 เป้าประสงค์

1.4.1 ประชาชนชาวปากช่องได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

1.4.2 ประชากรวัยแรงงานมีระดับการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น และมีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวอย่างยั่งยืน บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

1.4.3 ชุมชนมีฐานอาชีพที่กว้างและหลากหลาย สามารถพัฒนาไปสู่ระดับวิสาหกิจชุมชนที่มีความสามารถเชิงการแข่งขัน มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของชุมชน (OTOP Mini MBA)

1.4.4 ประชาชนมีเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอย่างสร้างสรรค์

1.4.5 ประชาชนมีความรู้และทักษะด้านภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษากลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคและความเป็นประชาคมอาเซียน

1.4.6 องค์กรภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศอาเซียนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

1.4.7 สถานศึกษาพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง

1.4.8 สถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีคุณภาพมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.9 ชุมชนได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ มีกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนโดยใช้รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมี กศน.ตำบลและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ เป็นกลไกส่งเสริมการเรียนรู้

1.4.10 สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีประสิทธิภาพโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.5 กลยุทธ์

1.5.1 เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

1.5.2 มุ่งเน้นกระบวนการคิดเป็น แก้ปัญหา สร้างชีวิตใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.5.3 เปิดโอกาส ช่องทางการเรียนรู้สู่ทุกคน

1.5.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายร่วมจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง

1.5.5 พัฒนาระบบบริหารสู่บริการที่มีคุณภาพ

1.5.6 ส่งเสริมและพัฒนาศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.6 ทำเนียบผู้บริหาร

1.6.1 นายวุฒิชัย สุคนธ์ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2530 – 2537

1.6.2. นายทรงวุฒิ สุธาอรรถ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2537 – 2538

1.6.3 นายทรงชัย ขยันงาน ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2538 – 2542

1.6.4 นางสาวจรรณี ยืนยง ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2542 – 2546

1.6.5 นายวุฒิชัย สุคนธ์ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2546 – 2550

1.6.6 นายวรารัฐ พยัคฆพงษ์ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2550 – 2554

1.6.7 นางจงจิต สุชาอรรถ ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา

ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2554 – ปัจจุบัน

1.7 การปกครอง

อำเภอปากช่องแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 12 ตำบล 217 หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลปากช่อง	มีหมู่บ้าน	22	หมู่บ้าน
ตำบลกลางดง	มีหมู่บ้าน	15	หมู่บ้าน
ตำบลหนองสาหร่าย	มีหมู่บ้าน	25	หมู่บ้าน
ตำบลหมูสี	มีหมู่บ้าน	19	หมู่บ้าน
ตำบลวังกะทะ	มีหมู่บ้าน	24	หมู่บ้าน
ตำบลคลองม่วง	มีหมู่บ้าน	21	หมู่บ้าน
ตำบลจันทึก	มีหมู่บ้าน	22	หมู่บ้าน
ตำบลขนงพระ	มีหมู่บ้าน	13	หมู่บ้าน
ตำบลโป่งตาลอง	มีหมู่บ้าน	13	หมู่บ้าน
ตำบลพญาเย็น	มีหมู่บ้าน	14	หมู่บ้าน
ตำบลหนองน้ำแดง	มีหมู่บ้าน	11	หมู่บ้าน
ตำบลวังไทร	มีหมู่บ้าน	18	หมู่บ้าน

2. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000”

2.1 ความเป็นมาของโครงการ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ มหาภาคของไทย ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า “สังคมสีเขียว” ด้วยหลักการดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 นี้จะไม่เน้นเรื่องตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ แบบทวิลักษณ์ หรือระบบเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันระหว่างเศรษฐกิจชุมชนเมือง และชนบทความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ

มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา จึงได้จัดโครงการ “อินทรีโยโคราช 1 ไร่ 5,000” เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบรอบ 84 พรรษา 5 ธันวาคม 2559 เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 วัตถุประสงค์

2.2.1 เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม 2559 ครบรอบ 84 พรรษา

2.2.2 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเข้าสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงได้

2.2.3 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ การบูรณาการร่วมกันขององค์กรภาคี เครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคท้องถิ่น และภาคสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.4 เพื่อเป็นแหล่งศึกษาคูงานของประชาชนในอำเภอปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา และอำเภอใกล้เคียง

2.3 ผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

จากการดำเนินโครงการ “อินทรีโยโคราช 1 ไร่ 5,000” ของสถานศึกษาทำให้ประชาชนทั่วไปในอำเภอปากช่อง ได้มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เนื่องจากเกษตรอินทรีย์เป็นการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ประชาชนต้องตั้งอยู่บนกระบวนการแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา เพราะต้องหมั่นสังเกต ศึกษา วิเคราะห์-สังเคราะห์ และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการทำการเกษตรของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อคัดสรรและพัฒนาแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมและเหมาะสมในการทำการเกษตรในพื้นที่ของตนอย่างแท้จริง นอกจากนี้การจัดตั้งโครงการ “อินทรีโยโคราช 1 ไร่ 5,000” สามารถสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการคัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถี

แห่งการเคารพและพึงพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทย ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกระตือรือร้นชีวิตของตนเข้าสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการบูรณาการร่วมกันขององค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคท้องถิ่น และภาคสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังสามารถเป็นแหล่งศึกษาดูงานของประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในครัวเรือนของตน เป็นการสร้างรายได้ และสามารถลดรายจ่าย เกิดการพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสิน ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ แต่ในทั้งนี้การดำเนินการนั้น ประชาชนต้องเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนา และต้องคัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ ให้เหมาะสมต่อสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศในพื้นที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า โครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในครัวเรือนของตน เป็นการสร้างรายได้ และสามารถลดรายจ่าย เกิดการพึ่งพาตนเอง ไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสิน ทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นเรื่อย ๆ รู้จักพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ

3. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 62) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมืองรัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

อำพล เสนาณรงค์ (2542 : 9) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อ จากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้ของจากที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือ ในประเทศมากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 : 16 – 17) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเฉพาะเศรษฐกิจอย่างเดียว ต้องมองสังคม และสิ่งแวดล้อมพร้อม ๆ ไปด้วยกับการพัฒนา โดยการพัฒนา ต้องมองรอบด้าน เรียกว่า บูรณาการและพึ่งตนเอง พึ่งเงินออม สติปัญญาและการตลาด โดยอาศัยปัจจัยในการพัฒนา คือ คนและเป้าหมายของคน ก็คือ อยู่ดี กินดี มีสุขทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ดี

ประเวศ วะสี (2542 : 4 – 6) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ลู่ลวบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวยแบบกะทันหันปรับตัวไม่ทันแต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543 : 4) ได้อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอ ด้วยความพยายามผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้าง มิได้มุ่งผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภครด้วย นอกจากนี้ การผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและบริโภค

กรมวิชาการ (2546 : 160) ได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกันคือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ลู่ลวบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวยแบบกะทันหันเดียวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนทุกข์ทรมานไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิศยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2548: 1) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็ว แต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและ

ฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับก่อน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3.2 หลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 36 - 45) ได้วิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการจำแนกวิเคราะห์ (Parsing) ได้สรุปว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ ที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ได้ โดยจำแนกออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

1. กรอบแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อ พ.ศ. 2540 และเมื่อภายหลังการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤต โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต การปฏิบัติและการพัฒนาเพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตลอดเวลาทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต (Timeless) กล่าวคือ สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาทั้งในสถานการณ์ปกติหรือในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตก็ได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต (Dynamic) มองว่าสถานการณ์ใน โลกนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อความมั่นคง (Security) และความยั่งยืน

ของการพัฒนา (Sustainability) และอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็น Paradigm shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบาย แนวทางและวิธีการเกี่ยวกับการพัฒนาและผลที่เกิดขึ้น

2. คุณลักษณะ (Characteristics)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (Normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย

2.2 เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ

2.3 ยึดแนวคิดทางสายกลาง (Middle path) หมายถึง การกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ที่นำมาใช้กับการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ ไม่ใช่การปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคม ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Independence) หรือพึ่งพิงภายนอกทั้งหมด (Dependence) แต่เน้นความคิดและการกระทำพึ่งตนเองเป็นหลัก (Self-reliance) ก่อนที่จะพึ่งพิงคนอื่น

3. คำนิยาม (Working definition)

ความพอเพียง (Sufficiency) หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ ความพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะพร้อม ๆ กัน 3 ประการ คือ

3.1 ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี ไม่มากเกินไปและไม่น้อยจนเกินไป เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ เป็นต้น

3.2 ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอประมาณ เป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร (Self - Immunity) หมายถึง การเตรียมความพร้อมเพื่อรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งจากภายนอกและภายใน

4. เงื่อนไข (Condition of sufficiency actions)

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิตและปฏิบัติ นอกจากจะยึดแนวทางปฏิบัติตามหลักความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรแล้ว ยังจะต้องตั้งมั่นอยู่ในเงื่อนไข อีก 2 ประการ คือ ความรอบรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เนื่องจากการกระทำของกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมในวงกว้างได้

4.1 เงื่อนไขความรู้ (Set of knowledge) ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยความรู้ คือ มีความรู้ในหลักวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ นอกจากนั้นจะต้องมีความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้ตามหลักวิชาการต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ และจะต้องมีความระมัดระวัง คือ ความมีสติในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การนำความรู้ และความรอบคอบไปใช้จะต้องอาศัยความระมัดระวัง ให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม (Ethical qualifications) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

4.2.1 ด้านจิตใจ/ปัญญา คือ จะต้องตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต กล่าวคือ มีความรู้คู่คุณธรรม

4.2.2 ด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการ พัฒนา (Development path) และผลของการพัฒนา (Development goal) ที่สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการ (Means) ที่คำนึงถึงความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม และนำไปสู่ผลของการกระทำ (Ends) ที่ก่อให้เกิดความสมดุล (Balance) และพร้อมรับการรองรับการเปลี่ยนแปลง (Flexible and adaptable) กล่าวคือ เกิดความสมดุลในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและ

ความรู้ ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่ผลการพัฒนาที่เกิดความยั่งยืน หรือดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ของทุนในด้านต่าง ๆ ทั้งทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ภูมิปัญญา และทุนทางสิ่งแวดล้อม

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2549 : 2) ได้กล่าวถึง หลักแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 18) ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถือว่าเป็นนวัตกรรมที่มีคุณค่ายิ่ง และยังมีความลึกซึ้งก้าวหน้าและเหมาะสมสำหรับสังคม โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ คือ ความพอดี ๆ ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่รีบร้อนเกินไป ไม่ช้าเกินไป และไม่โดดเด่นเกินไป
2. ความมีเหตุผล คือ ทุกอย่างต้องมีที่มาที่ไป อธิบายได้ การส่งเสริมกันในทางที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ความเป็นเหตุเป็นผลเพราะมีสิ่งนี้ ทำให้เกิดสิ่งนี้ ทุกสิ่งเกิดขึ้นตามเหตุผลปัจจัย
3. ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี จะต้องปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิดความเสี่ยงที่ไม่ควรจะเป็น เช่น เกิดความเสี่ยงเพราะมีความโลภมากเกินไป
4. ความรอบรู้ ต้องมีความรอบคอบ มีการใช้ความรู้ใช้วิทยาการด้วยความระมัดระวัง มีการจัดองค์ความรู้ที่ดี ดำเนินการอย่างรอบคอบ ครบถ้วนรอบด้าน ครอบคลุมมิติ
5. คุณธรรมที่ดี เป็นพื้นฐานของความมั่นคง ซึ่งประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ สุจริต มานะ อดทน และ پاکเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และทุกระดับ โดยอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้ และคุณธรรมประกอบด้วย ส่วนในแนวทางปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

3.3 จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีดังนี้ (สมบัติ กุสุมาวดี. 2550 : 6 – 8)

1. เน้นให้คนเข้าใจลักษณะพื้นฐานทางสังคมว่า “ความเปลี่ยนแปลง” คือความจริงแท้ทางสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจะลักษณะของสังคม ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องรู้จักมองโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลานี้เป็นระบบ ต้องไม่มองโลกอย่างหยุดนิ่งตายตัว ต้องเข้าใจว่าทุกอย่างล้วนอยู่ภายใต้พลังพลวัต การเปลี่ยนแปลงซึ่งมีตรรกะของเหตุและผลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน
2. เน้นการสร้างความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็จะต้องหันกลับมาถามทบทวนตนเองว่าจะเตรียมพร้อมตนเองครบครัน

ชุมชน องค์กรและประเทศชาติ ให้สามารถรองรับเข้ากับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หากพิจารณาจากคำนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ประเด็นสำคัญกลับอยู่ที่ว่าจะปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสเหล่านั้นอย่างไร

3. เน้นการสร้างความสุข มั่นคง และความยั่งยืนระยะยาว กล่าวคือ ในการที่จะปรับตัวให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ หลักสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มองเพียงแค่การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือการเอาตัวรอดได้ในระยะสั้น ๆ หรือการแก้ปัญหาให้แต่ตัวเองเอาตัวรอดได้ แต่ไปสร้างความเสียหายให้กับภาคส่วนอื่น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นเรื่องของการมองการไกล การเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและ การมีชีวิตที่ดีร่วมกันในระยะยาว

4. เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตนเอง รู้จักบริบท ในการที่จะทำให้สังคมชุมชนองค์กรมีความสุขยั่งยืนระยะยาว คนในสังคมจะต้อง “รู้เรา รู้เขา” คือ รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้า ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ความสามารถ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์ บริบท/สภาพแวดล้อมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รวมทั้งรู้จักทำความเข้าใจสังคม/ชุมชน/องค์กรในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณา “ตัวเราและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง” อย่างรอบด้านแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้เราได้รู้จัก “ความพอประมาณ” และ “ความพอดี” กล่าวคือรู้จักประเมินและประมาณตนเองว่า “ความพอดี พอเหมาะพอควร” สำหรับสังคม/ชุมชน/องค์กรของเราควรจะอยู่ ณ จุดใด สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงก็คือ การทำอะไรที่สุดโต่งทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น การทำอะไรที่เกินความสามารถ เกินศักยภาพและขีดรากเหง้าทางสังคม หรือการทำอะไรที่ต่ำกว่าความสามารถ ศักยภาพและความเป็นจริงของตนเอง เป็นต้น

5. เน้นการมีความรู้ และความมีคุณธรรม คนที่จะรู้จักตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม และรู้จักประมาณตนเองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีธรรมะอยู่ในจิตใจเงื่อนไขสำคัญที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญก็คือ การที่คนในสังคม/ชุมชน/องค์กรจะต้องใช้ชีวิตและทำงานอยู่บนพื้นฐานของความรู้ การมีสติปัญญา และการหมั่นเรียนรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มากกว่าการใช้แต่อารมณ์ความรู้สึกและอคติเดิม ๆ ในการคิด ตัดสินใจ รวมทั้งคนในสังคม/ชุมชน/องค์กรจะต้องมีคุณธรรม เป็นพื้นฐานของจิตใจ เช่น มีความ پاکเพียร อุตสาหะ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีสัมมาอาชีพ มีธรรมะในจิตใจ มีความสามัคคี เป็นต้น

6. เน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งพิงอิงกัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป้าประสงค์สำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือทำให้คน/ครอบครัว/ชุมชน/องค์กร/สังคมสามารถที่จะยืนหยัดบนขาของตนเอง แม้ “การพึ่งตนเองได้” คือหัวใจสำคัญ แต่การ

พึ่งตนเองได้มิได้หมายความว่า จะใช้ชีวิตแบบปัจเจกชนนิยม ตัวใครตัวมัน ตัดขาดความสัมพันธ์จากโลกภายนอก หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริม “การพึ่งตนเองแบบยั่งยืน” กล่าวคือ การรู้จักสร้างความสัมพันธ์ ร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ส่งเสริมให้คนอื่นแต่ประโยชน์ส่วนตน (Self – Interest) เป็นที่ตั้ง แต่ให้คุณค่าอย่างยิ่งกับการสร้างวิสัยทัศน์และค่านิยมของคนให้รู้จักรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (Collective Interest) เพราะประโยชน์ส่วนรวมคือสิ่งที่จะสร้างความสงบ สันติ และความผาสุกของทุกคนในสังคมในระยะยาว

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า จุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่ การปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องหรือพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม บนพื้นฐานของการมีความรู้ ยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

3.4 ปัจจัยและเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมี 4 กลุ่มปัจจัย โดยเรียงตามลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย ได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548 :37 - 53)

1. กลุ่มปัจจัยทุนทางสังคม ทุนทางสังคมแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 ทุนทางสังคมที่เป็นรูปธรรม อันรวมถึงทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรและสมาชิกในสังคมกับทุนทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น นวัตกรรมต่างๆ ทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

1.2 ทุนทางสังคมที่เป็นนามธรรม เช่น วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่เป็นกรอบการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม ความรู้ในสังคม ความสัมพันธ์ไว้วางใจกันในชุมชน เป็นต้น จากประสบการณ์ของชุมชนต่างๆ พบว่า โดยทั่วไปแล้วคนในชุมชนจะกระตือรือร้นที่จะรวมกลุ่มกันเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นและปัญหานั้นส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ดังนั้น กระบวนการสร้างสำนึกร่วมในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาจึงเกิดขึ้นอย่างธรรมชาติ โดยผ่านการรวมกลุ่มของคนท้องถิ่นในการร่วมกัน ให้ความสำคัญวิเคราะห์ปัญหาและสังเคราะห์แนวทางแก้ไขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างและปกป้องผลประโยชน์ร่วมของคนภายในชุมชน เมื่อการรวมกลุ่มดังกล่าวประสบความสำเร็จ ชุมชนจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นที่ประสบกับปัญหาเดียวกันเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ความรู้และร่วมมือกันสร้างภูมิคุ้มกัน ให้แก่ชุมชนตน ท้ายสุดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาทางด้านต่างๆ อีกด้วย

1.3 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน โดยใช้ประเพณีของท้องถิ่นของตนเอง ต้องทำเอง ฝึกเอง และเรียนรู้ ด้วยตนเอง เพราะไม่ทำก็ไม่รู้ หรือไม่ทำก็ไม่มีทางทำได้ ต้องหา สถานที่ที่สงบฝึกปัญญา ซักถามเมื่อสงสัย รู้ที่มาที่ไป รู้รากเหง้าตนเอง สร้างสำนึกรักบ้านเกิด สร้างนิสัยผูกมัดเชื่อมโยงชุมชน โดยการ ออมทรัพย์ ร่วมกันผ่านโครงการพึ่งตนเองเพื่อสร้างเม็ดเงิน และใช้เงิน ที่เหลือจัดสวัสดิการชุมชน

1.4 ศาสนา สำหรับการใช้ศาสนาเป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ควรอาศัยหลักคำสอนของศาสนาเผยแพร่ ควบคู่ไปกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีข้อเสนอแนะว่า ในการสอนหรือชักจูงคนอื่นๆ ให้เห็นคล้อยตามกับเรานั้น เราไม่ควรใช้คำว่า อย่า หรือสั่งห้ามไม่ให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะธรรมชาติของ คนเรานั้น จะยึดมั่นในอัตตา และไม่ชอบให้อัตตาถูกทำลาย หรือถูก ใครสั่งการ ดังนั้น เวลาจะสื่อสารกับใครในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ควรคิดค้น หากวิธีที่นุ่มนวลและสอดคล้องกับจริตของผู้รับสาร โดยควรคำนึง ถึงแบบแผนของการสื่อสารให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

1.5 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่พสกนิกร ดังนั้นพระราชดำรัส หรือพระราชกรณียกิจของพระองค์ จึงเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาบนพื้นฐานของปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน เนื่องจากพระองค์ เป็นที่พึ่งทางจิตใจของคนไทยทุกหมู่เหล่า ดังนั้น จึงเป็นปัจจัยสำคัญ ในการปลูกจิตวิญญาณการทำงานเพื่อสังคม ตามรอยพระยุคลบาท

2. กลุ่มปัจจัยการรวมกลุ่ม และชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการใช้เครือข่ายและชุมชนเข้มแข็งขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนดังนี้

2.1 หาวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ และถอดแบบ โดยมี ชุมชนหลัก ชุมชนรองและชุมชนเงา เป็นแกนระดับต่างๆ ในการถ่ายทอดสู่ชุมชนลูกข่าย ภายใต้หลักสูตรที่มีการสร้างร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งแก่บุคลากร โดยสร้างผู้นำ มีตัวตาย ตัวแทน

2.2 มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยการสรุป บทเรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.3 ปัจจัยหลักที่ควรจะมี เพื่อเกิดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง คือ มีสถานที่ในการทำงานที่พร้อม มีแหล่งทุนหนุนเสริม และมีหลักสูตรที่จะเรียนรู้

3. กลุ่มปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาตินั้น หมายรวมถึง ความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติและที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ที่ทำให้เรามีทรัพยากรธรรมชาติที่

หลากหลาย ตั้งแต่ ป่า ดิน ต้นน้ำ ทะเล ปลายน้ำ ชายฝั่งทะเล ทรัพยากรทะเลและภูมินิเวศ ทั้งทางพืช และสัตว์ต่าง ๆ กระบวนการใช้ปัจจัยทางทรัพยากรขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 สร้างจิตสำนึกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และรักษา สิ่งแวดล้อม

3.2 สร้างองค์ความรู้และสร้างกลุ่มการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรร่วมกัน ใน หมู่สมาชิก รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน หมั่นศึกษาวิจัย และทำความเข้าใจในศักยภาพของ ทรัพยากรของชุมชนและของประเทศ

3.3 กำหนดข้อบังคับให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และร่วมกันเฝ้า ระวังไม่มีการทำลายทรัพยากรเกิดขึ้น

3.4 ส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรให้มีใช้ได้ อย่างยั่งยืน

3.5 ถอดบทเรียนผลของความสำเร็จและความล้มเหลวจาก การพัฒนาที่ผ่าน มาของสังคมไทยและชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาบน พื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน และ ทรัพยากรจากภายนอกชุมชน ที่จะต้องนำมาใช้อย่างมีสติ และผสมผสานความให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

3.5 การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น มีแนวทางปฏิบัติ 7 ขั้น ผู้วิถีเศรษฐกิจพอเพียง หลัก 7 ข้อ ของการประพฤติปฏิบัติตามแนวพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการ เพื่อนำไปสู่วิถีแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ มีแนวทางในการดำเนินการแต่ละ ขั้นตอน (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. 2549 : 29 – 37) คือ

1. จับประเด็นปัญหา การจับประเด็นปัญหาให้ถูกต้อง เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญใน การแก้ปัญหาชีวิตของผู้คนแต่ละคน

2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เมื่อจับประเด็นปัญหาของชีวิตที่พึงแก้ไขได้ แล้ว จะต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้ถูกต้องต่อไป จากมิติของเหตุปัจจัยภายในเกี่ยวกับ พฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตัวเราเองเพื่อจะได้มองเห็นช่องทางในการแก้ไขปัญหานั้น จากกรอบของเหตุปัจจัยภายใน ที่เราสามารถควบคุมกำหนดและเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ไม่ใช่มอง ปัญหาจากกรอบของเหตุปัจจัยภายนอกที่เราควบคุมกำหนดอะไรไม่ได้มากนัก แล้วเกิดความ ท้อแท้สิ้นหวังกับการแก้ปัญหาในชีวิต

3. กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา ต้องกำหนดขอบเขตทิศทาง

แก้ปัญหา ให้อยู่ในกรอบของ “สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” ด้วย เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่เกิดประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืน หรือเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (Win Win Situation) การแก้ปัญหาในทิศทางที่ “เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” จึงเป็นแนวทางแก้ไขปัญหามีความยั่งยืน และจะเสริมสร้างให้เกิดระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. เขียนคำปณิธานหรือทำแผนปฏิบัติ เมื่อสามารถกำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหาย่างกว้าง ๆ ได้แล้ว ขั้นต่อไปก็เลือกประเด็นของสิ่งที่ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติ หรือทำแผนปฏิบัติเพื่อนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป โดยมีหลักการคือ

4.1 กำหนดสิ่งที่ตั้งใจปฏิบัติหรือทำเป็นแผนปฏิบัติให้สอดคล้อง “พอเพียง” กับการแก้ปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่เผชิญก่อน

4.2 กำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติ ให้พอเหมาะกับศักยภาพที่มีอยู่

4.3 กำหนดขอบเขตและกรอบเวลาของสิ่งที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้

ขั้นตอนการปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงขั้นตอนนี้จะเป็นไปตามพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการข้อแรก คือ “การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตนเองที่จะพฤติปฏิบัติแต่ สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม”

5. ดำรงความมุ่งหมาย ต้องพยายามดำรงความมุ่งหมายที่จะประพฤติปฏิบัติให้ได้ตามปณิธานหรือแผนนั้น ๆ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะเป็นไปตามพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม 4 ประการข้อที่สอง คือ “การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น”

6. ใช้ความอดทน อดกลั้น และอดออม การใช้ “กำลังของจิตใจ” โดยอาศัยความอึด ความอดทน อดกลั้นเข้าสู่กับปัญหา ควบคู่กับการใช้ “กำลังของปัญญา” พิจารณาให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังประพฤติปฏิบัตินั้น ๆ จนสามารถเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญได้ เป็นผลสำเร็จก็คือขั้นตอนการปฏิบัติสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงตามพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการในข้อที่สาม ได้แก่ “การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด”

7. ละวางความชั่วความทุจริต ถ้าสามารถประพฤติปฏิบัติมาได้ถึงขั้นสุดท้ายจนบรรลุเป้าหมายตามปณิธานที่กำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง ความชั่วความทุจริตหรือ “สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรม” ก็จะถูกสารถูกกำจัดให้หมดไปเป็นลำดับ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ มีแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย ค้นหาปัญหาของตนเอง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา การกำหนดสิ่งที่ตั้งในปฏิบัติ กำหนดเป้าหมายและขอบเขต ระยะเวลาในการปฏิบัติการ ลงมือปฏิบัติตามคำปณิธาน การอดทน อดกลั้น อดออม และการละวางความชั่วความทุจริต

3.6 การวางแผนชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ครัวเรือน/บุคคลควรศึกษาและจัดทำแผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง แผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แผนการดำเนินชีวิตในระดับบุคคลหรือครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีเป้าหมายให้เกิดวิถีชีวิตพอเพียงในการดำรงชีพ หลุดพ้นจากความยากจน และพึ่งตนเองได้ การจัดทำแผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้บุคคล/ครัวเรือนเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ เรียนรู้และวิเคราะห์ปัญหาของตนเองและครัวเรือน เรียนรู้ศักยภาพของตนเอง ความเก่ง ความเชี่ยวชาญในตนเอง เรียนรู้เรื่องหลักและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเรียนรู้วิธีวางแผนแบบพอเพียง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ปรับทัศนคติสู่การพึ่งตนเองอย่างแท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2549 :7 ,14 – 15)

1. การจัดทำแผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดทำแผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดทำแผนจะให้ผลดีควรจัดทำเป็นกลุ่ม โดยอาจจัดทำร่วมกับสมาชิกในครัวเรือนหรือจัดทำร่วมกับเพื่อนบ้านที่มีเป้าหมายที่จะหลุดพ้นจากความยากจนและพึ่งตนเองได้ในที่สุด โดยมีขั้นตอนการจัดทำแผน ดังนี้

1.1 จัดทำข้อมูลครัวเรือน โดยให้หัวหน้าครัวเรือนกรอกข้อมูล รายละเอียด ประกอบด้วย ข้อมูลหัวหน้าครัวเรือน ข้อมูลการประกอบอาชีพหลัก / รอง ข้อมูลการใช้สารเคมีในครัวเรือน ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน

1.2 การค้นหาศักยภาพของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนค้นหาทุนหรือ ปัญญาที่อยู่ในตนเอง และมีความเชื่อมั่นในทุนเหล่านั้นมากแค่ไหนในประเด็น ความรู้ความชำนาญหรือทักษะในการประกอบอาชีพ ทุนในการประกอบอาชีพ เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนเพื่อน ทุนความดี ความรู้เท่าทันสถานการณ์ในการประกอบอาชีพ

1.3 การค้นหาปัญหาของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนช่วยกันค้นหาปัญหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาใน 4 ด้าน คือ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการเงินของครัวเรือน ด้านปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ด้านครอบครัวอบอุ่น

1.4 สรุปข้อมูลด้านศักยภาพ ข้อมูลปัญหาของครัวเรือน และข้อมูลแผนการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบข้อมูลในภาพรวมของครัวเรือน

1.5 ให้นักล / ครั้วเรือนใช้มูลจากข้อ 4 กำหนดทิศทางของครั้วเรือน เพื่อให้หลุดพ้นจากความขานง ผู้ชีวิตพอเพียง โดยมีเป้าหมาย ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีเงินออม เรียนรู้มากขึ้น และเพิ่มพูนคุณธรรม

1.6 วางแผนชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประยุกต์จากปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการวางแผน ประกอบด้วย 5 แผนดังนี้ แผนสร้างความพอประมาณใน ครั้วเรือน แผนสร้างควมมีเหตุผลของครั้วเรือน แผนสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้ครั้วเรือน แผนเสริม ความรู้และการเรียนรู้ของครั้วเรือน แผนเพิ่มพูนคุณธรรมในครั้วเรือน

1.7 การปฏิบัติตามแผน ให้ครั้วเรือนบันทึกผลการปฏิบัติตามแผนพร้อมทั้ง ประเมินตนเองตามระยะเวลาที่เหมาะสม

1.8 การสนับสนุนโดยกลุ่ม องค์กรในชุมชน และภาคีพัฒนาทั้งภาคราชการ และเอกชน โดยการเยี่ยมบ้านให้กำลังใจ สนับสนุนตามกำลังของหน่วยงานเพื่อให้บุคคล/ ครอบครัวพึ่งตนเองได้

2. สมุดบัญชีครั้วเรือน

สมุดบัญชีครั้วเรือน หมายถึง สมุดบัญชีสำหรับบันทึกรายรับ – รายจ่าย ประจำครั้วเรือน ซึ่งครั้วเรือนจะต้องบันทึกรายรับ – รายจ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน และสรุปผลการรับ - จ่ายของครั้วเรือนทุกสิ้นเดือน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงที่มาที่ไปของรายรับ - รายจ่ายในแต่ละช่วงเวลาสามารถวางแผนการใช้จ่ายในครั้วเรือนให้มีความพอดี และมีเงินเหลือเก็บออมไว้ ความสำคัญของการจัดทำสมุดบัญชีครั้วเรือน ครั้วเรือนจะพึ่งตนเองได้ จะต้องมิกิจกรรมลดรายจ่าย เพื่อให้เกิดการออมอย่างน้อย 1 ส่วนใน 4 ส่วน ของรายจ่ายของครั้วเรือนจึงจำเป็นที่ครั้วเรือน จะต้องเรียนรู้และจัดทำบัญชีรับ – จ่าย ของครั้วเรือน เพื่อเรียนรู้ภาวะหนี้สิน รายได้ รายจ่ายของ ครั้วเรือน สามารถวางแผนควบคุมรายจ่ายของครั้วเรือนได้สร้างวินัยการใช้จ่ายให้แก่ครั้วเรือนและ สมาชิก ครั้วเรือนมีเงินออมไว้ใช้ในอนาคต วิธีบันทึกบัญชีครั้วเรือน ทำโดยวิธีง่าย ๆ โดยจดบันทึก ทุกครั้งที่จ่าย สิ้นเดือนให้ครั้วเรือนสรุปรายรับ – รายจ่าย เงินเหลือสำหรับออม และประเมินผลการ ใช้จ่ายทุกเดือนเพื่อลดเลิกใช้จ่ายในรายการที่ฟุ่มเฟือยถ้ามีภาวะหนี้สินต้องวางแผนการใช้นี้ใน ระยะสั้น – ยาว ตามความเหมาะสม

3. การออม

การออม คือ การสะสมเงินทีละน้อยให้พอกพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ดังนั้นไม่ว่าจะมีรายได้เท่าใดเราสามารถออมได้เสมอ ข้อสำคัญในการออม ได้แก่ การเก็บออมจะต้องลงมือ เก็บออมโดยไม่มีเงื่อนไข ห้ามผัดวันประกันพรุ่ง จะต้องวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างสม่ำเสมอ การ จดบันทึกบัญชีรับ – จ่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่าย วิธีนี้จะช่วยให้รู้ว่าเรา หมดเงินไปกับรายจ่าย

ประเภทไหนบ้าง และเลือกตัดตอนรายจ่ายส่วนใดออกได้บ้าง ประโยชน์ในการออม คือ เงินที่เราหามาได้จากการทำงาน รับราชการ รับจ้าง ค้าขายหรือการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในแต่ละวันแต่ละเดือน ควรมีวางแผนในการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดเท่าที่จำเป็นไม่ฟุ่มเฟือย จะต้องมีเหลือไว้บ้างเพื่อเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ไม่มีงานทำประสบภัยถึงต้องทุพพลภาพหรือเกษียณอายุ เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เงินออมจึงสามารถเป็นที่พึ่งเมื่อเราตกอยู่ในภาวะลำบาก เป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตเราได้เป็นอย่างดี

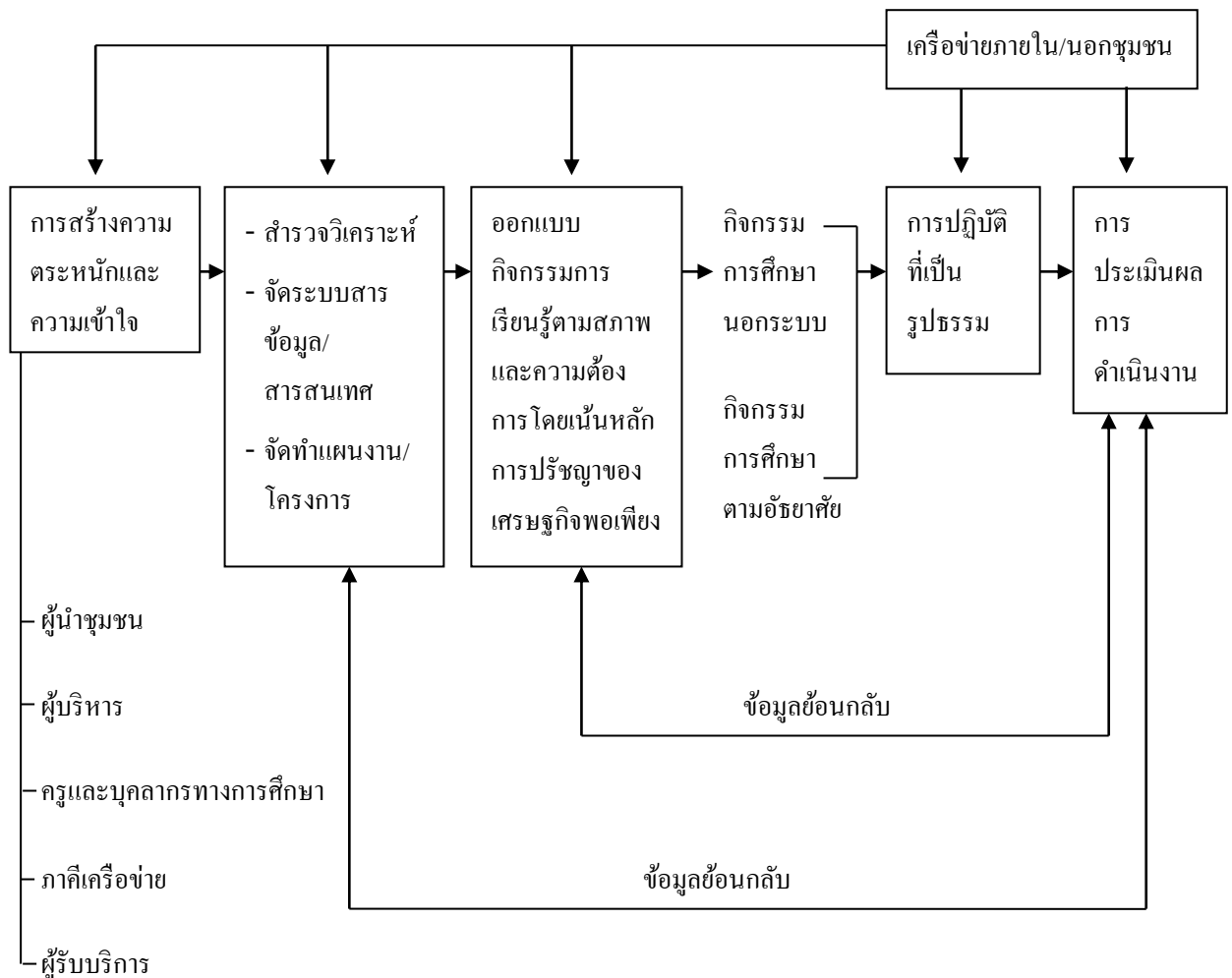
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ในการวางแผนชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นที่แผนการใช้ชีวิตของผู้ปฏิบัติที่ต้องดำเนินงานตามกรอบแนวทางที่กำหนดไว้ โดยให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติต้องใช้หลักความพยายาม การตระหนักในความสำคัญ และเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง ความเก่ง ความเชี่ยวชาญในตนเอง

3.7 แนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ชุมชนโดยกระบวนการ กศน.

ในการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยกระบวนการ กศน. มีแนวทางดังนี้

1. พัฒนาบุคลากร กศน. ให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติเกี่ยวกับการดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน และสามารถนำสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. พัฒนาสถานศึกษา องค์กรทุกระดับให้สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมการเรียนรู้ทุกหลักสูตร กศน. ทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บูรณาการในหลักสูตรวิชาชีพ ทักษะชีวิต
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น เรียนรู้จากภูมิปัญญา ปราชญ์ ศึกษาตามโครงการพระราชดำริที่ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนสามารถนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ซึ่งในการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นจะต้องมีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการร่วมกันขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ดังแผนผังการกระบวนการเรียนรู้ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แผนผังการกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน โดยกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550 : 24)

3.8 เป้าหมาย ผลกระทบและตัวชี้วัดการจัดกิจกรรม

ในการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจสู่ชุมชนนั้น มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ความรอบรู้ และความมีคุณภาพของประชาชน โดยคาดหวังว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเกิดผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ประชาชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้
  - 1.1 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.2 ส่งเสริมให้มีทักษะการพัฒนาร่างกาย มีสุขภาพแข็งแรง

- 1.3 ส่งเสริมให้มีความประพฤติที่ดีและสร้างสรรค์
- 1.4 ลด ละ เลิกอบายมุข
- 1.5 ทำกินทำใช้ในครัวเรือน
- 1.6 แสวงหารายได้เสริม
- 1.7 มีการออมในครอบครัว
2. วิถีชีวิตชุมชน ดังนี้
  - 2.1 ชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
  - 2.2 แสวงหาสิ่งทดแทนและเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
3. สังคมคุณธรรม มีดังนี้
  - 3.1 มีวินัยในการดำเนินชีวิต พึ่งพาตนเองได้ สามารถยังประโยชน์ต่อผู้อื่น
  - 3.2 มีความซื่อสัตย์ อดทน อดออม มีเหตุผล ทำงานเป็นกลุ่มได้
  - 3.3 รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- 3.5 การประเมินผลการดำเนินงาน

ในการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินผลความสำเร็จของการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550 : 28)

1. ด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย
  - 1.1 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80
  - 1.2 ส่งเสริมให้มีทักษะการพัฒนาร่างกาย มีสุขภาพแข็งแรง เกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80
  - 1.3 ส่งเสริมให้มีความประพฤติที่ดีและสร้างสรรค์ มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80
2. ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย
  - 2.1 มีวินัยในการดำเนินชีวิต พึ่งพาตนเองได้ สามารถยังประโยชน์ผู้อื่น มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80
  - 2.2 มีความซื่อสัตย์ อดทน อดออม มีเหตุผล ทำงานกลุ่มได้ มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

3. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

3.1 ชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

3.2 แสวงหาสิ่งทดแทนและเพิ่มทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

4. ด้านการประหยัด ประกอบด้วย

4.1 รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

4.2 รู้จักใช้ทุนและแสวงหาทุนทางสังคม มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

5. ด้านการลดรายจ่าย ประกอบด้วย

5.1 ลด ละ เลิกอบายมุข มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

5.2 ทำกินทำใช้ในครัวเรือน มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

6. ด้านการเพิ่มรายได้ ประกอบด้วย

6.1 แสวงหารายได้เสริม มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

6.2 มีการออมในครอบครัว มีเกณฑ์ความสำเร็จของการดำเนินงาน ร้อยละ 80

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เวทย์ (สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร. 2545 : 20 ; อ้างอิงจาก Whyte. 1991 : 20) ได้ให้ความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์กรหรือชุมชนเข้ามาร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกันกับนักวิจัย ผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นการเสนอผลและการอภิปรายผลการวิจัย เป็นการเริ่มต้นของผู้คนที่อยู่กับปัญหา (Problems people) ค้นหาปัญหาที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับนักวิชาการจึงเป็นกระบวนการที่ผู้คนในองค์กรหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำการที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีอำนาจร่วมกันในการวิจัย

เคมมิส และแมกทากาด (Kemmis; & Mc Taggart. 1990 : 5) ได้ให้ความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัย คือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้น การวิจัยนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ไม่ได้แตกต่างไปจากงานวิจัยอื่นในเชิงเทคนิค แต่แตกต่างในด้านวิธีการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานนั้นเป็นวงจรแบบขดลวดโดยเริ่มต้น

ที่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วน ร่วมในกระบวนการสะท้อนผลเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

กมล สดุดประเสริฐ (2540 : 7) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น การวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันทีและต้อง กระทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน ขยายความอีกได้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกัน ที่จะต้องสืบสวน สอบสวน หาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา โดยเป็นกระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย

มาริสา โกเศษะโยธิน (2542: 8) ได้ให้ความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมว่า หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนา องค์กร หน่วยงาน และชุมชน ในทิศทางที่ดีขึ้น เป้าหมายในการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็น เครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล รวมทั้งส่งเสริมให้บุคคลมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับปรุงองค์กร หน่วยงาน และชุมชนที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ด้วยตนเอง

อุทัย ดุลยเกษม (2543 : 23) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็น รูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนซึ่งเคยเป็นประชากรของการวิจัย กลับบทบาทมาเป็นผู้ร่วมในการ ทำวิจัย โดยเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544 : 61) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา (Journey of Development) โดยมีการ เปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคมโดย หัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้กระบวนการวิจัยจะต้อง เป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้า ร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่างๆ สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของตน ทรัพยากรที่มี อยู่ อุปสรรคและปัญหาที่ปรากฏอยู่ ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมี จิตสำนึกไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่

ศุภางค์ จันทวานิช (2546 : 67) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็น การวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่ โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการและคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนเกี่ยวข้อง ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้ว ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์

โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมกิจกรรม นั้นๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือ โครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้วยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย สามารถเป็นต้นนำของการพัฒนาลงสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผล และมีประสิทธิภาพอีกด้วย

มะลิ วิมาน (2547: 52) ได้ให้ความหมาย การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่า หมายถึง รูปแบบของการวิจัยที่กลุ่มตัวอย่างที่ถูกวิจัยมีบทบาทเป็นผู้ร่วมในการวิจัยตลอด กระบวนการวิจัย นับตั้งแต่การประมวลเหตุการณ์หลักฐานและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย ตลอดจนการเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยชุมชนนั้น

สมโภชน์ อเนกสุข (2548 : 18) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการวิจัยที่นักวิจัยมีความเกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่วนหนึ่งขององค์กรและเป็นนักวิจัย เป็นการนำแนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาศึกษา โดยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ปัญหา มีการพัฒนาความสำนึกในการวิเคราะห์ วิจัย ของผู้เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพ โครงสร้างความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคมตนเอง

เซเนรีเนอร์ (Selener, 1997, อ้างถึงใน ชูชาติ พวงสมจิตร, 2553 : 6) ได้กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า “การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัยที่เริ่มต้นและจบลงในชุมชน เป็นงานวิจัยที่ดำเนินการเพื่อมุ่งแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติในสภาพความเป็นจริง (to solve practical problem in real word) และนักวิจัยมีบทบาทในการทำงานร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนในทุกขั้นตอน

บรู๊ค (Bruce, 2006 : 224) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นแนวทางการทำงานวิจัยที่ต้องการจัดเตรียมคนเพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาเฉพาะอย่างเป็นระบบ เป็นกลยุทธ์ในการสร้างการยอมรับ การเป็นประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องในการร่วมมองถึงผลสะท้อนกลับที่อาจกระทบต่อตนเองและชุมชน เป็นการสนับสนุนให้ร่วมกันประเมินและอธิบายสถานการณ์และการวางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา

ปีเตอร์ และฮิลารี (Peter and Hilary, 2008 : 4) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการปฏิบัติเพื่อให้คนบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยการแสวงหาทั้งแนวทางการปฏิบัติและการสะท้อนกลับ ทฤษฎีและการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมกับผู้อื่น ในการแสวงหาแนวทางแก้ไขประเด็นปัญหาที่กีดกันและสร้างความกังวลในระดับบุคคลและชุมชน

แจ๊ค และ นอร์แมน (Jack and Norman, 2008: 62) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการกระทำขึ้นของคนคนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งคนหรือกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือการได้ข้อมูลมาเพื่อบอกแนวทางปฏิบัติ โดยการแก้ไขปัญหาด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทั่วไปมักแก้ไขปัญหาที่เจอเฉพาะหน้า

ซีลเดล (Seidel, 1982 อ้างถึงใน Henry, 2000 : 62) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นข้อเสนอกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ตามพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน ด้วยการบูรณาการการออกแบบ การวางแผน การวิจัย และการมีส่วนร่วมเป็นงานวิจัยที่มีแบบแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย การมีคุณค่า และการแก้ไขปัญหา ซึ่งมีความคล้ายคลึงการวิจัยรูปแบบพฤติกรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมและมีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้วิจัย ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุง จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544: 61) ได้เขียนบทความเพื่อเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) สรุปได้ว่า PAR สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่การพัฒนา โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม หัวใจของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้เป็นแนวทางความร่วมมือ ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้กระบวนการวิจัยต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความต้องการของตน

มาริสา โทเคะโยชิโน (2542: 9 - 13) ได้กล่าวถึง แนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่เริ่มเป็นที่รู้จักของนักวิจัยในประเทศไทย โดยหลายฝ่ายที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาต่างก็ให้ความสนใจนำวิธีนี้มาปฏิบัติและประยุกต์ใช้กันมากขึ้น ระเบียบวิธีวิจัยนี้มีคำสำคัญอยู่ 2 คำคือ การมีส่วนร่วม (Participation) และปฏิบัติการ (Action) ซึ่งการวิจัยในลักษณะดังกล่าวเป็นการนำเอาระเบียบวิธีวิจัยทั้ง 2 ลักษณะรวมกันกล่าวคือ เป็นทั้งการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

มะลิ วิมานโน (2547: 52) ได้กล่าวถึง แนวคิดของ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อหาทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ผู้ร่วมวิจัยจึงต้องให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาของชุมชน โดยยอมรับว่าชุมชนมีความรู้ และมีการสร้างความรู้ของตนเอง ไม่นำประสบการณ์จากภายนอกของตน ไปชี้แนะให้กับชาวบ้าน โดยตรง ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขา และแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ในการมองปัญหาของชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาลงจนแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

โรลี (Rory, 1998) ได้อธิบายหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นการศึกษาสถานการณ์จริงมากกว่าการสร้างขึ้นหรือการทดลอง มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริง สามารถใช้การวิจัยทางสังคมศาสตร์หรือการวิจัยนำร่อง (การวิจัยเฉพาะกลุ่ม) ในการศึกษาเบื้องต้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีคนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ หรือการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบโดยรวมอย่างรวดเร็ว จึงต้องเป็นการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ บทบาทของนักวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงมีความหลากหลายในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ได้แก่ การเป็นผู้นำ ผู้วางแผน ผู้กระตุ้น ผู้อำนวยการความสะอาด ผู้สอน ผู้ฟัง ผู้สังเกต ผู้สังเคราะห์ และผู้รายงานผลและบทบาทสำคัญของนักวิจัย คือ การให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยได้มีส่วนรับผิดชอบใน

กระบวนการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิธีวิทยาและสามารถดำเนินการวิจัยได้เองหลังผู้วิจัยออกจากพื้นที่ การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยมีบทบาทพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้มีการพูดคุยและการวิเคราะห์อย่างไตร่ตรองระหว่างผู้มีส่วนร่วมเป็นระยะ และการเขียนรายงานสรุปหลังจากเสร็จสิ้นการทำวิจัย

บรู๊ค (Bruce, 2006 : 224) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น หลักการมุ่งใช้วิธีการและเทคนิคในการศึกษาประชากรในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม กิจกรรม โต้ตอบ และอารมณ์ความรู้สึก แม้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะใช้กลยุทธ์ในการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย แต่ก็มีความแตกต่างในวิธีการและวัตถุประสงค์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ต้องทำงานร่วมกับคนจำนวนมาก จะไม่สามารถทำได้หากนักวิจัยกำหนดความละเอียดและความซับซ้อนของงานที่ต้องทำประจำ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการค้นหาคำตอบจากสิ่งที่เราต้องการหา เพื่อแก้ปัญหา และพัฒนา โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างแท้จริง

4.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นผู้อยู่กับปัญหาเข้าร่วมกันศึกษา ความเป็นจริงของปัญหา ศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาโดยชุมชน

มาริสสา โกเศยะ โยชิน (2542: 13) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาของตนเองและเกิดความตระหนักในบทบาทความรับผิดชอบของตน มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน
2. เพื่อดำเนินการวิจัยโดยเน้นการวิเคราะห์การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อช่วยในการตัดสินใจ การกำหนดปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งการดำเนินการในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาจร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ
3. เพื่อร่วมกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม
4. เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชน อีกทั้งผลักดันให้กิจกรรมทั้งหมดดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง

อรุณรุ่ง บุญธนนันทพงศ์ (2549 : 25) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ชาวบ้าน ชุมชน ผู้ด้อยโอกาสจะตื่นตัว ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น สามารถคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในทางที่จะให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินทางกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อก่อประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและชุมชน
2. ประชาชนได้รับการแก้ปัญหา ผู้ด้อยโอกาสมีโอกาสมากขึ้น การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งมีข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อคนในชุมชน
3. มีวิจัยและพัฒนาได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน อันก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองของนักวิจัยและพัฒนาอย่างแท้จริง
4. ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เนื่องจากได้ลงมือทำกิจกรรม โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จนเกิดการผนึกพลังร่วมกันในการพัฒนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการเสริมสร้างทักษะการค้นหาคำตอบให้กับผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้วิธีการ รับรู้แนวทาง รับรู้ผลการพัฒนา จนเกิดการตื่นตัวในปัญหา และพัฒนาเป็นองค์ความรู้สู่การพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.4 องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544: 61) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าจากความหมายของ Participatory Action Research (PAR) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงคำสำคัญอยู่ 3 คำคือ การมีส่วนร่วม และการเปลี่ยนแปลงหรือการกระทำ กระบวนการวิจัย ซึ่ง 3 คำนี้เป็นองค์ประกอบของ PAR

องค์ประกอบแรก ได้แก่ การมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความ เป็นประชาธิปไตยในการวิจัยโดยตระหนักยอมรับคุณค่าของผู้เข้าร่วมปฏิบัติ (Practitioners) สมาชิกชุมชน ประชาชนผู้ปฏิบัติงานและอาสาสมัครต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้เสียในทุก ผลประโยชน์

องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ การกระทำ (Action) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการวิจัยมีจุดมุ่งหมาย ที่จะเปลี่ยนแปลงความพยายามต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์เฉพาะจึงมีการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ การวิจัย (Research) ซึ่งเป็นความพยายามอย่างมีระบบที่จะสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการในสถานการณ์เฉพาะ

สิทธิบัญญัติสาร (2546 : 49 - 52) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 3 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและแสวงหาองค์ความรู้ทั้งการพัฒนาและแสวงหาองค์ความรู้

2. มีการกระทำ (Action) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม องค์ความรู้มีการเชื่อมต่อกับการปฏิบัติการหรือการได้มา ซึ่งผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาแบบวงจร

3. กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การวิจัย การลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนา ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริงของผู้วิจัย และผู้เกี่ยวข้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อให้การเรียนรู้ที่ยั่งยืน

4.5 ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการตามกระบวนการ PAOR

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านมาเป็นแนวทางในการกำหนดขั้นตอนการวิจัยดังนี้

Kemmis และ McTaggart (1988 : 14) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางการศึกษา ซึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการให้มีการแก้ไขร่วมกันระหว่างครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นักเรียน ผู้ปกครองและ/หรือผู้บริหาร โดยร่วมกันสำรวจสภาพการณ์ปัญหาว่ามีอย่างไร สิ่งที่ต้องการแก้ไขคืออะไร ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับใคร จะมีวิธีการแก้ไขในรูปใดบ้างและการปฏิบัติการแก้ไขจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใดบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำเอาแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นการวางแผนมาดำเนินการ โดยใช้การวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างทีมงาน ที่ทำการวิจัย ผลการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ฉะนั้นแผนงานที่กำหนดไว้อาจยืดหยุ่นได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เป็นขั้นสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติผลของการปฏิบัติ สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดในการปฏิบัติโดยใช้เทคนิคในการรวบรวมข้อมูล เช่น การจดบันทึกสะสม การใช้บันทึกสนทนาและการบรรยายพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับ

สิ่งแวดล้อมการวิเคราะห์เอกสารจากแฟ้มรายงาน การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และอื่น ๆ

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจร การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้น ทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม และระบบการศึกษาที่ประกอบกันอยู่โดยผ่านการถก/อภิปรายปัญหา และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่จะนำไปสู่การปรับปรุง และวางแผนการปฏิบัติต่อไป

บรู๊ค (Bruce, 2006 : 225) เสนอขั้นตอนพื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีการดำเนินงานเป็นเกลียว และไม่ได้เป็นการดำเนินงานแบบเส้นตรงตามลักษณะของงานวิจัยแบบเดิม โดยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การระบุคำถามในการวิจัย การรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย การวิเคราะห์ และการตีความข้อมูล และการแบ่งปันข้อมูลจากผลการศึกษากับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

เชียร์ (Cher, 2009 : 225) ได้กำหนดกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอนเริ่มด้วยผลของการกระทำของนักวิจัย การกระทำหรือการปฏิบัติ และการประเมินผล โดยหลังจากการประเมินผลจะมีกระบวนการต่อเนื่องไปสู่การเกิดผลสะท้อนกลับ การกระทำหรือการปฏิบัติ และการประเมินผล จึงเป็นกระบวนการวิจัยแบบเกลียวหรือก้นหอย ที่มีการปรับปรุงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) มีลักษณะของการวิจัยที่ผู้วิจัย ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่การวางแผนงาน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน การตรวจสอบติดตาม สังเกตการณ์ในแต่ละกิจกรรม และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อสรุปผลแล้วนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาต่อไป

5. เทคนิคการระดมสมอง

5.1 ความหมายของการระดมสมอง

เทคนิคการระดมสมอง (Brainstorming technique) หรือระดมความคิดเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหา ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย ออสบอน (Osborn, 1957: 228, อ้างอิงจาก จุติมา นาควรรณ. 2544 : 30) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้ใช้ความคิดเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาให้ได้มากที่สุดในช่วงเวลาจำกัด โดยมีผู้ให้ความหมายของการระดมสมองไว้ดังนี้

รอว์ลินสัน (Rawlinson. 1988 : 36) ได้ให้ความหมายของการระดมสมองว่า เป็นการเสนอความคิดและเก็บความคิดจากกลุ่มบุคคลในเวลาจำกัด

ณัฐพงศ์ เกษมาริช และธนิการต์ มาณะศิริรานนท์ (2546 : 11) ได้ให้ความหมายของการระดมสมองว่า เป็นการระดมแนวคิดต่าง ๆ ออกมาให้ได้มากที่สุดในช่วงเวลาอันสั้นแล้ว จากนั้นจึงคัดเลือกแนวคิดชั้นยอดออกมาในท้ายสุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การระดมสมอง คือ การระดมแนวคิดจากบุคคลที่ได้เสนอความคิด นำมาสรุปเป็นความรวบยอดในเวลาจำกัด เพื่อสร้างองค์ความรู้หรือแนวคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

5.2 หลักการระดมสมอง

ในการใช้เทคนิคการระดมสมองนั้น มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวถึงหลักการในการระดมสมองไว้ดังนี้

ออสบอน (Osborn, 1957 : 228, อ้างอิงจาก จุติมา นาควรรณ. 2544 : 30) ได้ให้หลักการใหญ่ ๆ ในการระดมสมองดังต่อไปนี้

1. จะไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินความเห็นต่าง ๆ และความคิดทุกความคิด
2. ปริมาณความคิดยิ่งมากยิ่งดี
3. ความคิดของกลุ่มสามารถทำให้มีคุณค่าได้มากกว่าความคิดของคนคนเดียว
4. พยายามปรับปรุงตกแต่ง คัดแปลงความคิดที่มีอยู่

รอว์ลินสัน (Rawlinson. 1988 : 38 - 40) ได้กล่าวถึงหลักในการระดมสมองไว้ดังนี้

1. ในระหว่างการประชุมระดมสมองนั้นจะไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินความคิดของคนทุกคน
2. ปล่อยให้พลังความคิดไหลออกมาอย่างอิสระ ไม่ว่าแนวความคิดนั้นจะดีหรือไม่ก็ต้องบันทึกเอาไว้
3. คำนึงถึงปริมาณของความคิดเป็นหลัก จะยังไม่คำนึงถึงคุณภาพของความคิด
4. ผสมผสานความคิดต่าง ๆ เพื่อให้ได้ความคิดที่ดีที่สุด

ณัฐพงศ์ เกษมาริช และธนิการต์ มาณะศิริรานนท์ (2546 : 13) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การระดมสมองไว้ดังนี้

1. คิดไปเรื่อย ๆ อย่างรอนจนกระทั่งไม่เหลือเวลาให้คิด
2. มุ่งเน้น พิจารณาลึ่งที่อยู่ในมือเป็นหลัก
3. มีสมาธิกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ละเรื่องเท่านั้น
4. แน่วแน่ มุ่งแต่ประเด็น โดยไม่ลดละความพยายาม แม้จะคิดอะไร ไม่ออกเลย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักในการระดมสมองคือ การปล่อยให้ทุกคนในกลุ่มได้คิดอย่างอิสระ โดยเก็บรวบรวมทุกความคิดไม่ว่าความคิดนั้นจะดีหรือไม่ดี แล้วนำความคิดนั้นมาเป็นข้อมูลในการปฏิบัติ

5.3 ขั้นตอนในการระดมสมอง

นอกจากจะต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญในการระดมสมองแล้ว การระดมสมองจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้การระดมสมองเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีนักวิชาการ ได้เสนอแนะขั้นตอนไว้ดังนี้

รอว์ลินสัน (Rawlinson, 1988 : 40 - 54) ได้ให้ข้อเสนอแนะขั้นตอนในการระดมสมองไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดพิจารณาปัญหา (State the problem and discuss) เป็นการแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบและร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาที่ต้องการจะแก้ไขว่าลักษณะของปัญหาเป็นอย่างไร

ขั้นที่ 2 การทบทวนปัญหา (Restate the problem) พยายามหาวิธีการที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาโดยพยายามตั้งคำถามให้คิด “อย่างไร” พร้อมทั้งเขียนประเด็นต่างๆ ไว้

ขั้นที่ 3 คัดเลือกประเด็นเบื้องต้น (Select a basic restatement) ที่เป็นไปได้และเหมาะสมในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจะมีหลายประเด็นที่เป็นไปได้ แต่อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้ ผู้นำการประชุมจะต้องพยายามให้สมาชิกคัดเลือกให้เหลือเพียง 1 หรือ 2 ประเด็น ที่สามารถจะระดมสมองได้

ออสบอน (Osborn, 1957 : 228, อ้างอิงจาก จุติมา นาควรรณ. 2544 : 30) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการระดมสมองไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจปัญหา (Exploring the problem) เจ้าของปัญหาจะเป็นผู้ทำการ “เปิดประเด็น” เพื่อให้สมาชิกในทีมร่วมกันอภิปรายประเด็นเพื่อความเข้าใจในปัญหานั้น ๆ

ขั้นที่ 2 สร้างความคิด (Generating ideas) สมาชิกในทีมจะร่วมกันนำเสนอประเด็นที่ตนได้ทำความเข้าใจนั้น มาสร้างสมมติฐาน ด้วยคำถามประเภท “แล้วถ้า...(เป็นอย่างนั้น/อย่างนี้)” เพื่อกำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหา ดังกล่าวก่อนที่จะแปรรูปให้เป็นแนวคิด จากนั้นเจ้าของงานก็จะทำการเลือกว่าแนวคิดใด มีศักยภาพเพียงพอนำมาพัฒนา

ขั้นที่ 3 พัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) ทั้งเจ้าของงานและสมาชิกอื่น ๆ จะร่วมกันประเมินจุดอ่อนและข้อดีของแนวคิด เพื่อพัฒนาไปยังข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้ ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะต้องใช้ทั้ง 2 ขั้นตอน เพื่อรวบรวมความคิดและพัฒนาขึ้นมา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ขั้นตอนการระดมสมอง ประกอบด้วย ขั้นตอนของการสำรวจปัญหาในการดำเนินงาน จากนั้นจึงดำเนินการกำหนดประเด็นปัญหา เพื่อนำมาพิจารณาสร้างความคิดร่วมกันโดยสมาชิกทุกคน สุดท้ายจึงประเมินจุดอ่อนและข้อดีของแนวคิดนั้นๆ เพื่อนำไปพัฒนา

6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

6.1 แนวคิดตามหลักปรัชญาคิดเป็น

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 76 – 79) ได้กล่าวถึง แนวคิดของปรัชญาคิดเป็นว่า ความต้องการของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีจุดรวมของความต้องการที่เหมือนกัน คือ ทุกคนต้องการความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อเราและสังคมหรือสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันได้ โดยการปรับปรุงตัวเราให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือโดยการปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา หรือปรับปรุงทั้งตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมให้ประสมกลมกลืนกัน หรือเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตน คนที่สามารถทำเช่นนี้ได้ เพื่อให้ตัวเองมีความสุขนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้มีความคิด สามารถคิดแก้ปัญหา รู้จักตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงจะเรียกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนคิดเป็น

โกวิท วรพิพัฒน์ (2551, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551 : 77) ได้สรุปความหมายของแนวคิดปรัชญาคิดเป็นว่า เป็นการคิดวิเคราะห์ปัญหาและแสวงหาคำตอบหรือทางเลือกอย่างรอบคอบ อาศัยข้อมูลจากตนเอง ข้อมูลจากสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลวิชาการ โดยมีเป้าหมายคือ ความสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมหลักของปรัชญาคิดเป็นประกอบด้วย

1. มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความสุข
2. ความสุขที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของแต่ละคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตามวิธีการของตนเอง
3. การตัดสินใจเป็นการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ด้านตนเอง ด้านสังคม และด้านวิชาการ
4. ทุกคนคิดเป็น เท่าที่การคิดและตัดสินใจทำให้เราเป็นสุขไม่ทำให้ใครหรือสังคมเดือดร้อน

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรัชญาคิดเป็น สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 79) ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมและกระบวนการ
เรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์จากปัญหาและความต้องการของตนเอง
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ
3. ผู้เรียนเรียนรู้จากการอภิปรายถกเถียงในประเด็นที่เป็นปัญหา
4. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากระบวนการกลุ่ม มีการใช้ข้อมูลหลายๆ ด้าน
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากวิถีชีวิตจริง จากการทำงาน
6. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำโครงการ
7. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการศึกษา กรณีตัวอย่างเพื่อการแก้ปัญหาในชุมชน
8. ผู้เรียนต้องรู้จักใช้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง ฝึกตัดสินใจด้วยระบบข้อมูลที่เพียงพอและ
เชื่อถือได้
9. นำเวทีชาวบ้านมาเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการคิดแก้ปัญหา
10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจในการแก้ปัญหาบนพื้นฐานของข้อมูลตนเอง
ชุมชนสิ่งแวดล้อม และวิชาการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักการส่งเสริมให้ประชาชนคิดเป็นนั้น จำเป็นจะต้อง
ส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน นำความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และปฏิบัติ มาพัฒนา
โดยนำหลักวิชาการมาประสานความคิด จนเกิดเป็นความคิดรวบยอดที่สามารถนำไปใช้ได้จริงใน
การดำเนินชีวิตของตน

6.2 แนวคิดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Principles of Adult Learning)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 109-115)
ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของนักการศึกษาผู้ใหญ่
นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอบรมให้ความรู้ควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานทาง
สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา และ
ศาสตร์การจัดการ ซึ่งจะช่วยเหลืออำนวยความสะดวก กำหนดหลักสูตรและโครงการฝึกอบรมได้ง่าย
ขึ้น ที่สำคัญต้องมีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้ากิจกรรม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากผู้ร่วมกิจกรรมหรือ
ผู้เรียนส่วนใหญ่ก็คือ ประชาชนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง กิจกรรม
เรียนรู้ ส่วนใหญ่ก็คือ ประชาชนที่เป็นผู้ใหญ่

สำหรับคำว่า “ผู้ใหญ่” ในการให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้ใหญ่” นั้น ยังไม่มี

แนวทางใดแนวทางหนึ่งที่สามารถครอบคลุมให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป นักการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ต่างพยายามกำหนดเกณฑ์เพื่อนำไปพิจารณาถึงลักษณะการเป็นผู้ใหญ่ กลุ่มนักวิชาการการศึกษาผู้ใหญ่ได้อธิบายคำว่า “ผู้ใหญ่” แตกต่างกันไป เช่น

โนลส์ (Knowles, 1965, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 110) ได้ให้ความหมายของผู้ใหญ่ว่า คือ บุคคลซึ่งมีอิสระและมีเอกลักษณ์ของตนเองจากประสบการณ์ส่วนตัว

จอห์นสโตนและริเวียรา (Johnstone and Riverra, 1965, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 110) ได้ให้ความหมายของผู้ใหญ่ว่า คือ เป็นคนซึ่งแต่งงานแล้ว เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือมีอายุเกิน 21 ปี

อุ้นดา นพคุณ (2527 : 36-37) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาบุคคลที่มีลักษณะความเป็นผู้ใหญ่ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ คือ 1) ลักษณะทางอายุ 2) ลักษณะทางอารมณ์และสติปัญญา 3) ลักษณะของบทบาทหน้าที่ทางสังคมและการประกอบอาชีพ

ดังนั้นในการกำหนดลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่จึงอาจใช้ลักษณะดังกล่าวพิจารณาถึงความเป็นผู้ใหญ่แล้ว หลักเกณฑ์และคุณลักษณะของผู้ใหญ่ ควรมี 3 ประการ คือ อายุ อารมณ์ และอาชีพ สำหรับลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 111) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ และผู้ใหญ่จะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียนเนื่องจากผู้ใหญ่รู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ก่อนการเรียนรู้ ผู้ใหญ่มักต้องการจะรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เขาจะได้รับประโยชน์อะไร และจะสูญเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียน

2. ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้แนะตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอนมาชี้แนะ การสอนควรเป็นแบบแนะแนวมากกว่า ดังนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วม (Facilitator) มากกว่า

3. บทบาทประสบการณ์ของผู้เรียน ประสบการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ควรใช้เทคนิคฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential Techniques) เช่น การอภิปรายกลุ่มกิจกรรมแก้ปัญหา กรณีศึกษา เป็นต้น

4. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่ชีวิตประจำวัน หรือเน้นที่งาน หรือการแก้ปัญหาเสียมากกว่า นั่นคือ เขาจะสนใจหากช่วยให้การทำงานของเขาดำเนินหรือช่วยการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การจัดหลักสูตรควรอาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเขา

5. บรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง อุณหภูมิที่พอเหมาะ การจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิดและประสบการณ์ในการแสดงออก เป็นกันเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรมีหลักการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้น ๆ สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบายเหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect) คำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคลและรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Style) ที่มีความหลากหลาย คำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับกิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning Content and Activities) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problems) สามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ มีเวลาพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ ๆ การฝึกทักษะใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้เปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพ หรือ สมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าว่า สามารถบรรลุเป้าหมายได้

ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ใหญ่และมีประสบการณ์ จึงต้องนำความรู้ และประสบการณ์นั้นมาจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น การกำหนดแนวทาง การวิเคราะห์สภาพปัญหา การแก้ปัญหา และการตรวจสอบผลการแก้ปัญหา โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติ จนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 121-126) ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่บุคคลควรพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การรู้จักเชื่อมโยงความรู้กับการทำงาน และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และทวีความรวดเร็วมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเรียนรู้ด้วยตนเอง

เพื่งมีการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเมื่อสามสิบกว่าปี แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองวางบนรากฐานความเชื่อทางมนุษยนิยม (Humanistic philosophy) ที่กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ที่การพัฒนาตนเอง (Personal growth) การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นแนวคิดของการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long learning) ของผู้ใหญ่ที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสนับสนุนสภาพ สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning society) ได้เป็นอย่างดี

สำหรับความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538 : 4) ให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มด้วยตนเองโดยอาศัยความช่วยเหลือหรือไม่ก็ได้ ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการที่จะเรียนรู้ของตน กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ แยกแยะ เจาะจง แหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ คัดเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมและประเมินผลการเรียนรู้นั้น ๆ

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ (2541 : 4) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะด้วยความช่วยเหลือสนับสนุนจากภายนอกตัวผู้เรียนหรือไม่ก็ตาม ริเริ่มการเรียนรู้เลือกเป้าหมาย แสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1975, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 122) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนคิดริเริ่มการเรียนรู้เอง โดยวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนกำหนดเป้าหมาย และสื่อการเรียน ติดต่อกับบุคคลอื่น หาแหล่งความรู้เลือกใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้เสริมแผนการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนของตน ซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

สเคเจอร์ (Skager, 1977, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 122) ให้ความหมาย การเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ส่วนบุคคล ผู้เรียนมีเป้าหมายในการพัฒนาทักษะ ความสามารถในการวางแผน การบริหารการจัดการและการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง และในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ร่วมมือกัน

กริฟฟิน (Griffin, 1983, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 : 123) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เฉพาะของบุคคล โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการเรียนรู้ ความสามารถในการวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลการเรียนรู้ของตน

บรูคฟิลด์ (Brookfield, 1984, อ้างในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2551 : 123) สรุปการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นการแสวงหาความรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนในด้านเนื้อหาและวิธีการเรียนซึ่งอาจจะขอความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนด และใช้หนังสือประกอบการเรียนหรือบทความต่าง ๆ จากบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเลือกวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัด รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น วัฒนาพร ระวังบุทช์ (2545 : 50-51) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้ คือ

1. ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้เจตคติ ฯลฯ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสามารถในการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนรู้ เนื้อหา และสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้รายบุคคล รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเอาประสบการณ์ของตนมาใช้ในการเรียนรู้ด้วย

2. จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทตั้งแต่ การวางแผนกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน หรือกลุ่มการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียน การเลือกใช้วิธีการเรียนรู้การใช้แหล่งข้อมูล ตลอดจนถึงการประเมินผลการเรียนของตน

3. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกให้มีทักษะและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การบันทึกข้อความ การจัดประเภทหมวดหมู่ การสังเกต การแสวงหาและใช้แหล่งความรู้ เทคโนโลยีและสื่อที่สนับสนุนการเรียนรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาคำหนดแนวทางการเรียนรู้ และเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง

4. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยตนเองไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนเรียนคนเดียว โดยไม่มีชั้นเรียนหรือเพื่อนเรียน ยกเว้นการเรียนแบบรายบุคคล โดยทั่วไป

แล้วในการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนจะได้ทำงานร่วมกับเพื่อน กับครูและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่นให้กับผู้เรียนเพื่อให้รู้จักการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะเจตคติที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้

5. พัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันประเมิน ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทในการประเมินการเรียนรู้ ดังนั้น จึงต้องพัฒนาทักษะการประเมินให้แก่ผู้เรียนและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนว่า การประเมินตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบบประเมินผล รวมทั้งยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่นด้วย นอกจากนี้ต้องจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบ

6. จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น บริเวณในโรงเรียนจึงต้องจัดให้เป็นแหล่งความรู้ที่จะค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ฯลฯ รวมทั้งบุคลากร เช่น ครูประจำศูนย์วิทยบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกและแนะนำเมื่อผู้เรียนต้องการ

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ร่วมกิจกรรมตามแผนงานปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการสรุปปัญหาของตนเอง การเสนอแนวทางการแก้ปัญหา การพัฒนาทักษะการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม มาประเมินผลด้วยการประเมินตนเอง ผ่านกระบวนการคิด การมีส่วนร่วม และข้อเท็จจริงในการปฏิบัติมาจัดทำเป็นองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนหรือผู้รับบริการจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตนเอง เป็นเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน การอ่านในหนังสือวิชาการ การค้นคว้าเอกสารวิชาการต่าง ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ต่าง ๆ อันเป็นลักษณะของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา นอกจากนี้ในกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาได้ดำเนินการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการที่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มีรูปแบบเฉพาะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพของตนเอง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

7.1 งานวิจัยในประเทศ

สตีธา กลิ่นพันธุ์ (2548) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนระดับครัวเรือน กรณีศึกษาอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาค้นพบว่า ประชาชนมีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับทางราชการ อยู่ในระดับมาก มีการร่วมกิจกรรมกับหน่วยราชการ อยู่ในระดับน้อย และมีสภาพปัญหาความยากจน ก่อนและหลังปี 2546 อยู่ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยด้านอาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับทางราชการ และการร่วมกิจกรรมกับหน่วยราชการของประชาชนในครัวเรือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ส่วนปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสุขภาพของผู้ปกครองครัวเรือนไม่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ข้อเสนอแนะของประชาชน คือ อยากรู้ทางภาครัฐบาลช่วยจัดสรรงบประมาณในการช่วยเหลือให้มากกว่านี้ เช่น โครงการ SML และกองทุนหมู่บ้าน ให้ทางรัฐบาลช่วยเหลือ เรื่อง น้ำมันปัญหาผลผลิตต่ำ และหาอาชีพเสริมให้กับประชาชนในชุมชน

สหัสยา พลบัลพี (2548) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ความมีเหตุมีผล ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลกระทบยาวมากกว่าระยะสั้น และความรู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ

3. การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่จะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

4. แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

วารุณี ชินวินิจกุล (2549) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง เริ่มจากการรวมตัวของผู้นำชุมชน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้คนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง การขับเคลื่อนชุมชนใช้กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสร้างชุมชนแบบองค์รวม มีระบบพึ่งพาตนเองที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกันพัฒนา

สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ของชุมชน การจัดการองค์กรชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีการถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าความรู้ ภูมิปัญญา อุดมการณ์ของผู้นำชุมชนสู่เยาวชนโดยเริ่มจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเปิดโอกาสเรียนรู้บทเรียน ประสบการณ์จากพื้นที่อื่น โดยการศึกษาดูงาน การสรุปบทเรียนในกลุ่มสนทนากันอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงท่ามกลางการปฏิบัติ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม ผสมผสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้โดยสื่อวัฒนธรรม พิธีกรรมต่าง ๆ การสร้างรูปธรรมเป็นแบบอย่างให้คนในชุมชนเรียนแบบหรือเอาอย่าง

ณฐนนท์ อำนาจเจริญ (2550) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาบ้านดงเรือง หมู่ 6 ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของการศึกษานอกโรงเรียนที่นานโยบายเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติปรากฏชัดเจน 3 ประการ คือ การนำแนวคิด ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังในพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนของตนเอง ประการที่สอง การส่งครูเข้าไปกระตุ้น ชักชวน เชิญชวน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ พร้อมทั้งชี้แนะให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการกลุ่ม และประการที่สามคือ การสร้างความเข้มแข็งของการบริหารจัดการกลุ่ม รับทราบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหา อันนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันในการทำงานร่วมกับชุมชนระหว่างพื้นที่

สำหรับแนวทางในการบริหารการพัฒนาวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง ควรกระทำในภารกิจ 5 แนวทาง คือ ประการที่หนึ่ง บุคลากรควรอยู่ติดพื้นที่และปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

พร้อมกับหางบประมาณมาสนับสนุนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ประการที่สองควรให้ชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ฐานเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ประการที่สามแกนนำในหมู่บ้าน ควรชักชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกันของกลุ่มแกนนำเอง และต้องใฝ่รู้ หาความรู้ให้กับตนเองเสมอ เพื่อที่เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ ประการที่สี่การสร้างเครือข่าย และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเครือข่าย และประการที่ห้าคือ ควรมีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่างๆ

สมาน พัวโพธิ์ (2551) ได้ดำเนินการศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านระบบบริหารจัดการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อเตรียมความพร้อม การขอความเห็นชอบจากเวทีประชาคม การวางแผนและมอบหมายภารกิจ การดำเนินการ การติดตามผล การเรียนรู้และขยายผล โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สนับสนุน ปัจจัยที่ทำให้หมู่บ้านประสบผลสำเร็จประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านผู้นำชุมชน ด้านโครงสร้างของประชาคมหมู่บ้าน ด้านความพร้อมของทุนทางสังคมของชุมชน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานและภาคีเครือข่ายพัฒนาภายนอกชุมชน

ดาราวรรณ พรหมกัลป์ (2551) ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตัวอย่าง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีผลการดำเนินงานมากที่สุด คือ การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ รองลงมาคือ ครัวเรือนมีการช่วยกันรักษาสาธารณสุขสมบัติของหมู่บ้าน และมีการรักษาสิ่งของต่างๆ ให้คงอยู่ใช้ในสภาพใช้การได้นาน ๆ ด้านการเพิ่มรายได้ มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นครัวเรือนมีการรับจ้าง/หรือมีอาชีพเสริม เพื่อให้มีรายได้ในครอบครัว มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ด้านการออม มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับ มาก ยกเว้นครัวเรือนมีการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดำรงชีวิต มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับ มาก ยกเว้นครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ครัวเรือน และครัวเรือนมีแผนชีวิตหรือแผนครอบครัว ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีผลการดำเนินงานมากที่สุด คือ ครัวเรือนมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และด้านความเอื้ออาทร (การแบ่งปัน/การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ครัวเรือนมีการเข้าร่วมกิจกรรมของเพื่อน

ไชยรัตน์ ปราณิและคณะ (2551) ได้ดำเนินการศึกษาโครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่าง

ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ คือ (1) ทูทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในที่ปรากฏอยู่ในชุมชนแต่ละชุมชนเอง ซึ่งก่อให้เกิดพลังความร่วมมือที่จะขับเคลื่อนชุมชนเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน ซึ่งแบ่งออกเป็น ทูมนมนุษย์ ทูทางสถาบัน กลุ่ม/เครือข่าย และทูทางวัฒนธรรม (2) ทูทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึง ท่าเลที่ตั้งของชุมชนที่อยู่ในภูมิประเทศที่สภาพทางภูมิศาสตร์อุดมสมบูรณ์ หรือยังสามารถอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรเหล่านั้นให้ป็นฐานในการดำรงชีวิตของชุมชนได้ รวมทั้งการเข้าถึงหรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (3) ทูทางความรู้ สติปัญญา/เทคโนโลยี หมายถึง องค์ความรู้ที่เป็นทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีอยู่ในชุมชน และมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชนเองและจากการยอมรับจากภายนอก และ (4) นโยบาย/กระบวนการพัฒนาจากภายนอก หมายถึง กระบวนการทางนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จากภายนอกชุมชน ที่ได้ถูกนำไปใช้ในชุมชน หรือท้องถิ่นซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของการดำเนินการตามแผนงาน/ยุทธศาสตร์ หรือการทำโครงการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงชุมชนท้องถิ่น

การกำหนดแนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย พบว่า แนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย มี 2 แนวทาง คือ (1) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง และสิ่งแวดล้อม และสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมของชุมชน และ (2) การปฏิบัติการเพื่อความพอเพียงในระดับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีแนวปฏิบัติ คือ การสร้างอาชีพหลักให้มั่นคง สร้างเสริมอาชีพรองหรืออาชีพเสริม และเพิ่มเติมสวัสดิการ จึงจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

สุทิน สอนองผัน (2552) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนชาวกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า จากการเข้าไปจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้รับความร่วมมือด้วยดี มีการค้นพบกระบวนการรักษาโรคที่รุนแรง เช่น โรคมาลาเรีย โรคจิต และโรคท้องร่วงอย่างรุนแรง และมีส่วนกระตุ้นผู้คนในชุมชนชาวกะเหรี่ยงให้ตื่นตัวต่อการเฝ้าระวังสุขภาพ การป้องกันแก้ไขโรค การช่วยดูแลรักษาผู้ป่วยตามวิถีวัฒนธรรม อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมครั้งสำคัญที่ทำให้ค้นพบแนวทางปฏิบัติต่อผู้ป่วยในลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มแรก และมีการวิเคราะห์อาการก่อนการตัดสินใจใช้วิธีการสมุนไพรหรือส่งแพทย์สมัยใหม่ เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้ยากไร้ได้มีโอกาสเยียวยา และสามารถหายเป็นปกติได้

ไสว เจริญศรี (2552) ได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน บ้านน้ำดิบ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการลดรายจ่าย ได้แก่ การลดค่าสาธารณูปโภคที่เกินความจำเป็นของครัวเรือน ฝึกอบรมบุตรให้เห็นคุณค่าของเงิน ส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคเอง และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเอง ด้านการเพิ่มรายได้ ได้แก่ การใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการปลูกพืชอายุสั้น การเพิ่มมูลค่าผลผลิตในอาชีพหลัก การเก็บของใช้แล้วไว้ขาย และการหาของป่าขาย ด้านการออม ได้แก่ การส่งเสริมการออมเงิน โดยการฝึกนิสัยการออมเงินให้แก่บุตรตั้งแต่ยังเด็ก การส่งเสริมการออมเงินในเรื่องในโอกาสพิเศษ และการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการออมเงิน ด้านการดำรงชีวิต ได้แก่ การส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนควรจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย การส่งเสริมให้ครัวเรือนมีการจัดทำแผนของครัวเรือน การชี้แจงสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ครัวเรือนในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ และการรณรงค์ให้คนในครัวเรือนยึดมั่นในคุณธรรมความดีงาม ด้านการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การแยกขยะเปียก ขยะแห้งในครัวเรือน การกำหนดให้แต่ละครัวเรือนปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้าน เปลี่ยนการกำจัดวัชพืชจากการใช้ยาฉีดเป็นการไถร่องมันสำปะหลัง และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ สารชีวภาพใช้เอง และด้านการเอื้ออาทร (การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) ได้แก่ กำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การจัดให้ครัวเรือนที่มีศักยภาพดูแลให้คำปรึกษา แนะนำครัวเรือนข้างเคียงที่ด้อยโอกาสกว่า และการกำหนดกฎ กติกา เพื่อปฏิบัติร่วมกันในหมู่บ้าน

ไพบุลย์ สิทธิ (2553) ได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนเป็นกลไกขับเคลื่อน โครงการ กิจกรรมต่างๆ และอาศัยความร่วมมือขององค์กร หน่วยงานต่าง ๆ อบต. และชุมชนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกฝ่ายเห็นว่าการร่วมกันดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ชุมชนเห็นความสำคัญและสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกเสริมในการขับเคลื่อนงานสภาเด็กและเยาวชนต่อไปได้ และแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ประสบความสำเร็จคือ การส่งเสริมศักยภาพกลุ่มเด็กและเยาวชนพร้อมกับการส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้ประสบความสำเร็จคือ สภาเด็กและเยาวชน ครอบครัวและสภาองค์กรชุมชน

สำเร็จ สุพร (2553) ได้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนางานความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนบ้านสงเปือย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า สภาพความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนบ้านสงเปือย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ พอใช้ หลังการพัฒนา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนบ้านสงเปือย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร ประกอบด้วย การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การศึกษาดูงาน โรงเรียน ต้นแบบการดำเนินงานความสัมพันธ์กับชุมชน และการปฏิบัติงานตามแนวทางการดำเนินงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามแผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผล การให้บริการชุมชน การรับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากชุมชน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ผลการดำเนินงานตามแนวทางประสบผลสำเร็จ โดยโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน

อุยามาศ ธเนศานนท์ (2553) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนางาน โรงเรียนอนุบาลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนอนุบาลบ้านดงกล้า จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนางานโรงเรียนอนุบาลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ โรงเรียนอนุบาลบ้านดงกล้า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริหาร คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ทีมวิจัย ทีมบริหารวิชาการ ทีมบริหารงานบุคคล ทีมบริหารงานงบประมาณ และทีมบริหารงานทั่วไป ในทุกขั้นตอน ผู้บริหารให้การสนับสนุน ส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงาน โรงเรียนเป็นอย่างดี และมีการนิเทศ ตรวจสอบ และปรับปรุงงาน โรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คอเนียร์ และซัพเพนท์ (Cornelia Flora & Sepphen Aigner, 1999) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยพื้นที่ 33 แห่งในชนบทของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อหาปัจจัยเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยมีพื้นที่เป้าหมายเป็นพื้นที่ลดภาวะความยากจนและได้รับการแนะนำนวัตกรรม 2 ประการที่เชื่อมโยงกับทรัพยากร เพื่อกำหนดกลยุทธ์ชุมชนและวิสัยทัศน์ โดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในระยะยาว และพลังอำนาจของท้องถิ่นใน โครงการชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การมีความคิดก้าวหน้าของประชาชนในชุมชน การแบ่งปันด้วยความเอื้ออาทรระหว่างชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้วยพลังอำนาจของคนในชุมชน

ฟอนชินกองค์ และฟอนจง (Fonchingong & fonjong, 2002) ได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดการพึ่งพาตนเองในการริเริ่มพัฒนาชุมชนในกลุ่มรากหญ้าของคาเมรูน ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในความพยายามปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่โดยการพึ่งพาตนเอง การลดการแทรกแซงจากรัฐถือเป็นเจตนารมณ์ของการพึ่งพาตนเอง โดยที่ชุมชนพยายามที่จะสร้างสมรรถนะของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ สามารถที่จะยื่นความช่วยเหลือให้กับชุมชนชนบท เพียงแต่เรื่องเทคโนโลยีที่สำคัญและการเงินเท่านั้น ควรจะพัฒนาการพึ่งพาตนเองในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนหมู่บ้านเพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนากลุ่มรากหญ้า คือ การเชื่อมั่นต่อภูมิปัญญาที่มีมาตั้งแต่เดิมของชุมชน ทักษะและเทคโนโลยี การสนับสนุนจากผู้นำภายนอกชุมชน การมีส่วนร่วมระหว่างโครงสร้างทางวัฒนธรรมกับเครือข่ายชุมชน

โพรแวน (Provan, K. G. & Veazie, 2005) ได้ดำเนินการนำการวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) มาใช้อธิบายความเข้มแข็งของหุ้นส่วนของเครือข่ายจากการวิจัย พบว่าเครือข่ายการร่วมมือของรัฐและของภาคประชาชนมีความสำคัญในการจัดการปัญหาและความต้องการที่ชุมชนประสบอยู่ ความรู้ที่มีอยู่ของเครือข่ายจะสามารถช่วยเหลือสมาชิกในการวางแผนต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของสมาชิกในอนาคต และการมีจุดเชื่อมต่อของเครือข่ายที่มากขึ้นและเข้มแข็งขึ้นจะยิ่งทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

เฮอร์นันเดซ – ทูท็อป (Hernandez – Tutop, 2001: 1379 - A) ได้ศึกษาผลกระทบของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีต่อครูและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้วิจัยกับการปฏิบัติการสอนที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว ผู้ร่วมวิจัยได้แก่ครู จำนวน 9 คน ในระดับอาชีพการสอนต่าง ๆ ของตน จากเขตต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา การศึกษา 2 คน ในจำนวน 9 คนนี้ เรียนรู้และดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้วิจัยและผู้อำนวยความสะดวก ผู้ร่วมวิจัยอีก 7 คน ได้ทำการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการก่อนการศึกษาครั้งนี้ และได้ตอบคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์และผลลัพธ์ของการสำรวจของตน มีการสัมภาษณ์ บันทึกเทป และวิเคราะห์ข้อมูลกับครู 8 คน ตรวจสอบคำถามการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากปรากฏการณ์เฉพาะในชั้นเรียนของตน ครูคนหนึ่งสอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแก่ครูอีก 5 คน ซึ่งต่อมาได้ทำการวิจัยปรากฏการณ์ครูที่คนสอนนั้น ผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่สนับสนุน 1 คน หรือมากกว่านั้นเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินงานตลอดกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน ครู นักเรียน และสิ่งจูงใจตามสภาพจริง

มิงกูชชี (Mingucci, 2002: 451-A) ได้ศึกษาผลของโครงการวิจัยปฏิบัติการที่มีต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง จำนวน 8 คน โดยเน้นศึกษาวิธีการที่ผู้บริหารศึกษาใช้ในการส่งเสริมการสร้างชุมชนการเรียนรู้ในแนวทางการศึกษา โดยการนำครูเข้ามาทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพหลากหลายวิธี ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจดบันทึกภาคสนามรวมทั้งการบันทึกเรื่องเล่าสั้น ๆ นำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้เข้าร่วมการวิจัยได้รับประโยชน์หลายอย่างจากบทฝึก เช่น ผลการทำงาน มีความเชื่อมั่นส่วนตัวและทางวิชาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้นักเรียนที่มีส่วนร่วมมองนักเรียนในกระบวนการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น และมีความรู้สึกระดับความสำเร็จและทำให้ผลงานของตนเองเป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลวิชาชีพอื่น ๆ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังพบว่า การวิจัยปฏิบัติการสามารถช่วยให้เกิดการสร้างชุมชนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาให้ผู้เข้าร่วมสามารถร่วมกันรับรู้ประเด็นปัญหา มาได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานของตน และได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ในลักษณะที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่มีเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยในต่างประเทศ เห็นได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และชุมชน ได้นั้น หลักสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จะต้องอาศัยความรู้ที่มีอยู่ในตัว การส่งเสริมด้านวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ และการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติ ดังนั้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จึงต้องสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติ การประเมินผลการปฏิบัติ และการตรวจสอบผลการปฏิบัติเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติสามารถเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะสามารถช่วยให้เกิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาให้ผู้เข้าร่วมสามารถร่วมกันรับรู้ประเด็นปัญหา มาได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานของตน จนสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550 : 24) โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง เพื่อวิเคราะห์ ศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีลำดับขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา นั้นผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสิ้น 164 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ในปีงบประมาณ 2557 ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย
2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน
  - 2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน
  - 2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน
  - 2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย
  - 3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน
  - 3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในชั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างองค์ความรู้ด้วยวิธีการระดมสมอง จากประชุมผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นประชากรในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการประชุมระดมสมอง มีกระบวนการสร้างดังนี้

ขั้นตอนการสร้างแบบบันทึกการประชุมระดมสมอง

1. กำหนดรูปแบบแบบบันทึกให้สอดคล้องกับประเด็นที่นำเสนอในการประชุมระดมสมอง ประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญในการสร้างข้อความดังนี้
  - 1.1 การสร้างความตระหนักและความเข้าใจ
  - 1.2 การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
  - 1.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
  - 1.4 การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม
  - 1.5 การประเมินผลการดำเนินงาน
2. จัดพิมพ์แบบบันทึกการประชุมระดมสมอง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องก่อนนำไปใช้ในการบันทึกผลการประชุม

3. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมในการประชุม

ระดมสมอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ด้วยเทคนิคการระดมสมอง มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ประชุมชี้แจงบุคลากรของสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินการร่วมกันศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้วยเทคนิคการระดมสมอง และกำหนดแผนการดำเนินงาน วิธีการดำเนินงาน ขั้นตอนการปฏิบัติ รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินงานร่วมกัน โดยกำหนดขั้นตอนในการระดมสมอง ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจปัญหา (Exploring the problem) โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำการ “เปิดประเด็น” ให้สมาชิกในทีมแบ่งกลุ่มอภิปรายตามประเด็น เพื่อให้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ผู้วิจัยกำหนดให้ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดำเนินการเสนอข้อคิดเห็น ประเด็นปัญหา ประเด็นความต้องการ สภาพการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” และสิ่งที่ค้นพบหลังจากการปฏิบัติแล้ว เพื่อนำข้อมูลนั้นเข้าสู่กระบวนการระดมความคิดเพื่อถอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 สร้างความคิด (Generating ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้เข้าร่วมโครงการ ได้ร่วมกันประชุมระดมสมอง โดยนำเอาประเด็นที่ได้เสนอข้อคิดเห็น ประเด็นปัญหา ประเด็นความต้องการ สภาพการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในโครงการ “1 ไร่ 5000” และสิ่งที่ค้นพบหลังจากการปฏิบัติมาสร้างสมมติฐาน เพื่อกำหนดเงื่อนไขและสรุปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ผู้วิจัยดำเนินการจดบันทึกสาระสำคัญที่ได้การประชุมของแต่ละกลุ่มไว้ ตามประเด็นดังนี้

1. ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ
2. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
4. ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม
5. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

ขั้นที่ 3 พัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย นำสาระสำคัญที่ได้มาประเมินจุดอ่อนและข้อดี เพื่อพัฒนาไปยังข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา และจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ให้สถานศึกษานำไปกำหนดเป็น นโยบายแผนการทำงานร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง

2. ดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในขั้นตอนดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้จัดประชุม ระดมสมองครั้งที่ 1 ในวันที่ 16 เดือน ตุลาคม 2555 ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจร่วมกันของ ผู้เกี่ยวข้องในประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในแต่ละกลุ่ม และจัดประชุมครั้งที่ 2 ในวันที่ 9 เดือน มกราคม 2556 เพื่อสรุปเนื้อหาที่ได้จากการประชุมระดมสมอง

3. ดำเนินการสรุปรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ มากำหนดเป็นแนวทางการ พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000”

4. จัดทำเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการแบบบันทึกการประชุมระดมสมองในแต่ละกลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องและจัดรวบรวมเป็นหมวดหมู่

2. ศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด ศึกษา และทำความเข้าใจ หลายรอบ (Read and Re-read) เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้นในการกำหนดทิศทาง (Trend) การวิเคราะห์แปลผลตามกรอบการวิจัย

3. นำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย
2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน
  - 2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน
  - 2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน
  - 2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย
  - 3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน
  - 3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินงานตามแผนงานการจัดกิจกรรมที่กำหนด เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีวิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้
  - 1.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
  - 1.2 ศึกษาวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมแต่ละกิจกรรม เพื่อนำมากำหนดเป็นประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสัมภาษณ์

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างแบบสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมเนื้อหา
วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความ
ครอบคลุม ความชัดเจน ความถูกต้องของเนื้อหา (Content validity) ด้านการใช้ภาษา (Wording)
และด้านอื่นๆ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ และข้อคำถาม (Index of Item-
Objective Concurrence : IOC) และขอแนะนำที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นควรปรับปรุงแก้ไข จำนวน 5 ท่าน
ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1.4.1 นายทรงชัย ขยันงาน

ข้าราชการบำนาญ
อดีตผู้อำนวยการสำนักงาน
กศน.จังหวัดนครราชสีมา
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด
กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

1.4.2 นายชาญ นพรัตน์

ข้าราชการบำนาญ
อดีตศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงาน กศน.
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด
กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

1.4.3 นายวรารุท พยัคฆพงษ์

ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ
สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียง
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด
กระบวนการเรียนรู้ตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.4 นางชญาณี ไหญ่สูงเนิน

ครูชำนาญการพิเศษ
กศน.อำเภอสูงเนิน
สำนักงาน กศน.จังหวัด
นครราชสีมา
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด
กระบวนการเรียนรู้ตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.5 นายวิฑูรย์ สีนทอง	อดีตกำนันตำบลโป่งตาลอง อำเภอปากช่อง ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
-------------------------	--

1.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงตาม
คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสัมภาษณ์ในแต่ละข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.80 – 1.00 สามารถ
นำไปใช้ได้

1.6 จัดพิมพ์เครื่องมือเป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจาก
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

2. แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ใช้เก็บข้อมูลจากกิจกรรม
การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ได้กำหนดไว้
ในแผน โดยมีวิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการ ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการที่
เกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกต

2.2 ศึกษาวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมแต่ละกิจกรรม เพื่อนำมา
กำหนดเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสังเกต โดยมุ่งสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่สะท้อนผล
การปฏิบัติออกมาในแต่ละกิจกรรม

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างแบบสังเกต ให้ครอบคลุมเนื้อหา
วัตถุประสงค์ พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.4 นำแบบสังเกตฉบับร่าง เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความ
ครอบคลุม ความชัดเจน ความถูกต้องของเนื้อหา (Content validity) ด้านการใช้ภาษา (Wording)
และด้านอื่นๆ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ และข้อคำถาม (Index of Item-
Objective Concurrence : IOC) พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย และข้อแนะนำที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นควร
ปรับปรุงแก้ไข จำนวน 5 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

2.4.1 นายทรงชัย ขยันทาน	ข้าราชการบำนาญอดีตผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน
-------------------------	---

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

ในขั้นการวางแผน (Plan) ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิธีการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และจัดทำเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นแผนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยดำเนินการจัดประชุมผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในวันที่ 14 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน นำมากำหนดเป็นกิจกรรม จากนั้นจึงกำหนดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล และร่วมกันกำหนดแผนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามพื้นที่ตำบล เพื่อให้แต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบท ความต้องการ และความพร้อมในการปฏิบัติงาน
2. ให้แต่ละกลุ่มกำหนดแผนงานการดำเนินงานของตนเอง พร้อมระยะเวลาการปฏิบัติงานในพื้นที่ของตน
3. แต่ละกลุ่มนำเสนอแผนการดำเนินงานในพื้นที่และอภิปรายเหตุผล ข้อค้นพบ บริบท ความต้องการ และความพร้อมในการปฏิบัติงานในพื้นที่
4. ทุกกลุ่มร่วมกันสรุปแผนงานที่สอดคล้องกับเงื่อนไขด้านเวลา ความต้องการ และสภาพความพร้อมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษาได้จัดทำเป็นปฏิทินการปฏิบัติงาน และจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในภาพรวมของสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

เมื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ในแผนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ (Action) โดยประชุมทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล ที่แต่ละแห่งได้กำหนดแผนงานร่วมกันไว้แล้ว จากนั้นจึงกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมตามแผนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน

ชุมชนที่กำหนดไว้ ในวันที่ 21 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2556 และวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติตามกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

เมื่อดำเนินการในแต่ละ โครงการ/กิจกรรม ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลในแต่ละพื้นที่ จะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละกิจกรรมมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการสัมภาษณ์ การสังเกต ตรวจสอบและประเมินผล ตลอดจนเก็บข้อมูล และรายงานผลการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมานำเสนอในภาพรวมในขั้นสังเกตการณ์ (Observe) เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม ตามแผนงานการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยใช้เครื่องมือที่กำหนดไว้ สรุปรวบรวมเป็นรายกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

ในการสะท้อนผล (Reflection) การดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงานการจัดกิจกรรมที่กำหนด ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้นำผลจากการวิเคราะห์และสรุปผลการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม มาสะท้อนผลการดำเนินงานรายกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และนำผลการเรียนรู้ นั้น ไปปรับปรุงแก้ไขอย่างถูกต้อง มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

1. จัดประชุมเพื่อถอดบทเรียนในแต่ละกิจกรรม โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละพื้นที่ ออกมานำเสนอผลการดำเนินงานตามแผนงานการจัดกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดไว้
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนของแต่ละพื้นที่ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมของผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อข้อค้นพบในการดำเนินงาน สภาพปัญหา อุปสรรค ตลอดจนความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
3. นำสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ค้นพบ มาวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ไข โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรค ตลอดจนแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรมที่สนองตอบแก้ปัญหาเหล่านั้น
4. กำหนดกรอบการทำงาน และร่วมกันจัดทำแผนงานการจัดกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในวงรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา และอุปสรรค พร้อมนำเสนอผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

โดยผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการติดตามและประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนาร่อง อย่างน้อย 3 เดือน มีวิธีการดำเนินการดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดเครื่องมือเพื่อศึกษาผลการดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแบบประเมินตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert) มีระดับการวัด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัดของกรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน ตามกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน ใน 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550: 28) ประกอบด้วย ด้านการเรียนรู้ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านประหยัด ด้านการลดรายจ่าย และด้านการเพิ่มรายได้ โดยสอบถามจากประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนาร่องทั้ง 12 ตำบล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check – list)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนหลังเข้าการเข้าร่วมกิจกรรม 3 เดือน เพื่อหาผลของการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. นำข้อมูลที่ได้จากการกำหนดกรอบแนวคิดมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นแบบประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรม

3. จัดพิมพ์แบบประเมินผล โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและตรวจสอบข้อคำถามเพื่อแก้ไขให้เหมาะสม

4. นำแบบประเมินผลที่แก้ไขเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรง (Validity) ของประเด็นคำถาม โดยตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับประเด็นที่ต้องการวัด ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

4.1 นายทรงชัย ขยันงาน

ข้าราชการบำนาญอดีตผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

4.2 นายชาญ นพรัตน์

ข้าราชการบำนาญ อดีตศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญสำนักงาน กศน. ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

4.3 นายวรารุช พยัคฆพงษ์

ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญสถาบัน กศน. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 นางชญานี ไหล่สูงเนิน

ครูชำนาญการพิเศษ กศน.อำเภอสูงเนิน สำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.5 นายวิฑูรย์ สินทอง

อดีตกำนันตำบลโป่งตาลอง
อำเภอปากช่อง ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัด
กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยวิธีการตัดสินพิจารณาเป็นรายข้อตามดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ในแต่ละข้อตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป

5. ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมอีกครั้ง

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 30 คน นำแบบสอบถามมาประมวลผลเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบราวน์ ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

7. สร้างเครื่องมือฉบับจริง แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นประชากรในการวิจัย มีลำดับการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ประชุมชี้แจงบุคลากรของสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังการจัดกิจกรรม 3 เดือน ในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล

2. ดำเนินงานแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับระยะเวลาในการเก็บ รวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้อง โดยกำหนดเก็บข้อมูลให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

3. รวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น 103 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

5. สรุปรวบรวมข้อมูล และจัดทำเป็นรูปเล่มผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำแบบประเมินผลความสำเร็จที่ได้รับคืนมาทั้งหมด มาตรวจความสมบูรณ์และคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ไว้

2. ตรวจให้คะแนนเป็นรายชื่อ แต่ละฉบับตามเกณฑ์ ดังนี้

มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก	มีค่าเท่ากับ	4
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย	มีค่าเท่ากับ	2
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1

3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจำแนกสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามด้วยค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D$) มีผลการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนหลังเข้าการเข้าร่วมกิจกรรม 3 เดือน โดยภาพรวมและรายด้านและรายชื่อ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งเป็นมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert) มีระดับการวัด 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543 : 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.3 กำหนดเกณฑ์ชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนหลังการเข้าร่วมกิจกรรม 3 เดือน โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 5.00 ผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ผ่านการประเมิน

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 3.50 ผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ต้องพัฒนา

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 ผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.50 ผลการดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุงเร่งด่วน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย นำคะแนนที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับข้อคำถาม และความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

1.1 การหาค่าความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับข้อคำถามของแบบสอบถามโดยใช้สูตรดัชนีค่าความสอดคล้อง IOC (สมนึก ภัททิยธนี, 2544 : 221)

$$\text{โดยใช้สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับข้อคำถาม
	R	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2538 : 174)

$$\text{โดยใช้สูตร} \quad \alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
และกำหนดให้	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของแบบสอบถามรายข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ
	$\sum s_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น μ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 74)

$$\text{สูตร } \mu = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

2.3 การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 74)

$$\text{สูตร } \sigma = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N^2}}$$

เมื่อ	σ	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจถูกต้อง ตรงกันในการจัดกระทำและแปลผลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการ นำเสนอข้อมูลดังนี้

μ	แทน	ค่าเฉลี่ย
σ	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน	จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการแบบบันทึกการประชุม ระดมสมอง ศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดร่วมกัน โดยผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วม วิจัย ทำการศึกษา และทำความเข้าใจหลายรอบ (Read and Re-read) เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เหล่านั้นในการกำหนดทิศทาง (Trend) การวิเคราะห์ และแปลผลตามกรอบการวิจัย นำเสนอโดยวิธี พรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR)

ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้นำผลข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม ระยะเวลา พื้นที่นำร่องใน 12 ตำบลและร่วมกันกำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม นำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR)

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่องทั้ง 12 ตำบล โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตัวชี้วัดของกรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนใน 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน. 2550 : 28) ประกอบด้วย ด้านการเรียนรู้ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านประหยัด ด้านการลดรายจ่าย และด้านการเพิ่มรายได้ นำเสนอในรูปแบบตารางแสดงผลพร้อมบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาวิธีการดำเนินงานและแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสำรวจปัญหา (Exploring the problem) เปิดประเด็นให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเพื่อร่วมสร้างความคิด (Generating ideas) ใน 5 ด้าน ประกอบด้วยด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และด้านการประเมินผลการดำเนินงาน และพัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 1.1 การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  - 1.2 ให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  - 1.3 ค้นหาเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ และการช่วยเหลือแนะนำ
2. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 2.1 การสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
  - 2.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูลของตนอย่างเป็นระบบ
3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 3.1 กิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  - 3.2 เน้นการปฏิบัติจริง มีการทดลองเปรียบเทียบ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง
4. ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 4.1 เป็นการปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน
  - 4.2 เน้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความตั้งใจและสนใจที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง
  - 4.3 มีเครือข่ายร่วมจัดในชุมชน และเป็นการบูรณาการร่วมกันในพื้นที่
5. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 5.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องมีการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน
  - 5.2 เข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง
  - 5.3 เน้นความซื่อสัตย์ และปฏิบัติอย่างจริงจัง

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR)

โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้นำผลข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม ระยะเวลา พื้นที่นำร่องใน 12 ตำบลและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวงรอบที่ 1

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

ในขั้นการวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดกิจกรรมและแผนการจัดกิจกรรม ดังตารางที่ 4.1 และ 4.2

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์กิจกรรมจากการระดมสมองมากำหนดเป็น โครงการ/กิจกรรม

ข้อมูลที่ได้จากการระดมสมอง	โครงการ/กิจกรรมที่รองรับ	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
1. การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	- จัดประชุมกลุ่มผู้ร่วมวิจัย	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
2. ให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	- โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
3. ค้นหาเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ และการช่วยเหลือแนะนำ	- จัดประชุมสัมมนาระดมความคิดของเครือข่ายในชุมชน	- เครือข่ายร่วม จัดในชุมชน	ผอ.จงจิต
4. การสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ	- โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลที่ได้จากการระดมสมอง	โครงการ/กิจกรรมที่รองรับ	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
5. ส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูลของตนเองอย่างเป็นระบบ	- โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
6. กิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	- โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
7. เน้นการปฏิบัติจริง มีการทดลองเปรียบเทียบ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง	- โครงการเกษตรธรรมชาติ	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
8. เป็นการปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน	- การคัดเลือกครัวเรือนนำร่องของ 12 ตำบล	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
9. เน้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความตั้งใจและสนใจที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง	- การคัดเลือกครัวเรือนนำร่องของ 12 ตำบล	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
10. มีเครือข่ายร่วมจัดในชุมชนและเป็นการบูรณาการร่วมกันในพื้นที่	- จัดประชุมสัมมนาระดมความคิดของเครือข่ายในชุมชน และค้นหากลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
11. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องมีการจัดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	- โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
12. เข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง	- โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลที่ได้จากการระดมสมอง	โครงการ/กิจกรรมที่รองรับ	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
13. เน้นความซื่อสัตย์ และปฏิบัติอย่างจริงจัง	- โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต

ผลการวิเคราะห์กิจกรรมร่วมกันของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง สรุปโครงการ และกิจกรรมที่ต้องดำเนินการดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน

จากนั้นผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง ได้นำโครงการทั้ง 5 โครงการบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

โครงการ	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา	การเก็บข้อมูล	เครื่องมือเก็บข้อมูล
1. โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- เพื่อให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1 – 30 เม.ย. 56	- การสัมภาษณ์ - การสังเกต	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

โครงการ	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา	การเก็บข้อมูล	เครื่องมือเก็บข้อมูล
2. โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความสามารถด้านการวิเคราะห์และจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน - เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาวางแผนในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง 	1 – 31 พ.ค. 56	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต
3. โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล - เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ 	1 – 30 มิ.ย. 56	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต
4. โครงการเกษตรธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรธรรมชาติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่อย่างจริงจัง - เพื่อส่งเสริมการเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม 	1 – 31 ก.ค. 56	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต
5. โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 	1 – 31 ส.ค. 56	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสังเกต 	<ul style="list-style-type: none"> - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

เมื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ในแผนการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องของ 12 ตำบล จึงได้ร่วมกันดำเนินการตามแผนงาน โดยนำกระบวนการ PAOR มาใช้ในการติดตามและตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมย่อย ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย   จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล   จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการดำเนินงาน
4. การกำหนดเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ในโครงการ

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกต พฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิด และทัศนคติของผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็น อุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล สารสนเทศในครัวเรือน

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความรู้ ความสามารถด้านการวิเคราะห์และ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน

1.2 เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนิน ชีวิตได้อย่างถูกต้อง

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ ความสามารถด้านการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน และสามารถนำข้อมูลที่ได้ มาวางแผนในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน และ การนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินชีวิต

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ
- ดำเนินการ
4. การกำหนดเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ใน
- โครงการ
- ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการใน
วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556
- ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกต
พฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความเกี่ยวกับการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศใน
ครัวเรือน และการนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินชีวิต
- ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่ม
ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็น
อุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.2 เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการ
ทำเกษตรอินทรีย์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตของตนได้

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ
ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ
ดำเนินงาน
4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้
การดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการใน
วันที่ 10 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกต
พฤติกรรมและสัมภาษณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และการประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุน
การผลิต

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่ม
ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน
โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรธรรมชาติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่อย่าง

จริงจัง

1.2 เพื่อส่งเสริมการเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการ
ทำเกษตรธรรมชาติ และส่งเสริมการเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดำเนินการอบรมให้ความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ดำเนินงาน

การดำเนินงาน

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการในวันที่ 27 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการทำเกษตรธรรมชาติ

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน

ข้อมูล

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อฝึกการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนของกลุ่มผู้ให้

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการ
ทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน
ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้
ข้อมูล

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

การดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการใน
วันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยและ
กลุ่มผู้ร่วมวิจัย สัมภาษณ์ และตรวจสอบการบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนของกลุ่มผู้ให้
ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่ม
ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน
โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลจากแบบบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

ในการสังเกตการณ์ (Observe) จากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมตามแผนงานการ
ดำเนินงานที่กำหนดไว้ มีผลการสังเกตดังนี้ ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน

โครงการ	ผลสังเกตการณ์ (Observe)
โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	<p>จากการสังเกตสรุปได้ว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง
โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน	<p>จากการสังเกตสรุปได้ว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จากการสัมภาษณ์พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะ - ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน
โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง	<p>จากการสังเกตสรุปได้ว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ และการปลูก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

โครงการ	ผลสังเกตการณ์ (Observe)
	<p>พืชหมุนเวียน</p> <p>- ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจัง มีผลผลิตไว้ขายในชุมชน รวมทั้งมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต</p>
โครงการเกษตรธรรมชาติ	<p>จากการสังเกตสรุปได้ว่า</p> <p>- ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ</p> <p>- ด้านการนำไปใช้ พบว่า การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม</p>
โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน	<p>จากการสังเกตสรุปได้ว่า</p> <p>- ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุน ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูล ยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน</p> <p>- ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน แต่ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน</p>

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม ตลอดระยะเวลาในแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรม นำเสนอเป็นรายกิจกรรมดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

จากผลการดำเนินงานตามโครงการให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติตนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งก่อนการอบรม ไม่เข้าใจว่าจะอะไรคือหลักปฏิบัติตนที่ถูกต้อง นึกว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือการปลูกผักสวนครัวไว้กิน ไว้ขาย ไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติ สิ่งที่ควรแก้ไขคือ ความเข้าใจในหลักปฏิบัติที่แท้จริง และสิ่งที่ต้องพัฒนาคือ ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติที่ต้องมีความอดทน และแน่วแน่ในการปฏิบัติ ดังบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“แต่เดิมไม่เคยเข้าใจว่าการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร เมื่อเข้ารับการอบรมจึงเข้าใจมากขึ้น หากนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตจริงไม่แน่ใจว่าจะปฏิบัติได้ตลอดเวลา” (จิรสถิตาธิยพ์ เคนจันทิก, สัมภาษณ์ 24 เมษายน 2556)

“โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีมาก เพราะจะทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น เข้าใจการปฏิบัติที่ถูกต้อง เดิมคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียง คือการปลูกผักไว้ขาย หากจะพัฒนาต่อไปจะต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีในตัวเอง ต้องอดทน และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง” (เรวัต จินดา, สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2556)

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน

จากผลการดำเนินงานโครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน ผู้เข้าร่วมโครงการไม่เข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดระบบข้อมูล จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมโครงการ เช่น การวิเคราะห์สภาพความพร้อมของตนเอง การคำนวณรายรับรายจ่ายไม่เป็นปัจจุบัน มีความยุ่งยากและซับซ้อน ดังบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...เป็นโครงการที่ดีแต่ยังไม่เข้าใจวิธีการคิดวิเคราะห์ข้อมูล ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้เนื่องจากยังคิดคำนวณไม่เป็น อยากได้รับการพัฒนาเรื่องของการคิดบัญชีครัวเรือน เพราะเห็นว่ามีประโยชน์ต่อตนเอง...” (พรพรรณ หวังช่วยกลาง, สัมภาษณ์ 7 พฤษภาคม 2556)

“..... ได้รับความรู้จากโครงการดีมาก แต่ไม่เข้าใจวิธีการคิดคำนวณและจัดระบบไม่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอได้ อยากให้มีการจัดอบรมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้เนื่องจากยังไม่มีความพร้อม...” (วีระศักดิ์ โสมา, สัมภาษณ์ 9 พฤษภาคม 2556)

“.....เป็นโครงการที่ดี ทำให้ได้รับความรู้ในด้านการคิดคำนวณค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และเป็นโครงการที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการให้รักการประหยัด การใช้จ่ายอย่างพอมีพอกิน อยากให้มีโครงการที่เน้นการทำบัญชีครัวเรือน มีการฝึกสอนให้บันทึกบัญชีอย่างถูกต้อง.....” (สุภาพร บริบูรณ์. สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2556)

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

จากผลการดำเนินงานโครงการเกษตรอินทรีย์ทำให้ประชาชนเกิดแนวคิดใหม่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ไม่พึ่งพาสารเคมี ผู้เข้ารับการอบรมรู้และเข้าใจในวิธีปฏิบัติอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในพื้นที่ของตนได้อย่างเป็นรูปธรรม มีผลผลิตที่ดี และลดค่าใช้จ่ายได้จริง ดังบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“.....ได้รับความรู้อย่างดีจากการฝึกอบรม โดยวิทยากรได้ถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้มองเห็นภาพได้ชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพที่ง่าย อยากให้กศน.อำเภอปากช่อง พาไปศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จ.....” (ประยูร จันทะบูรณ์. สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2556)

“.....โครงการนี้มีประโยชน์มาก ช่วยให้เราสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน มีความพร้อมในการปฏิบัติ เพราะปฏิบัติอยู่แล้ว ยังมีเรียนรู้ยิ่งมีความรู้มากขึ้น ทุกวันนี้สามารถผลิตปุ๋ยไว้จำหน่ายให้คนที่สนใจได้ด้วย อยากให้ กศน.อำเภอปากช่อง สนับสนุนให้เกิดกลุ่มอาชีพการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และสิ่งที่อยากได้คืองบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ทำ...” (สาธร กมลวัฒน์. สัมภาษณ์ 24 มิถุนายน 2556)

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ

จากการดำเนินโครงการผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักเกษตรธรรมชาติ ที่ใช้หลักธรรมชาติในการปลูกพืชผัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ลดการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ยังคงใช้ปุ๋ยอินทรีย์บ้าง เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับหลักการปฏิบัติดังกล่าว จึงอยากได้รับการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้อย่างชัดเจน ดังบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“....เป็นโครงการที่ดีเนื่องจากสอนให้รู้จักธรรมชาติ และใช้หลักธรรมชาติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหมาะสำหรับการปลูกพืชผักเพื่อจำหน่ายในกลุ่มรักสุขภาพ ปัญหาที่พบคือยังคงได้รับความนิยมน้อย เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเคยชินกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อยู่ อยากให้ กศน.พาไปศึกษาดูงานเพิ่มเติม...” (อบ สุวรรณชาติ. สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2556)

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน

จากการดำเนินโครงการสะท้อนให้เห็นผลการปฏิบัติ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่มีทักษะในการบันทึกข้อมูลของตนเอง ขาดการเอาใจใส่ จะบันทึกข้อมูลเฉพาะรายการบางรายการเท่านั้น จึงทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ชัดเจน มีความสับสนระหว่างบัญชีครัวเรือน กับบัญชีต้นทุน จึงต้องส่งเสริมให้รู้จักการทำบัญชีทั้งประเภท ดังบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...คิดว่าเป็นโครงการที่ดีมาก ที่ช่วยให้เรารู้จักจดบันทึกบัญชี มีความสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่เข้าใจในระบบบัญชี ไม่ชอบการจดบันทึก เห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก แม้มีความสำคัญต่อการปฏิบัติตน บางครั้งก็ลืมจด ทำให้การจดบันทึกไม่เป็นปัจจุบัน อยากให้ กศน. คิดรูปแบบการจดบันทึกที่ง่ายกว่านี้ เพราะอยากทำเหมือนกันจะได้รู้รายรับ – รายจ่าย...” (วิริยา วงศ์คำ. สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2556)

“...เป็นโครงการที่ดี สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง แต่เป็นเรื่องที่ยาก ไม่ค่อยมีเวลาในการจดบันทึก และรูปแบบมีความซับซ้อน บางครั้งก็บันทึกผิดบัญชี เพราะไม่แน่ใจว่าเป็นรายการของบัญชีใด อยากให้ กศน. อบรมมาให้เข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม...” (อนุพล โพธิ์สุวรรณ. สัมภาษณ์ 26 สิงหาคม 2556)

จากการบทสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการลงพื้นที่ตรวจสอบและประเมินผล ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลได้นำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่การประชุม เพื่อสรุปข้อมูลร่วมกันในขั้นสะท้อนผล (Reflection)

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

จากการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินงานในรอบที่ 2 โดยมีผลการวิเคราะห์จากการร่วมกันประชุมในวันที่ 21 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2556 ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะ สามารถลงมือปฏิบัติทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ และการปลูกพืชหมุนเวียน และมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจาก

การตรวจสอบการบันทึกข้อมูล ยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน

2. ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน

และจากผลการสะท้อนการดำเนินงานตามแผนงานสรุปผลการดำเนินงานผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่ามีประเด็นที่ต้องนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

1. ความเข้าใจที่แท้จริงในหลักการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน
2. ความรู้ ความเข้าใจ ในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลของตนเอง
3. ความสามารถในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว จำเป็นจะต้องนำมาดำเนินการพัฒนาในระยะที่ 2 โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันนำไปกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติม โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) เพื่อดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนในวงรอบที่ 2 ดังตารางการวิเคราะห์ที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมในการพัฒนารอบที่ 2

ข้อมูลที่ได้จากสะท้อนผล การดำเนินงาน (Reflection)	โครงการ/กิจกรรมที่รองรับ	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ
1. ความเข้าใจที่แท้จริงใน หลักการปฏิบัติตนตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน ชีวิตประจำวัน	- โครงการเสริมสร้างกระบวนการ เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
2. ความรู้ ความเข้าใจ ในการ วิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลของ ตนเอง	- โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชี ชาวบ้าน สู่การพึ่งพาตนเอง”	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
3. ความสามารถในการจดบันทึก บัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน	- โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชี ชาวบ้าน สู่การพึ่งพาตนเอง”	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และ สรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูล ไปใช้ ในการพัฒนา	- โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชี ชาวบ้าน สู่การพึ่งพาตนเอง”	- กลุ่มผู้ร่วมวิจัย - กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในพื้นที่นำร่อง	ผอ.จงจิต

จากการผลการวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมร่วมกันของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง จากการนำข้อมูลที่ได้นำมาดำเนินงานจัดกิจกรรมในวงรอบที่ 1 มาวิเคราะห์และสะท้อนผลให้ร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน สู่การพึ่งพาตนเอง”
โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง ได้นำโครงการทั้ง 2
โครงการบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงในสถานศึกษาวงรอบที่ 2 ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

การวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงในชุมชนวงรอบที่ 2 โดยนำผลการสะท้อนการวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมร่วมกันของ

ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง ในวงรอบที่ 1 มาวิเคราะห์นำมากำหนด เป็นแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และกำหนดเป็นแผนการจัดกิจกรรมในวงรอบที่ 2 ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน สถานศึกษาวงรอบที่ 2

โครงการ	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา	การเก็บข้อมูล	เครื่องมือเก็บข้อมูล
โครงการเสริมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ตาม หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	- เพื่อสร้างองค์ความรู้ใน การดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงที่ถูกต้อง และ เหมาะสมกับตนเอง - เพื่อสร้างกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันในการ กำหนดแนวทางการดำเนิน ชีวิตโดยใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง	1 พ.ย. – 31 ธ.ค. 56	- การสัมภาษณ์ - การสังเกต	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต
โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน คู่การ พึ่งพาตนเอง”	- เพื่อสร้างชุมชนตัวอย่าง ในการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง - เพื่อปลูกฝังให้นำ หลักการบันทึกไปใช้ในการ สร้างองค์ความรู้สู่การ พัฒนาตนเอง ชุมชน และ สังคม	1 มี.ค. – 31 ส.ค. 57	- การสัมภาษณ์ - การสังเกต	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

เมื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ในแผนการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงวงรอบที่ 2 ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จึงได้ร่วมกันดำเนินงานการตามแผนงาน ในการติดตามและตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมย่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะสะท้อนผลการปฏิบัติงานประกอบด้วยโครงการดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับตนเอง

1.2 เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง เหมาะสมกับตนเอง และนำองค์ความรู้มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นหลักการสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิงวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ใน

โครงการ

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในระหว่างวันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 16 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิด และทัศนคติของผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน ผู้การพึ่งพาตนเอง”

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 เพื่อปลูกฝังให้นำหลักการบันทึกไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

เกิดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำหลักการบันทึกไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และการพึ่งพาตนเอง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการปฏิบัติจริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยทำหน้าที่ติดตามประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ
ดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในระหว่างวันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 29 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2557

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัย มอบหมายให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามแนวคิด และทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล เสนอข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และ ทบทวนการทำงานที่เป็นองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

ในการสังเกตการณ์ (Observe) จากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมตามแผนงานการดำเนินงานรอบที่ 2 มีผลการสังเกตดังนี้ ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานรอบที่ 2

โครงการ	ผลสังเกตการณ์ (Observe)
โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า - ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี สามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตาม

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

โครงการ	ผลสังเกตการณ์ (Observe)
	<p>หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>- ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง เช่น การแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุนหมู่บ้าน</p>
โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน สู้การพึ่งพาตนเอง”	<p>- ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>- ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการ สามารถรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชน</p>

จากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมตลอดระยะเวลาในแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรม นำเสนอเป็นรายกิจกรรมดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการดำเนินงานตามให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติตนมากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่ตระหนักถึงวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ดังบทสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“.....เป็นโครงการที่ดีมาก ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการที่เคยปฏิบัติตามแนวทางเกษตรพอเพียง บางคนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้อื่นได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนในชุมชนได้เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ ผู้ร่วมโครงการมีความพร้อมในการปฏิบัติ และอยาก

ให้สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และต่อยอดองค์ความรู้ให้แก่คนในพื้นที่ใกล้เคียง...”
(จารุวรรณ เนตร โศกสูง. สัมภาษณ์ 18 ธันวาคม 2556)

“...เป็นโครงการที่ให้ความรู้ความเข้าใจมาก เน้นให้เราเข้าไปในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ไม่ใช่รู้แค่วิธีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องปฏิบัติได้อย่างจริงจัง มีความพร้อมในการพัฒนามาก อยากให้คนอื่นได้เข้าใจและรู้วิธีปฏิบัติด้วยกัน ทุกวันนี้มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้จากการปลูกผักปลอดสารพิษจำหน่าย และยังทำปุ๋ยชีวภาพจำหน่ายให้แก่สมาชิก บางครั้งมีคนมาศึกษาดูงานก็ถ่ายทอดความรู้ให้...” (สมาน บุญดีเล็ก. สัมภาษณ์ 21 ธันวาคม 2556)

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน สู่การพึ่งพาตนเอง”

ผลการดำเนินงานทำให้เกิดชุมชนพึ่งตนเอง มีการจัดตั้งคຸ່ມเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนชาวบ้านด้านการบันทึกบัญชีครัวเรือน ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและเข้าใจ มีที่เลี้ยงคอกให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือน สามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ ดังบทสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“...ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการทำบัญชีมากขึ้น สามารถสรุปยอดรายรับ – รายจ่าย ได้อย่างถูกต้อง และประมาณการค่าใช้จ่ายเพื่อการออมได้ สามารถเป็นที่เลี้ยงให้กับผู้สนใจด้านการบันทึกบัญชี มีความพร้อมในการทำบัญชี เพราะเคยผ่านการอบรมมาแล้ว และอยากให้สถานศึกษา ต่อยอดการบันทึกบัญชีไปสู่การปฏิบัติให้กับประชาชนในพื้นที่ทุกครัวเรือน...” (ทัศนาศอนทองคำ. สัมภาษณ์ 26 ธันวาคม 2556)

จากการบทสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการลงพื้นที่ตรวจสอบและประเมินผลผู้วิจัยผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลได้นำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่การประชุม เพื่อสรุปข้อมูลร่วมกันในขั้นสะท้อนผล (Reflection)

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

จากการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) โดยประชุมร่วมกันเพื่อสะท้อนความผลการดำเนินงานในวันที่ 17 เดือน กันยายน พ.ศ. 2557 ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้

สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนเองมาพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลด้านอาชีพ มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

2. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชนของตน

ขั้นตอนที่ 3 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่องทั้ง 12 ตำบล จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตัวชี้วัดของกรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนใน 6 ด้าน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2550: 28) ประกอบด้วย ด้านการเรียนรู้ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการประหยัด ด้านการลดรายจ่าย และด้านการเพิ่มรายได้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับที่	รายการ	N	ร้อยละ
1	เพศ		
	1.1 ชาย	50	48.54
	1.2 หญิง	53	51.46
รวม		103	100.00

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	N	ร้อยละ
2	อายุ		
	2.1 ต่ำกว่า 21 ปี	-	-
	2.2 21 – 30 ปี	-	-
	2.3 31 – 40 ปี	19	18.45
	2.4 41 – 50 ปี	56	54.37
	2.5 51 – 60 ปี	28	27.18
	รวม	103	100.00
3	ระดับการศึกษา		
	3.1 ต่ำกว่าประถมศึกษา	3	2.91
	3.2 ประถมศึกษา	34	33.01
	3.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	46	44.66
	3.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย	19	18.45
	3.5 ปริญญาตรี	1	0.97
	3.6 สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
	รวม	103	100.00
4	อาชีพ		
	4.1 เกษตรกรรม	6	5.83
	4.2 รับจ้าง	58	56.31
	4.3 ค้าขาย	2	1.94
	4.4 รับราชการ	1	0.97
	4.5 อื่น ๆ	36	34.95
	รวม	103	100.00
5	รายได้บาท/เดือน		
	5.1 ต่ำกว่า 2,500 บาท	-	-
	5.2 2,500 – 5000 บาท	8	7.77
	5.3 5,001 – 7,500 บาท	23	22.33
	5.4 7,501 – 10,000 บาท	25	24.27

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	N	ร้อยละ
	5.5 10,001 – 15000 บาท	45	43.69
	5.6 15,001 ขึ้นไป	2	1.94
	รวม	103	100.00

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.46 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.37 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 44.66 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 56.31 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.69

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมและรายด้าน

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. ด้านการเรียนรู้	4.37	.42	มาก
2. ด้านการดำเนินชีวิต	4.33	.30	มาก
3. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4.31	.36	มาก
4. ด้านการประหยัด	4.29	.25	มาก
5. ด้านการลดรายจ่าย	4.29	.29	มาก
6. ด้านการเพิ่มรายได้	4.25	.23	มาก
รวม	4.31	.23	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับแรก ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ด้านการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.33 และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

ตารางที่ 4.9 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการเรียนรู้

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการนำความรู้จากสื่อต่างๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.43	.59	มาก
2. มีการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ	4.24	.54	มาก
3. มีการประพฤติ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัว	4.35	.58	มาก
4. มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่น	4.52	.59	มากที่สุด
5. มีการพัฒนาตนเองโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.33	.57	มาก
รวม	4.37	.42	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 มีการนำความรู้จากสื่อต่างๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 และมีการประพฤติ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

ตารางที่ 4.10 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการดำเนินชีวิต

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการปฏิบัติตามหลักศาสนา	4.27	.57	มาก
2. มีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในชุมชน	4.28	.48	มาก
3. ประพฤติ ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม	4.43	.61	มาก
4. มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน	4.26	.52	มาก
5. รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ใช้หลักประชาธิปไตยและทำงาน แบบมีส่วนร่วม	4.19	.46	มาก
6. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน หรือเวทีประชาคม	4.56	.51	มากที่สุด
7. มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันใน ชุมชน	4.31	.57	มาก
8. มีการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การแลกเปลี่ยน เรียนรู้อยู่เสมอ	4.37	.59	มาก
รวม	4.33	.30	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน หรือเวทีประชาคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ประพฤติ ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.43 และมีการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.37

ตารางที่ 4.11 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด	4.21	.53	มาก
2. มีการใช้สินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	4.28	.57	มาก
3. มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	4.33	.59	มาก
4. มีการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาดูแลแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำ ในชุมชน	4.27	.56	มาก
5. มีการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ	4.29	.58	มาก
6. มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	4.46	.58	มาก
รวม	4.31	.36	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และมีการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29

ตารางที่ 4.12 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการประหยัด

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของครอบครัว	4.17	.52	มาก
2. มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในแต่ละเดือน	4.28	.49	มาก
3. ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง	4.46	.55	มาก
4. มีการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์	4.34	.56	มาก
5. มีการรักษาสິงของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ได้นาน ๆ	4.35	.49	มาก
6. มีการใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้ สะเดา ตะไคร้หอมไล่ยุง	4.22	.48	มาก
7. มีการใช้วัสดุคิบในชุมชนในการผลิตสินค้าเพื่อใช้เองหรือจำหน่าย	4.26	.53	มาก
รวม	4.29	.25	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 มีการรักษาสິงของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ได้นาน ๆ อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 มีการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34

ตารางที่ 4.13 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการลดรายจ่าย

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน	4.28	.51	มาก
2. มีการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู	4.27	.47	มาก
3. มีการลดใช้ไฟฟ้า น้ำประปา และน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่จำเป็น	4.28	.56	มาก
4. มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ้นค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น	4.34	.53	มาก
5. ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมา	4.29	.55	มาก
รวม	4.29	.29	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ้นค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 มีการปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 มีการลดใช้ไฟฟ้า น้ำประปา และน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่จำเป็น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

ตารางที่ 4.14 ระดับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
ที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการเพิ่มรายได้

ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ		
	μ	σ	แปลผล
1. มีการรับจ้างทำงาน/หรือมีอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว	4.25	.53	มาก
2. มีการพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ	4.26	.47	มาก
3. มีการแปรรูปผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่ม	4.25	.49	มาก
4. เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ ร้านค้าชุมชน	4.14	.43	มาก
5. มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม	4.27	.54	มาก
6. เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน	4.43	.55	มาก
7. มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีนิสัยรักการออม	4.12	.39	มาก
รวม	4.25	.23	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงสามลำดับแรก ได้แก่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 มีการพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

จากผลการประเมินในภาพรวม เมื่อนำผลการประเมินจากแบบสอบถามเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสิ้น 164 คน ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย
2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย
  - 2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน
  - 2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน
  - 2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน

2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย

3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน

3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องใน ปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกแทกการ์ด (Kemmis & Mc Taggart, 1990) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 164 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วม โครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ในปีงบประมาณ 2557 ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัย

2. ผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน ประกอบด้วย

2.1 ข้าราชการครู จำนวน 2 คน

2.2 ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 3 คน

2.3 ครู กศน.ตำบล จำนวน 25 คน

2.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 17 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน ประกอบด้วย

3.1 ผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน

3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่องใน ปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้จะดำเนินการติดตามและประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนำร่อง อย่างน้อย 3 เดือน

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 103 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ“อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เทคนิคการประชุมระดมสมอง ประกอบด้วย การสำรวจปัญหา (Exploring the problem) การสร้างความคิด (Generating ideas) และการพัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) โดยใช้แบบบันทึกการประชุมระดมสมองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนผลการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการดำเนินงานตามแผนงานการจัดกิจกรรมที่กำหนด เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
2. แบบสังเกต ที่ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ใช้เก็บข้อมูลจากกิจกรรมการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในแผน

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนำร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้จะดำเนินการติดตามและประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนนำร่อง อย่างน้อย 3 เดือน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert) มีระดับการวัด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประชาชนในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check – list)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนหลังเข้าการเข้าร่วมกิจกรรม 3 เดือน เพื่อหาผลของการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบราค (Cronbach)
2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ที่ได้จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์ศึกษานอกกระบวน และการศึกษาตามอรรถศาสตร์อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการแบบบันทึกการประชุมระดมสมองตามประเด็นการวิจัยใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และด้านการประเมินผลการดำเนินงาน และพัฒนาหนทางแก้ไข (Developing the solution) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 1.1 การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  - 1.2 ให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  - 1.3 ค้นหาเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ และการช่วยเหลือแนะนำ
2. ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
  - 2.1 การสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ
  - 2.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการจัดเก็บข้อมูลของตนอย่างเป็นระบบ

3. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
    - 3.1 กิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
    - 3.2 เน้นการปฏิบัติจริง มีการทดลองเปรียบเทียบ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง
  4. ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
    - 4.1 เป็นการปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน
    - 4.2 เน้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความตั้งใจและสนใจที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง
    - 4.3 มีเครือข่ายร่วมจัดในชุมชน และเป็นการบูรณาการร่วมกันในพื้นที่
  5. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย
    - 5.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องมีการจัดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน
    - 5.2 เข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง
    - 5.3 เน้นความซื่อสัตย์ และปฏิบัติอย่างจริงจัง
- ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้ร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ดำเนินการสรุปสะท้อนผลการวิจัยใน 2 วงรอบ สรุปผลการวิจัยดังนี้

วงรอบการวิจัยที่ 1

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

ในขั้นการวางแผนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้นำผลข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม ระยะเวลา พื้นที่นำร่อง และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม สรุปโครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ ในวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2556

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน ในวันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ในวันที่ 10 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2556

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ ในวันที่ 27 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2556

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน ในวันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

เมื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ในแผนการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จึงได้ร่วมกันดำเนินงานการตามแผนงาน โดยนำกระบวนการ PAOR มาใช้ในการติดตามและตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมย่อย ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล มีความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชนปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชนคุณภาพ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
  2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการดำเนินงาน
  4. การกำหนดเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ในโครงการ
- ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการในวันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2556
- ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิด และทัศนคติของผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
- ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ
  - 1.1 เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความรู้ ความสามารถด้านการวิเคราะห์และจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน
  - 1.2 เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถนำข้อมูลที่ได้ออกมาวางแผนในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง
2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม
  - 2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	จำนวน 116 คน
-------------------	--------------
  - 2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ความสามารถด้านการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน และการนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินชีวิต

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ใน

โครงการ

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการใน

วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความเกี่ยวกับการวิเคราะห์ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน และการนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนในการดำเนินชีวิต

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

- 4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต
- 4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1.1 เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
- 1.2 เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการทำเกษตรอินทรีย์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตของตนได้

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

การดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัด โครงการในวันที่ 10 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และการประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- พื้นที่อย่างจริงจัง
- 1.1 เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรธรรมชาติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใน
  - 1.2 เพื่อส่งเสริมการเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรม
  2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม
    - 2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	จำนวน 116 คน
-------------------	--------------
    - 2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการทำเกษตรธรรมชาติ และส่งเสริมการเลิกใช้ปุ๋ยเคมีในภาคเกษตรกรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
  3. ขั้นตอนการดำเนินงาน
    - ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน
      1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ
      2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะดำเนินการอบรมให้ความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
      3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการดำเนินงาน
      4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้การดำเนินงาน
    - ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในวันที่ 27 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2556
    - ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการทำเกษตรธรรมชาติ
    - ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้
  4. วิธีการประเมินผล
    - 4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต
    - 4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อฝึกการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่องทั้ง 12 ตำบล มีความรู้ในหลักการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ โดยเน้นการลงมือปฏิบัติได้จริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

การดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในวันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยและกลุ่มผู้ร่วมวิจัย สัมภาษณ์ และตรวจสอบการบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอร่วมกัน โดยให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลจากแบบบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชี

ต้นทุน

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

ในการสังเกตการณ์ (Observe) จากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมตามแผนงานการดำเนินงานที่กำหนดไว้ มีผลการสังเกตดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง

โครงการที่ 2 โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

2.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จากการสัมภาษณ์พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะ

2.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน

โครงการที่ 3 โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

3.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ และการปลูกพืชหมุนเวียน

3.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจัง มีผลผลิตไว้ขายในชุมชน รวมทั้งมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต

โครงการที่ 4 โครงการเกษตรธรรมชาติ จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

4.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ

4.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม

โครงการที่ 5 โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุนจากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

4.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุน ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูล ยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน

4.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน แต่ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

จากการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะ สามารถลงมือปฏิบัติทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ทำน้ำหมักชีวภาพ และปลูกพืชหมุนเวียน และมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูล ยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน

2. ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัดและการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน ปฏิบัติ

ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน

และจากผลการสะท้อนการดำเนินงานตามแผนงานสรุปผลการดำเนินงานผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล พบว่า มีประเด็นที่ต้องนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

1. ความเข้าใจที่แท้จริงในหลักการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน
2. ความรู้ ความเข้าใจ ในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลของตนเอง
3. ความสามารถในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

ซึ่งจึงได้นำมาพัฒนาในระยะที่ 2 โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันนำไปกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) เพื่อดำเนินการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ในวงรอบที่ 2 ดังนี้

วงรอบการวิจัยที่ 2

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

การวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวงรอบที่ 2 โดยนำผลการสะท้อนการวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมร่วมกันของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่นำร่อง ในวงรอบที่ 1 มาวิเคราะห์นำมากำหนดเป็นแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบด้วยโครงการดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่างวันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 16 ธันวาคม 2556

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน คู่การพึ่งพาตนเอง” ระหว่างวันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 29 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2557

ขั้นที่ 2 ขั้นลงมือปฏิบัติ (Action)

เมื่อกำหนดโครงการ/กิจกรรม ในแผนการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงวงรอบที่ 2 ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จึงได้ร่วมกันดำเนินการตามแผนงาน ในการติดตามและตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมย่อย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับตนเอง

1.2 เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง เหมาะสมกับตนเอง และนำองค์ความรู้มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และเนื้อหาที่จะ

ดำเนินการอบรมให้ความรู้ โดยเน้นหลักการสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการ

ดำเนินงาน

4. การกำหนดเชิงวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ใน

โครงการ

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในระหว่างวันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 16 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2556

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิด และทัศนคติของผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนการทำงานที่เป็นองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน ผู้การพึ่งพาตนเอง”

1. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.1 เพื่อสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 เพื่อปลูกฝังให้นำหลักการบันทึกไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม

2. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

2.1 เชิงปริมาณ

กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 47 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 116 คน

2.2 เชิงคุณภาพ

เกิดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำหลักการบันทึกไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และการพึ่งพาตนเอง

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) มีรายละเอียดการดำเนินงาน

ดังนี้

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ในการดำเนินการ

2. กำหนดรูปแบบ วัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการปฏิบัติจริงของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัยทำหน้าที่ติดตามประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การลงมือปฏิบัติ (Action) โดยดำเนินการจัดโครงการในระหว่างวันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 29 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2557

ขั้นที่ 3 การสังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) โดยผู้วิจัยมอบหมายให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยสังเกตพฤติกรรมและสัมภาษณ์เพื่อสอบถามแนวคิด และทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) โดยผู้วิจัยกลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล เสนอข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และทบทวนการทำงานที่เป็นองค์ความรู้ในการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. วิธีการประเมินผล

4.1 การประเมินผลโดยการสังเกต

4.2 การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe)

ในการสังเกตการณ์ (Observe) จากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมตามแผนงานการดำเนินงานรอบที่ 2 มีสรุปผลการสังเกตและสัมภาษณ์ ได้ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมให้ความรู้วิถีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี สามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำความรู้ที่ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง เช่น การแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุนหมู่บ้าน

โครงการที่ 2 โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน คู่การพึ่งพาตนเอง” จากการสังเกตและสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

2.1 ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการ สามารถรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชน

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

จากการสังเกตการณ์ (Observe) ในแต่ละกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานในรอบที่ 2 ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินงาน (Reflection) สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนเองได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลด้านอาชีพ มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

2. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชนของตน

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่องทั้ง 12 ตำบล สรุปผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.46 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.37 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 44.66 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 56.31 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15000 บาท คิดเป็นร้อยละ 43.69

ตอนที่ 2 ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีผลการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ ด้านการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับ มาก และด้านการเพิ่มรายได้มีระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่น มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ มีการนำความรู้จากสื่อต่างๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ในระดับ มาก และมีการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

1.2 ด้านการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน หรือเวทีประชาคม มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มากที่สุด รองลงมาคือ ประพฤติ ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม อยู่ในระดับ มาก และรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ใช้หลักประชาธิปไตยและทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

1.3 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี อยู่ในระดับ มาก และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

1.4 ด้านการประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีการรักษาสินของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ได้นาน ๆ อยู่ในระดับ มาก และมีการจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของครอบครัว มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

1.5 ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีเงินเมา อยู่ในระดับ มาก และมีการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

1.6 ด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม อยู่ในระดับ มาก และมีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีนิสัยรักการออม มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก

และจากผลการประเมินในภาพรวม เมื่อนำผลการประเมินจากแบบสอบถาม เปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยในประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากโครงการ “อินทรีย์โคราช 1 ไร่ 5,000” ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยการระดมสมองของผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีข้อค้นพบจากการวิจัย ดังนี้

1.1 ด้านการสร้างความตระหนักและความเข้าใจ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การให้ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูล และการค้นหาเครือข่ายในการแสวงหาความรู้ และการช่วยเหลือแนะนำ ทั้งนี้เนื่องมาจากการสร้างความตระหนักและความเข้าใจในกลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นประชาชนที่ประสงค์เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความหมาย ความสำคัญ และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มุ่งพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้มีความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติเกี่ยวกับการดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน และสามารถนำสู่การ

ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนพัฒนาสถานศึกษา องค์กรทุกระดับให้สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การสร้างความรู้และความเข้าใจ ร่วมกันในการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การส่งเสริมการเรียนรู้ในกระบวนการ จัดเก็บข้อมูลของตนอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากการระดมสมองของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ความเห็น ตรงกันว่า การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ สามารถนำไปสู่การสร้างความรู้ความตระหนักในตัวบุคคล อันก่อให้เกิดแนวทางของความพอประมาณ ความพอดี และการมีเหตุมีผล เนื่องจากกระบวนการการวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูล จะสามารถ เชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติ และนำไปสู่การแก้ปัญหา สอดคล้องกับหลักการนำเศรษฐกิจ พอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของสุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง (2549 : 29 – 37) ที่ได้ให้ ความสำคัญต่อการค้นหาของตนเองให้ถูกต้อง และเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการแก้ปัญหาชีวิตของ ผู้คนแต่ละคน

1.3 ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางใน การพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และเน้นการปฏิบัติจริง มีการทดลองเปรียบเทียบ และสรุป องค์ความรู้ของตนเอง ทั้งนี้จากการระดมสมองได้ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เป็นกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวัน เน้นหลักการปฏิบัติจริง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะ สำเร็จได้ต้องอาศัยการปฏิบัติอย่างจริงจัง ให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ และ ตระหนักว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 36 - 45) ที่ได้วิเคราะห์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการจำแนกวิเคราะห์ (Parsing) ในด้านคุณลักษณะ (Characteristics) พบว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เป็น แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (Normative prescription) โดยมีพื้นฐานมา จากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าหากจะพัฒนาเป้าหมายให้มีคุณลักษณะของการ ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องเน้นที่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี ความสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

1.4 ด้านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย เป็นการปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน เน้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความตั้งใจและสนใจที่จะปฏิบัติอย่างจริงจัง และการมีเครือข่ายร่วมจัดในชุมชน และเป็นการบูรณาการร่วมกันในพื้นที่ ทั้งนี้ในการประชุมระดมสมองของผู้เกี่ยวข้อง ได้เน้นไปที่เจตนาดีของกลุ่มเป้าหมายที่มีความพร้อม เข้าใจ สนใจที่จะปฏิบัติ และมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นปัจจัยเริ่มต้นของการพัฒนาคน ซึ่งสอดคล้องกับสมบัติ กุสุมาวลี (2550 : 6 – 8) ที่ได้อธิบายจุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นจะต้องพัฒนาคน โดยเน้นให้คนเข้าใจลักษณะพื้นฐานทางสังคมว่า “ความเปลี่ยนแปลง” คือความจริงแท้ทางสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจะลักษณะของสังคม และการสร้างความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็ต้องหันกลับมาถามทบทวนตนเองว่าจะเตรียมพร้อมตนเองครบถ้วน ชุมชน องค์กรและประเทศชาติ ให้สามารถรองรับเข้ากับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์

1.5 ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ได้วิธีการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนางานการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย การส่งเสริมให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน การเข้าใจกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง และเน้นความซื่อสัตย์ และปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้จากการประชุมระดมสมองได้ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน เนื่องจากการบันทึกบัญชีจะทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถรับรู้ และเข้าใจศักยภาพของตนในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของตน ซึ่งสอดคล้องกับกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2549 : 7 , 14 – 15) ที่ได้ให้กล่าวถึงการจัดทำข้อมูลครัวเรือน เพื่อค้นหาศักยภาพของครัวเรือน การค้นหาปัญหาของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนช่วยกันค้นหาปัญหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และสรุปข้อมูลด้านศักยภาพ ข้อมูลปัญหาของครัวเรือน และข้อมูลแผนการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบข้อมูลในภาพรวมของครัวเรือนไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

2.1 จากผลการสะท้อนในการจัดกิจกรรมแผนการดำเนินงานพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในวงรอบที่ 1 ได้สะท้อนผลการดำเนินการพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลอยู่ในเกณฑ์พอใช้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของครอบครัว ยังไม่เข้าใจอย่างชัดเจน กลุ่มผู้ร่วมวิจัยต้องคอยให้คำชี้แนะ สามารถลงมือปฏิบัติทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ และการปลูกพืชหมุนเวียน และมีความเข้าใจในการทำเกษตรธรรมชาติ ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้จากการทำเกษตรธรรมชาติ แต่ความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน และการทำบัญชีต้นทุนยังต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจากการตรวจสอบการบันทึกข้อมูล ยังมีข้อผิดพลาด เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเข้าใจผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือน กับค่าใช้จ่ายในการลงทุน และด้านการนำไปใช้ พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติตน แต่ยังไม่เข้าใจหลักการนำไปใช้ที่ถูกต้อง คิดว่าการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ที่เน้นการประหยัด และการพึ่งพาตนเอง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น ข้อมูลด้านปัจจัยในการผลิต ข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพตน ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปลูกผลผลิตไว้ขายในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการลดต้นทุนการผลิต แต่การทำเกษตรธรรมชาติต้องอาศัยเวลา และความอดทน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จึงใช้หลักการผสมผสานระหว่างเกษตรธรรมชาติกับเกษตรอินทรีย์ควบคู่กัน เนื่องจากยังไม่สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้อย่างจริงจัง แต่จะค่อย ๆ ลดปริมาณการใช้ในภาคเกษตรกรรม การจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน ขาดความต่อเนื่องในการจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ยังขาดความชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความรู้ ความเข้าใจ กิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการฝึกอบรมให้ความรู้เป็นหลัก โดยเน้นให้กลุ่มผู้วิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับความรู้จากวิทยากรตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด สำหรับกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ เช่น โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง โครงการเกษตรธรรมชาติ และโครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน ยังมีลักษณะของการอบรมให้ความรู้มากกว่าการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ผลสะท้อนการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

จากวงรอบที่ 1 ในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิด วิเคราะห์ผลจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นสภาพปัญหาหรือเป็นส่วน

สำคัญในการดำเนินงานให้บรรลุได้จริงตาม ได้แก่ โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้สะท้อนความคิดเห็นว่า ยังไม่เข้าใจในหลักการปฏิบัติที่ชัดเจน ความรู้ที่ได้รับฟังเป็นเพียงการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา จากการฟัง การดู และการอ่าน จึงยังคงยึดถือปฏิบัติแต่เพียงการปลูกผักสวนครัว เพื่อลดรายจ่าย และการช่วยเหลือจากปัจจัยภายนอกชุมชน ซึ่งไม่เป็นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ดำรงตนบนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้ และคุณธรรม ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนผลการปฏิบัติในลักษณะของการวิเคราะห์ตนเอง การตระหนักรู้ถึงศักยภาพตนเอง ผู้วิจัยจึงได้ใช้หลักการพัฒนาโดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ลงมือแก้ไขโดยการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติด้วยตนเอง และการสะท้อนความคิดผ่านกระบวนการกลุ่ม ทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับการแก้ปัญหาของตนเอง ด้วยตนเอง อย่างเป็นรูปธรรม เป็นไปตามองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใน 3 ประการ คือหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและแสวงหาคำถามความรู้ทั้งการพัฒนาและแสวงหาคำถามความรู้ การลงมือปฏิบัติก่อให้เกิดการกระทำ (Action) ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม องค์ความรู้มีการเชื่อมต่อการปฏิบัติการหรือการได้มา ผลการปฏิบัติจะนำไปสู่การพัฒนาแบบวงจร ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ที่ฝังลึกในตัวของผู้ปฏิบัติ และเข้าใจในกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลความรู้ ความสามารถไปสู่การพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการวิจัยของเชอร์ (Cher, 2009 : 225) ที่ได้กำหนดกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการตามขั้นตอนเริ่มด้วยผลของการกระทำของนักวิจัย การกระทำหรือการปฏิบัติ และการประเมินผล โดยหลังจากการประเมินผลจะมีกระบวนการต่อเนื่องไปสู่การเกิดผลสะท้อนกลับ การกระทำหรือการปฏิบัติ และการประเมินผล จึงเป็นกระบวนการวิจัยแบบเกลียวหรือก้นหอย ที่มีการปรับปรุงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผลการดำเนินที่ได้ในวงรอบที่ 1 เป็นการสะท้อนสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย สอดคล้องกับแนวคิดของมะลิ วิมาโน (2547: 52) ที่ได้กล่าวว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อหาทางแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ผู้ร่วมวิจัยจึงต้องให้ความสำคัญและเคารพต่อปัญญาของชุมชน โดยยอมรับว่าชุมชนมีความรู้ และมีการสร้างความรู้ของตนเอง ไม่นำประสบการณ์จากภายนอกของตนไปชี้แนะให้กับ

ชาวบ้านโดยตรง ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขา และแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ในการมองปัญหาของชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาตลอดจนแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2.2 จากผลการสะท้อนในการจัดกิจกรรมแผนการดำเนินงานพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในวงรอบที่ 2 พบว่า กลุ่มผู้ร่วมวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และการช่วยเหลือผู้อื่นในการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลของตนเองได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ข้อมูลด้านอาชีพ มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว และสามารถสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชนได้ มีความรู้ในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้ และรวมตัวกันสร้างชุมชนตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการระดมทุนในการพัฒนาสาธารณประโยชน์ร่วมกันในชุมชนของตน ทั้งนี้เนื่องจากได้นำผลการสะท้อนในรอบที่ 1 มาเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในตำบลนำร่อง โดยเน้นการปฏิบัติจริงที่ต่อยอดการเรียนรู้จากกิจกรรมในวงรอบที่ 1 มีการสนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ เช่น วัสดุอุปกรณ์ การศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ การเชิญผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถลงไปให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการปฏิบัติจริง ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้จัดกลุ่มเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ร่วมกัน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ในหลายมิติ แต่ละคนจะนำปัญหาและสิ่งที่ตนได้เจอมาเป็นบทเรียนในการสร้างองค์ความรู้ ในโครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน คู่การพึ่งพาตนเอง” ได้เน้นให้การปฏิบัติในพื้นที่มากกว่าการอบรมให้ความรู้ โดยผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย เป็นผู้คอยให้คำแนะนำ จัดแผนการนิเทศร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถจดบันทึกบัญชีและทำความเข้าใจกับข้อมูลได้อย่างถูกต้อง เป็นผลให้มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการตัดสินใจประกอบอาชีพ การคำนวณรายได้ และค่าใช้จ่ายของคนในครอบครัว การสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาตนเอง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแสวงหาความรู้ใน

การพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพเสริม การทำเกษตรผสมผสาน และการออมเงินในกองทุน สามารถจัดทำข้อมูลตนเอง รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ตนจดบันทึกไว้

จากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กระบวนการ PAOR ในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) นั้น ทำให้ทราบว่า กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่นาร่อง สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาคือ ความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่ต้องมีพื้นฐานการปฏิบัติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีความเชื่อมั่นในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ต้องมีจิตสาธารณะหมายถึงมีความรักต่อท้องถิ่น รับผิดชอบต่อสังคม และเอื้ออาทรต่อคนในชุมชน อันเป็นลักษณะของคนไทยในอดีต การศึกษาปฏิบัติต้องให้เห็นผลที่ชัดเจน มีความสอดคล้องกับความต้องการ สามารถบอกเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นหากจะพัฒนาคนให้สามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ต้องสร้างทัศนคติที่ดีของกลุ่มเป้าหมายให้ยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีต้นทุนทางด้านความคิดในเชิงบวก และกิจกรรมที่จัดลงไปต้องเห็นผลที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถเห็นผลที่เกิดขึ้น และอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของฟอนชินกองค์ และฟอนจอง (Fonchingong & fonjong, 2002) ที่ได้ดำเนินการศึกษาแนวคิดการพึ่งพาตนเองในการริเริ่มพัฒนาชุมชนในกลุ่มรากหญ้าของคาเมรูน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในความพยายามปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่โดยการพึ่งพาตนเอง การลดการแทรกแซงจากรัฐถือเป็นเจตนารมณ์ของการพึ่งพาตนเอง โดยที่ชุมชนพยายามที่จะสร้างสมรรถนะของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ สามารถที่จะยื่นความช่วยเหลือให้กับชุมชนชนบท เพียงแต่เรื่องเทคโนโลยีที่สำคัญและการเงินเท่านั้น ควรจะพัฒนาการพึ่งตนเองในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนหมู่บ้านเพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น

3. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้ มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ ด้านการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับ มาก และด้านการเพิ่มรายได้มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เป็นมาจากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ที่มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม มีการออมเงิน การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และลดค่าใช้จ่ายจากการบันทึกบัญชี

3.1 ด้านการเรียนรู้ โดยภาพรวมในการอยู่ในระดับมาก และพบว่า มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นในชุมชน มีการนำความรู้จากสื่อต่างๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสหัชชา พลปัตถิ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พบว่า การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่จะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

3.2 ด้านการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนหรือเวทีประชาคม ประชาชนส่วนใหญ่ประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน ผ่านกิจกรรมของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง มีการติดตามผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เมืองขอนแก่นในพื้นที่เข้าไปสำรวจและติดตามผู้ผ่านการอบรมเป็นระยะๆ เพื่อให้ประเมินว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับสมาน พัวโพธิ์ (2551 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านระบบบริหารจัดการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อเตรียมความพร้อม การขอความเห็นชอบจากเวทีประชาคม การวางแผนและมอบหมายภารกิจ การดำเนินการ การติดตามผล การเรียนรู้และขยายผล โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สนับสนุน

3.3 ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี อยู่ในระดับ มาก และมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก ซึ่งเป็นผลมาจากการสอดแทรกแนวคิดของการรักษาดินฐานไว้ในกระบวนการเรียนรู้ ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางสังคม ทั้งที่เป็นตัวบุคคล องค์กรความรู้ หรือแหล่งทรัพยากรในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและมีภาคีเครือข่ายสนับสนุน ในลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการทั้งทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ มีผู้นำ

ชุมชนเป็นแกนหลักในการทำงานและประสานความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวารุณี ชินวินิจกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตาม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนไม่เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม่เรียง เริ่มจากการรวมตัวของผู้นำชุมชน การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้คนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างจิตสำนึกให้ ชุมชนมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเอง การขับเคลื่อนชุมชนใช้กระบวนการปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมและการสร้างชุมชนแบบองค์รวม มีระบบพึ่งพาตนเองที่ชาวบ้านและชุมชนร่วมกัน พัฒนา

3.4 ด้านการประหยัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อพบว่า ไม่ก่อนนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีการรักษาสິงของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ได้นาน ๆ อยู่ในระดับ มาก และมีการจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของ ครอบครัว มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เกิดจากสถานศึกษาได้นำกระบวนการ เรียนรู้เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการไม่ก่อนนี้ ส่งเสริมการใช้จ่ายอย่างประหยัด โดยฝึกให้ ประชาชนในพื้นที่ได้รู้จักตรวจสอบสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวด้วยการสนับสนุนให้มีการ บันทึบบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุน โดยผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน องค์กร บริหารส่วนตำบล และใช้กระบวนการกลุ่มสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติม จัดทำเป็น “ชุมชนตัวอย่าง” เพื่อถ่ายทอดการเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว มีการยกย่องผู้ที่บันทึบบัญชีดีเด่นให้เป็น ผู้รู้ทางบัญชี และเป็นพี่เลี้ยงคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยกันของคนในชุมชน ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไชยรัตน์ ปราณิและคณะ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษา โครงการวิจัยเอกสาร ชุมชนต้นแบบที่นำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการ แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า การดำรงอยู่ของชุมชนในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงได้ คือ ทุนทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในที่ปรากฏอยู่ในชุมชนแต่ละชุมชน เอง ซึ่งก่อให้เกิดพลังความร่วมมือที่จะขับเคลื่อนชุมชนเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้ชุมชนสามารถ พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน

3.5 ด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อพบว่า มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น มีการปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีเงินเมา อยู่ในระดับ มาก และมีการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แห่มพู่ มีการปฏิบัติน้อยที่สุด อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เกิดจากการที่สถานศึกษาได้ส่งเสริมให้ ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวผ่านการ

วิเคราะห์ข้อมูลตนเอง เพื่อให้เกิดความตระหนัก โดยได้ดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้ การปลูกฝัง การเป็นอยู่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนนั้นรู้จักใช้จ่าย อย่างคุ้มค่า จะเป็นการปลูกฝังให้มีความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัย ของไชยรัตน์ ปรานีและคณะ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาโครงการวิจัยเอกสาร ชุมชน ต้นแบบที่น่าแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่าง ยั่งยืน ได้เสนอแนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย พบว่า แนวทางในการนำแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่เป้าหมาย มี 2 แนวทาง คือ (1) การสร้างความรู้ ความ เข้าใจ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง และสิ่งแวดล้อม และสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารสิ่งแวดล้อมของชุมชน และ (2) การปฏิบัติการเพื่อความพอเพียงในระดับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีแนวปฏิบัติ คือ การสร้างอาชีพหลักให้มั่นคงสร้างเสริมอาชีพรองหรือ อาชีพเสริม และเพิ่มเติมสวัสดิการ จึงจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

4.6 ด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ข้อพบว่า เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน มีการ ปฏิบัติมากที่สุด อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม อยู่ในระดับ มาก และมีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีนิสัยรักการออม มีการปฏิบัติน้อย ที่สุด อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เกิดจากความร่วมมือของผู้นำชุมชนและกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่ให้ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี มีผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัยคอยให้คำแนะนำ ส่งเสริมให้ ประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ข้อดีของการเป็นสมาชิกอยู่เป็นระยะๆ เพื่อให้รับทราบข้อมูลตลอดเวลา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเองก็เห็นความสำคัญในการออมเงินไว้ใช้จ่าย และ ให้ความใส่ใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากขึ้นซึ่งเกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์ร่วมกันในกลุ่มของ ตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของไสว เจริญศรี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการศึกษาแนว ทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน บ้านน้ำดิบ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเพิ่มรายได้ ได้แก่ การใช้ ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการปลูกพืชอายุสั้น การเพิ่มมูลค่าผลผลิตในอาชีพหลัก การเก็บ ของใช้แล้วไว้ขาย และการหาของป่าขาย ด้านการออม ได้แก่ การส่งเสริมการออมเงิน โดยการฝึก นิสัยการออมเงินให้แก่บุตรตั้งแต่ยังเด็ก การส่งเสริมการออมเงินในเนื่องใน โอกาสพิเศษ และการ จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการออมเงิน

และจากผลการประเมินการจัดกิจกรรมในภาพรวม เมื่อนำผลการประเมินมา เปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินในแต่ละข้อ พบว่า ทุกข้อผ่านเกณฑ์การประเมินทุกข้อ ซึ่ง

สะท้อนเห็นเป็นประจักษ์ว่า การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตมีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม มีการออมเงิน การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ และลดค่าใช้จ่ายจากการบันทึกบัญชี ซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้ร่วมกิจกรรมใช้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และทุกระดับ โดยอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยประกอบไปด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งจะต้องมีเงื่อนไขในเรื่องความรู้ และคุณธรรมประกอบด้วย ส่วนในแนวทางปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี อันเป็นการพัฒนาหลักคิดที่อยู่ในตัวบุคคลให้ตระหนักถึงการพัฒนาตนเอง และรู้จักเรียนรู้ด้วยเอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 121-126) ได้กล่าวถึงแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีความสำคัญสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันที่บุคคลควรพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การรู้จักเชื่อมโยงความรู้กับการทำงาน และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดตลอดเวลา และใช้แนวคิดของปรัชญาชีวิตเป็นว่า ความต้องการของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนมีจุดรวมของความต้องการที่เหมือนกัน คือ ทุกคนต้องการความสุข คนเราจะมีความสุขเมื่อเราและสังคมหรือสิ่งแวดล้อมประสมกลมกลืนกันได้ โดยการปรับปรุงตัวเราให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมหรือโดยการปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเรา หรือปรับปรุงทั้งตัวเราและสังคมสิ่งแวดล้อมให้ประสมกลมกลืนกัน หรือเข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตน คนที่สามารถทำเช่นนี้ได้เพื่อให้ตัวเองมีความสุขนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้มีความคิด สามารถคิดแก้ปัญหา รู้จักตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จึงจะเรียกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนคิดเป็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาหรือชุมชนอื่น เพื่อให้ให้เกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานศึกษา การดำเนินงานในพื้นที่และสภาพทางสังคมอย่างเป็นระบบ

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้กำหนดแผนงานการดำเนินงาน การประเมินผลการปฏิบัติ ตลอดจนการวิเคราะห์กระบวนการทำงานด้วยตนเอง โดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำเพิ่มเติม

3. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการ ได้แสดงความคิดเห็นตามความต้องการของตน โดยการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ข้อมูลความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และนำมากำหนดเป็นแผนการพัฒนาร่วมกัน

4. หน่วยงานต้นสังกัดต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้แสดงความคิดเห็น จัดกิจกรรมโดยการลงมือปฏิบัติ และสะท้อนความคิดเห็นผ่านการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่หนทางแก้ไขต่อไป

5. สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือผู้เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการในพื้นที่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและประสานผลประโยชน์ร่วมกัน

6. สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดระบบติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ใช้การนิเทศตรวจเยี่ยม เพื่อติดตามผลอย่างต่อเนื่อง มีการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยมีคนในชุมชนเป็นแกนหลักสำคัญในการติดตาม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและสร้างรูปแบบการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน

2. ควรมีการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ทำหน้าที่ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ รวมทั้งสิ้น 4 ชุด ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกการประชุมระดมสมอง
2. แบบสังเกต ใช้เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย
3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย
4. แบบประเมินการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จากประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนนำร่องทั้ง 12 ตำบล โดยมีผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ที่	ชื่อ - ชื่อสกุล	ตำแหน่ง/สถานที่ทำงาน/ความเชี่ยวชาญ
1	นายทรงชัย ขันงาน	ข้าราชการบำนาญอดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
2	นายชาญ นพรัตน์	ข้าราชการบำนาญ อดีตศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
3	นายวรารุช พยัคฆพงษ์	ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียง ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4	นางชญาณี ใหญ่สูงเนิน	ครูชำนาญการพิเศษ กศน.อำเภอสูงเนิน สำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่	ชื่อ - ชื่อสกุล	ตำแหน่ง/สถานที่ทำงาน/ความเชี่ยวชาญ
5	นายวิฑูรย์ สีนทอง	อดีตกำนันตำบลโป่งตาลอง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาคผนวก ข เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

- แบบบันทึกการประชุมระดมสมอง
- แบบวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรม
- แบบสังเกตสำหรับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย
- แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ร่วมวิจัย
- แบบประเมินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัด
กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

ภาคผนวก ค

- ข้อมูลการหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย
- ข้อมูลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ข้อมูลการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การหาค่า IOC ของแบบบันทึกประกอบการสังเกตสำหรับผู้ร่วมวิจัย ในการบันทึกผลการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อ	ประเด็นในการตรวจสอบ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC
		1	2	3	4	5		
1	แบบสังเกตมีองค์ประกอบถ้วน	1	0	1	1	1	4.00	0.80
2	โครงสร้างมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการสังเกต	1	1	1	0	1	4.00	0.80
3	รูปแบบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสังเกต	1	1	1	1	1	5.00	1.00
4	ผู้สังเกตสามารถบันทึกข้อมูลได้ตรงตามข้อคำถาม	1	1	1	1	1	5.00	1.00
5	สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกข้อมูลได้ตรงประเด็น	1	1	1	1	1	5.00	1.00

ข้อมูลการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การหาค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสำหรับผู้ร่วมวิจัย ในการบันทึกผลการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อ	ประเด็นในการตรวจสอบ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC
		1	2	3	4	5		
1	แบบสัมภาษณ์มีองค์ประกอบถ้วน	1	1	1	1	1	5.00	1.00
2	โครงสร้างมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการสัมภาษณ์	1	0	1	1	1	4.00	0.80
3	รูปแบบที่ใช้เหมาะสมกับการสัมภาษณ์	1	1	0	1	1	4.00	0.80
4	คำถามที่ใช้มีความเหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์	1	1	1	1	1	5.00	1.00
5	ประเด็นที่ใช้สัมภาษณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์	1	1	1	1	1	5.00	1.00
6	รายละเอียดของการการสัมภาษณ์สอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรม	1	0	1	1	1	4.00	0.80
7	ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์	1	1	1	1	1	5.00	1.00
8	มีความชัดเจนในประเด็นคำถามที่ผู้สัมภาษณ์ใช้สัมภาษณ์	1	1	1	1	1	5.00	1.00
9	เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง	1	1	1	1	1	5.00	1.00
10	คำถามที่ใช้มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเหมาะสมกับผู้สัมภาษณ์	1	1	1	1	1	5.00	1.00

ข้อมูลการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การหาค่า IOC ของแบบประเมินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัด
กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อ	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม	IOC
1	1	1	1	1	1	5.00	1.00
2	1	1	1	1	1	5.00	1.00
3	1	1	8	1	1	4.00	0.80
4	1	1	1	1	1	5.00	1.00
5	1	1	1	1	1	5.00	1.00
6	1	1	1	1	1	5.00	1.00
7	1	1	1	1	1	5.00	1.00
8	1	0	1	1	1	4.00	0.80
9	1	1	1	1	1	5.00	1.00
10	1	1	1	1	1	5.00	1.00
11	1	1	1	1	1	5.00	1.00
12	1	1	1	1	1	5.00	1.00
13	1	1	1	1	1	5.00	1.00
14	1	1	1	1	1	5.00	1.00
15	0	1	1	1	1	4.00	0.80
16	1	1	1	1	1	5.00	1.00
17	1	1	1	1	1	5.00	1.00
18	1	1	1	1	1	5.00	1.00
19	1	1	1	1	1	5.00	1.00
20	1	1	1	0	1	4.00	0.80
21	1	1	1	1	1	5.00	1.00
22	1	1	1	1	1	5.00	1.00
23	1	1	1	1	1	5.00	1.00

ข้อ	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	รวม	IOC
24	1	1	1	1	1	5.00	1.00
25	1	1	0	1	1	4.00	0.80
26	1	1	1	1	1	5.00	1.00
27	1	1	1	1	1	5.00	1.00
28	1	1	1	1	1	5.00	1.00
29	1	1	1	1	1	5.00	1.00
30	1	1	1	1	1	5.00	1.00
31	1	1	1	1	1	5.00	1.00
32	1	1	1	1	1	5.00	1.00
33	1	1	1	1	1	5.00	1.00
34	1	1	1	1	1	5.00	1.00
35	1	1	1	1	1	5.00	1.00
36	1	1	0	1	1	4.00	0.80
37	1	1	1	1	1	5.00	1.00
38	1	1	1	1	1	5.00	1.00

ข้อมูลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยโปรแกรม SPSS

ผลการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ใช่ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.894	38

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน
ชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

เพศ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ชาย	50	48.54	48.54	48.54
หญิง	53	51.46	51.46	100.00
Total	103	100.0	100.0	

อายุ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 31 - 40 ปี	19	18.45	18.45	18.45
41 - 50 ปี	56	54.37	54.37	72.82
51 - 60 ปี	28	27.18	27.18	100.00
Total	103	100.0	100.0	

ระดับการศึกษา

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ต่ำกว่าประถมศึกษา	3	2.91	2.91	2.91
ประถมศึกษา	34	33.01	33.01	35.92
มัธยมศึกษาตอนต้น	46	44.66	44.66	80.58
มัธยมศึกษาตอนปลาย	19	18.45	18.45	99.03
ปริญญาตรี	1	0.97	0.97	100.00
Total	103	100.0	100.0	

อาชีพ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid เกษตรกรรม	6	5.83	5.83	5.83
รับจ้าง	58	56.31	56.31	62.14
ค้าขาย	2	1.94	1.94	64.08
รับราชการ	1	0.97	0.97	65.05
อื่น ๆ	36	34.95	34.95	100.00
Total	103	100.0	100.0	

รายได้บาท/ต่อเดือน

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2500 - 5000 บาท	8	7.77	7.77	7.77
5001 - 7500 บาท	23	22.33	22.33	30.10
7501 - 10000 บาท	25	24.27	24.27	54.37
10001 - 15000	45	43.69	43.69	98.06
15001 บาท ขึ้นไป	2	1.94	1.94	100.00
Total	103	100.0	100.0	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ข้อที่ 1	103	3.00	5.00	4.4263	.59225
ข้อที่ 2	103	3.00	5.00	4.2447	.53932
ข้อที่ 3	103	3.00	5.00	4.3474	.57693
ข้อที่ 4	103	3.00	5.00	4.5158	.59662
ข้อที่ 5	103	3.00	5.00	4.3342	.57327
ข้อที่ 6	103	3.00	5.00	4.2684	.56880
ข้อที่ 7	103	3.00	5.00	4.2763	.47632
ข้อที่ 8	103	3.00	5.00	4.4342	.61071
ข้อที่ 9	103	3.00	5.00	4.2605	.52184
ข้อที่ 10	103	3.00	5.00	4.1868	.46439
ข้อที่ 11	103	3.00	5.00	4.5579	.50779
ข้อที่ 12	103	3.00	5.00	4.3079	.56963
ข้อที่ 13	103	3.00	5.00	4.3658	.59496
ข้อที่ 14	103	3.00	5.00	4.2105	.52675
ข้อที่ 15	103	3.00	5.00	4.2842	.56574
ข้อที่ 16	103	3.00	5.00	4.3263	.59358
ข้อที่ 17	103	3.00	5.00	4.2684	.55945
ข้อที่ 18	103	3.00	5.00	4.2868	.57598
ข้อที่ 19	103	3.00	5.00	4.4579	.57733
ข้อที่ 20	103	3.00	5.00	4.1658	.51509
ข้อที่ 21	103	3.00	5.00	4.2816	.49502
ข้อที่ 22	103	3.00	5.00	4.4553	.54902

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ข้อที่ 23	103	3.00	5.00	4.3395	.55611
ข้อที่ 24	103	3.00	5.00	4.3500	.48852
ข้อที่ 25	103	3.00	5.00	4.2211	.48030
ข้อที่ 26	103	3.00	5.00	4.2553	.52945
ข้อที่ 27	103	3.00	5.00	4.2763	.50847
ข้อที่ 28	103	3.00	5.00	4.2658	.46558
ข้อที่ 29	103	3.00	5.00	4.2816	.56004
ข้อที่ 30	103	3.00	5.00	4.3368	.53105
ข้อที่ 32	103	3.00	5.00	4.2868	.55260
ข้อที่ 32	103	3.00	5.00	4.2500	.52698
ข้อที่ 33	103	3.00	5.00	4.2579	.46720
ข้อที่ 34	103	3.00	5.00	4.2500	.49068
ข้อที่ 35	103	3.00	5.00	4.1395	.43467
ข้อที่ 36	103	3.00	5.00	4.2711	.54138
ข้อที่ 37	103	3.00	5.00	4.4316	.54657
ข้อที่ 38	103	3.00	5.00	4.1211	.39265
รวม1	103	3.00	5.00	4.3737	.42051
รวม2	103	3.38	4.75	4.3322	.30372
รวม3	103	3.00	5.00	4.3057	.36165
รวม4	103	3.29	4.86	4.2955	.25486
รวม5	103	3.40	4.80	4.2895	.28838
รวม6	103	3.43	4.71	4.2459	.23256
รวม	103	3.38	4.61	4.3071	.23249
Valid N (listwise)					

ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ร่วมวิจัยและภาพกิจกรรม

- รายชื่อผู้ร่วมวิจัย   จำนวน 47 ท่าน
- รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล   จำนวน 116 ท่าน

รายชื่อผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา
1	นางสายพิน สุกใส	ครูชำนาญการพิเศษ	ครุศาสตรบัณฑิต
2	นางศรินทรา โยสีดา	ครูชำนาญการ	การศึกษามัธยมศึกษา
3	นางทัศนาศอนทองคำ	ครูอาสาสมัคร กศน.	บัญชีบัณฑิต
4	นางจาวรรรณ เนตรโคกสูง	ครูอาสาสมัคร กศน.	ครุศาสตรบัณฑิต
5	นางสาวนิตยา ศรีทองอ่อน	ครูอาสาสมัคร กศน.	ศิลปศาสตรบัณฑิต
6	นางสาวศิริวรรณ ธรรมวิเศษ	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
7	นางศุจิตรา ส่องศรี	ครู กศน.ตำบล	ธุรกิจบัณฑิต
8	นายชัยภัทร งามกระโทก	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
9	นายวิษณุ สุวรรณทา	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
10	นายรุ่งโรจน์ จิรรัตนัญญกุล	ครู กศน.ตำบล	ครุศาสตรบัณฑิต
11	นางสาวสุทธาศิณี ช่างศรี	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
12	นางสาวนฤดา จารุสิน	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
13	นางเขवालักษณ์ ลือจันดา	ครู กศน.ตำบล	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
14	นายสุพร นุชารัมย์	ครู กศน.ตำบล	ครุศาสตรบัณฑิต
15	นางสาววารภรณ์ จริตกล้า	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
16	นางสาวอุษา บุญสว่าง	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
17	นายอภิวัฒน์ อนันท์พัชรินทร์	ครู กศน.ตำบล	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
18	นายสกลฤตเดช ทอนสูงเนิน	ครู กศน.ตำบล	ครุศาสตรบัณฑิต
19	นางสาวภูริดา ยันตรกิจ	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
20	นายวีรเวช อ่อนศิริ	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
21	นายไชยพันธุ์ สถาปนรัตน์กุล	ครู กศน.ตำบล	ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
22	นางสาวชนันฐิตา แซ่เลี้ยง	ครู กศน.ตำบล	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
23	นางสาวรุ่งเรือง แซ่เลี้ยง	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
24	นางสาววันวิสา ชิมกลาง	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
25	นางสาวมะลิวัน ร้างทะเล	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
26	นางบานชื่น ทรัพย์ประเสริฐ	ครู กศน.ตำบล	ครุศาสตรบัณฑิต

ที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง	วุฒิการศึกษา
27	นางวิไลวรรณ สกุลนา	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
28	นางวิศา สารเสวก	ครู กศน.ตำบล	บริหารธุรกิจบัณฑิต
29	นายวิรัชพงศ์ พงษ์พิมาย	ครู กศน.ตำบล	ศิลปศาสตรบัณฑิต
30	นางพัชรินทร์ โมรานูตร	ครู กศน.ตำบล	ศึกษาศาสตร์
31	นางทับทิม ทองสวัสดิ์	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต
32	นางสาวอรวิกา เอี่ยมละออ	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจบัณฑิต
33	นายฉัตรชัย พรหนองแสน	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจบัณฑิต
34	นายสันศักดิ์ สุขสมบูรณ์	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ครุศาสตรบัณฑิต
35	นางภาวินี สุนันทนาม	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจบัณฑิต
36	นางสาวสิริพร โขลกกระโทก	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต
37	นางสาวภควรรณ ดำรงรัตน์กุล	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	การจัดการบัณฑิต
38	นางสาววนิดา ไตสกุณี	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต
39	นางปิยะมาศ เป้าดี	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจ
40	นางสาวกนิษฐา ศรีวิชัย	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจ
41	นางสาวนาตยา คำมา	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต
42	นางลำภู อกโพธิ์	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
43	นางสาวพรปวีณ์ อุดมะแสงจันทร์	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต
44	นางสาวอุดมลักษณ์ เรืองมะเริง	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
45	นางสาวจารุวรรณ ชื่นใจชน	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	วิทยาศาสตร์บัณฑิต
46	นางสาวเนตรนภา พงษ์พิมาย	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	บริหารธุรกิจบัณฑิต
47	นางสาวพัชรินทร์ เกตุเปรม	ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ศิลปศาสตรบัณฑิต

รายชื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
1	นางชลิณี ศรีเนตร	รับจ้าง	544 ม.13 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
2	นายสุ สุชีเพ็ชร	รับจ้าง	559/3 ม.3 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
3	นายทศพรหม แก้วผลึก	นักศึกษา	125 ม.12 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
4	นายธีรวุฒิ ประเสริฐสงค์	นักศึกษา	45 ม.9 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
5	นายนาวิน วงศ์ไทย	รับจ้าง	63 ซอย 4 ถ.เทศบาล 28 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
6	นางสาวมุกิตา พูลเมือง	นักศึกษา	199/133 ถ.หนองกะจะ ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
7	นางสาวณัฐชา เคนจันทิก	รับจ้าง	62/78 ซ.ท่าเดือน 2 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
8	น.ส.คาริกา วงค์ทรัพย์อินทร์	นักศึกษา	173 ม.13 ต.ขนงพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
9	น.ส.จิรสถิตทิพย์ เคนจันทิก	รับจ้าง	62/78 ซ.ท่าเดือน 2 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
10	นางสาวพิมพ์ใจ นิโสกะ	รับจ้าง	5 ม. 1 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
11	นายธนวิษณุ เนตรสูงเนิน	นักศึกษา	203 ม.19 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
12	นางสาวเอื้อย สองบุรณ์	นักศึกษา	17 ม.19 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
13	นายเรวัต จินดา	เกษตรกร	92 ม.6 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
14	นายกวิน มาตรฐานสูง	รับจ้าง	147 ถ. เทศบาล 28 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
15	นายวีระศักดิ์ โสมา	รับจ้าง	199 ม.6 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
16	นายวิษณุ บุญพินิจ	รับจ้าง	78 ม.9 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
17	น.ส.พรพรรณ หวังช่วยกลาง	รับจ้าง	174 ม.2 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
18	นายจักริน ใจเย็น	นักศึกษา	157 ม.17 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
19	นายจิตวัต สายคำวงษ์	รับจ้าง	120 ม.22 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
20	นางปราณี หนูสูง	รับจ้าง	374 ซ.นิคมลำตะคอง 3 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
21	นางสาวรุ่งรัศมี กิ่งนอก	รับจ้าง	52/2 ม.3 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
22	นายนแสงอรุณ บุญนอก	รับจ้าง	139 ม.8 ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
23	นางสาวรจนา ลำพอง	รับจ้าง	100/1 ม.1 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
24	นางสาวธนพร ประชากุล	รับจ้าง	176/1 ม.13 ต.ขนางพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
25	นางสาวขนิษฐา ลาสูงเนิน	รับจ้าง	48 ม. 6 ต.ขนางพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
26	นายอิทธิพล กันดี	รับจ้าง	416/1 ม.13 ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
27	นายธันวา จันทร์เพ็ง	รับจ้าง	40/6 ม.3 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
28	น.ส.จิตติมา น้อยพุทธา	รับจ้าง	259/1 ม.5 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
29	นางสาวเดรินี ไพรศรี	รับจ้าง	167/204 ม.1 ต.หนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
30	น.ส.พิลา แก้วเพชร	รับจ้าง	134 ม.17 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
31	นางสาวพิมพ์ิกา พรหมกรุง	รับจ้าง	44 ม.9 ต.หนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
32	นางสาวสุภาพร บริบูรณ์	รับจ้าง	9 ม.1 ต.หนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
33	นายวสันต์ ชูศรี	นักศึกษา	3216 ม.6 ต.หนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
34	นายเจษฎา กองแก้ว	รับจ้าง	116 ม.17 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
35	นายน้อย แซ่ตัน	รับจ้าง	25 ม.16 ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
36	นางสาวลัดดา ใหม่สูงเนิน	นักศึกษา	13 ม.10 ต.หนองน้ำแดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
37	นายอนุรักษ์ สุดใจ	รับจ้าง	311/1 ม.4 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
38	นางสาวกัญญา แจ่มใจ	รับจ้าง	128 ม.13 ต.ขนางพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
39	นายกฤษดา กุลนาม	รับจ้าง	40/2 ม.2 ต.มวกเหล็ก อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
40	นายเกรียงไกร เล็กเขต	รับจ้าง	54 ม.2 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
41	นายพิพัฒน์พงษ์ ฤกษ์อุดม	นักศึกษา	1/2 ซ.12 เทศบาล 29 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
42	นายสุวิทย์ สอนจินชื้อ	รับจ้าง	281 ม.7 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
43	นางสาววิไลพร จอสูงเนิน	นักศึกษา	117/1 ม.4 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
44	นางสาวพนาวรรณ คำจันทร์	นักศึกษา	45/4 ม.15 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
45	นายบุญฮาว สุขใจ	รับราชการ	300 ม.4 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
46	นางสาวสมฤดี สีเสมอ	นักศึกษา	340 ม.4 ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
47	นายวรเทพ อินทร์ฤทธิ์	นักศึกษา	40 ม.3 ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
48	นายธรรณภพ ภูมิ	รับจ้าง	54 ม.13 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
49	นายทรัพย์สิน สายทวี	นักศึกษา	340 ม.4 ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
50	นายวรพจน์ ล้อไป	รับจ้าง	30/2 ม.5 ต.ขนางพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
51	นายวราวุฒิ เจริญปุระ	รับจ้าง	131 ม.5 ต.จันทึก อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
52	นายกมล วงษ์สุวรรณ	รับจ้าง	43 ม.2 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
53	นายพีระภัทร ไข่มุก	รับจ้าง	76/1 ม.14 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
54	นายชนศ มาสา	นักศึกษา	172/1 ม.4 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
55	นายสมพร พรหมพิมพ์	รับจ้าง	45 ม.3 ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
56	น.ส.มนัสชนก แซ่เตีย	นักศึกษา	233 ม.5 ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
57	น.ส.นภัสสร แดงกระโทก	นักศึกษา	32/2 ม.4 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
58	น.ส.อรวิ รักชาติ	นักศึกษา	334 ม.4 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
59	น.ส.เรืองลดดา บุญสำเร็จ	นักศึกษา	22 ม.3 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
60	น.ส.บุญเรือง พูนสวัสดิ์	นักศึกษา	35 ม.8 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
61	นายกรกต ทักสนแก้ว	รับจ้าง	116/1 ม.5 ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
62	น.ส.อารยา พัสดุ	รับจ้าง	193 ถ.เทศบาล 22 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง
63	นายสุริยะ แดงสุข	นักศึกษา	256/1 ม.1 ต.กลางดง ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง
64	น.ส.สมฤทัย พูนมะเร็ง	นักศึกษา	72/1 ม.5 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
65	นายภูวนัย สายเมฆ	นักศึกษา	55 ม.5 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
66	นายชนาธิป มั่งมีสุขศิริ	นักศึกษา	192 ม.2 ต.กลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
67	น.ส.มุกกรินทร์ ประสพสินธุ์	รับจ้าง	75 ม.10 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
68	นายอุทัย ทิวทองกลาง	รับจ้าง	116/3 ม.20 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
69	น.ส.ชนวันต์ ธนาเศรษฐ์สุภัท	รับจ้าง	990/1 ม.18 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
70	นายสายชล จันทะบุรณ์	รับจ้าง	12 ม.16 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
71	นางประยูร จันทะบุรณ์	เกษตรกร	12 ม.16 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
72	น.ส.มาลัย คำสุวรรณ	รับจ้าง	622 ม.16 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
73	น.ส.วรรณิษา ชันติกุล	นักศึกษา	28 ถ.เทศบาล 36 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
74	นายคมสันต์ ศิริมี	รับจ้าง	25 ซ.ป่าไม้ ถ.หนองกะจะ ต.ปากช่อง ต.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
75	นายเมธาสิทธิ์ แอมพัยค์ม์	นักศึกษา	118 ม.18 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
76	นายพงษ์นภัส วรรณษา	นักศึกษา	124 ม.7 ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
77	นายเจษฎากร การสมเจตน์	นักศึกษา	295 ม.21 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
78	นายพรอิสระ ทูยะนา	ค้าขาย	64 ถ.เทศบาล 21 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
79	นายสาธร กมลวัฒน์	เกษตรกร	25 ม.2 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
80	นางดารุณี โรจนอารีย์	ค้าขาย	26 ถนนเทศบาล 21 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
81	นางอบ สุวรรณชาติ	เกษตรกร	71 ซ4 ถ.เทศบาล 21 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
82	นางสาวกัลยา คล้ายปุย	รับจ้าง	176 ถ.เทศบาล 16 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
83	นางวิริยา วงศ์คำ	รับจ้าง	137 ถ.เทศบาล 41 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
84	นายนवल ทองทา	รับจ้าง	309 ม.1 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
85	นายปพน หิรัญคำ	รับจ้าง	91/27 ถ.เทศบาล 28 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
86	นายวีรภัทร หิรัญคำ	รับจ้าง	91/27 ถ.เทศบาล 28 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
87	นายประสิทธิ์ ศรีสุ่มัง	รับจ้าง	34 ม.13 ต.วังกะทะ ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
			จ.นครราชสีมา
88	นายคนุพล โพธิ์สุวรรณ	รับจ้าง	65 ม.7 ต.หมูสี อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
89	นายณัฐภูมิ พันธุ์บุรี	รับจ้าง	232 ม.25 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
90	น.ส.รุ่งอรุณ เข้มคง	รับจ้าง	102 ถ.เทศบาล 38 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
91	นายวรา อุนชาติ	รับจ้าง	794/2 ม.4 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
92	นายนามวิจิต เนื่องกลาง	เกษตรกร	66 ม.22 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
93	นายนครินทร์ วงศ์ศา	รับจ้าง	226 ม.8 ต.ขนางพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
94	น.ส.รุ่งทิพา คำมา	รับจ้าง	14/1 ม.11 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
95	นางขวัญฤดี มหาอูด	รับจ้าง	220 ม.1 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
96	น.ส.นันทิชา เหม่นครบุรี	นักศึกษา	10/1 ซ.ต้นไทร ถ.ปากช่อง-ลำสมพุง ต.ปากช่อง
97	นายปิติ บุญเกิด	รับจ้าง	199/125 ซอยป่าไม้ ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
98	นายพิรุณ คือพันธุ์ดุง	รับจ้าง	133 ม.4 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
99	น.ส.ปวีรศา เพ็ชรแสง	นักศึกษา	32 ม.4 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
100	น.ส.นัชชา เกตุประสิทธิ์	นักศึกษา	14 ซ.ท่าเลื่อนสามัคคี ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
101	นายวีรยุทธ ทองเจริญ	รับจ้าง	56 ซ.ตึกเหลือง ถ.หนองกะจะ ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
102	น.ส.อรพรรณ โสมนาค	ค้าขาย	582/150 ถ.หนองกะจะ ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
103	นายวิทยา ลิ่มชวงษ์	นักศึกษา	56 ม.14 ต.ปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
104	นายชนกฤต จอสูงเนิน	รับจ้าง	230 ม.7 ต.โป่งตาลอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
105	น.ส.ชนิตา เจริญผล	รับจ้าง	80 ม.4 ต.หนองสาหร่าย อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
106	น.ส.กาญจนา จินดา	รับจ้าง	75 ม.6 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ที่	ชื่อ - สกุล	อาชีพ	ที่อยู่
107	น.ส.สิริเรียม สุขดิบดี	รับจ้าง	128 ม.6 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
108	นายจักรรินทร์ ชุ่มกลาง	รับจ้าง	56/1 ม.12 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
109	นายเอกชัย สระพิมาย	นักศึกษา	406 ม.9 ต.คลองม่วง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
110	นางสาคร บัวทอง	รับจ้าง	15/1 ม.11 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
111	น.ส.ชลนิชา ชัยโสคา	รับจ้าง	106 ม.6 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
112	นายมารุต เย็นดี	รับจ้าง	123 ม.4 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
113	นายไพศาล ดวงใจ	รับจ้าง	1527/1 ม.24 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
114	นายสมาน บุญดีเล็ก	เกษตรกร	1490/1 ม.6 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
115	นายสายรุ้ง ศรีวิชัย	รับจ้าง	7 ม.22 ต.วังกะทะ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา
116	น.ส.นิตยา จำปีขาว	รับจ้าง	117/1 ม.9 ต.ขนงพระ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ภาพกิจกรรมกระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
 จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ที่ได้จากโครงการอินทรีโคราช 1 ไร่ 5000 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
 อัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การประชุมร่วมกันของผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล เพื่อร่วมกันหาแนวทางการจัด
 กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากโครงการอินทรีโคราช “1 ไร่ 5000”
 ของ กศน.อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยนำความสำเร็จจากการจัดโครงการดังกล่าวไป
 ขยายผลในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

การประชุมครั้งที่ 1 วันที่ 16 ตุลาคม 2555 โดยผู้ผ่านกิจกรรมโครงการอินทรีโคราช “1
 ไร่ 5000” ให้ข้อมูลข้อดีข้อเสียในการประชุม เพื่อนำมาเป็นข้อในการกำหนดประเด็นในการพัฒนา
 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล นำประเด็นที่ได้จากการประชุมครั้งที่ 1 เพื่อนำมาพัฒนา
 หนทางแก้ไข (Developing the solution) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำสาระสำคัญที่ได้มาประเมิน
 จุดอ่อนและข้อดี เพื่อพัฒนาไปยังข้อเสนอที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตาม
 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 9 เดือน มกราคม 2556 ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลจัดประชุม
 เพื่อสรุปเนื้อหาที่ได้จากการประชุมระดมสมอง สรุปรวบรวมข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และ
 กำหนดเป็นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
 ของศูนย์การศึกษาครอบครัวและศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR)

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล ประชุมเตรียมความพร้อมในการวางแผนการจัดกิจกรรม
ตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการประชุมระดมสมอง เพื่อร่วมกันสรุปโครงการ
และกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ วัตถุประสงค์ ระยะเวลา การเก็บข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ
ข้อมูล

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันกำหนดแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา โครงการอบรมให้ความรู้วิธีปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2556

การจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการอบรมให้ความรู้การวิเคราะห์และจัดระบบข้อมูลสารสนเทศในครัวเรือน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2556

การจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556

การจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการเกษตรธรรมชาติ เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2556

การจัดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือน และการบัญชีต้นทุน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2556

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล สะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) ตามโครงการ และกิจกรรมได้ดำเนินการจากการเก็บข้อมูล สรุปความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในภาพรวม เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการแก้ไข

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล ร่วมกันนำปัญหาและอุปสรรคที่ได้มาดำเนินการแก้ไข
 ในวงรอบที่ 2 ร่วมกันกำหนดโครงการ กิจกรรม วัตถุประสงค์ ระยะเวลา การเก็บข้อมูล เครื่องมือ
 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวางแผนการจัด โครงการ กิจกรรมในวงรอบที่ 2

การจัดโครงการ กิจกรรมในวงรอบที่ 2 ตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้
 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตาม
 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่างวันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึงวันที่ 16
 ธันวาคม 2556

การจัดโครงการ กิจกรรมในวงรอบที่ 2 ตามแผนการดำเนินงานจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โครงการชุมชนตัวอย่าง “บัญชีชาวบ้าน ผู้การพึ่งพาตนเอง” 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 29 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2557

ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูล สะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) ในวงรอบที่ 2 ตามโครงการ และกิจกรรมได้ดำเนินการจากการเก็บข้อมูล สรุปความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในภาพรวม เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการแก้ไข

ผู้ให้ข้อมูล ได้ร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) ในวงรอบที่ 2 จากการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาตามแผนการจัดกิจกรรม เพื่อให้สถานศึกษานำไปแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนาร่อง ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนางาน

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม นำเสนอให้กับผู้ร่วมวิจัย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นรูปเล่มเผยแพร่ให้กับผู้เกี่ยวข้องได้นำไปปรับใช้ได้

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📍 วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

ศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียง โครงการอินทร์ไคราช “1 ไร่ 5000” จาก กศน.อำเภอพระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีคณะครูและอาสาสมัคร กศน. มาเยี่ยมชมการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📅 วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2556

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก กศน.อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ในเรื่องแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับสถานศึกษาพอเพียง ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📅 วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2556

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากสถาบันส่งเสริมและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ (สพร.) ในเรื่องการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📅 วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2556

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก กศน.อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📅 วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2556

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก กศน.เขตราชเทวีและ กศน.เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

📅 วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2557

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตบางขุนเทียนและเขตภาษีเจริญ ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากรัฐเอริเทรีย ประเทศทางตอนเหนือของแอฟริกาตะวันออก โดยมีประเด็นการศึกษาดูงาน ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของศูนย์ กศน.ตำบล
2. วิสัยทัศน์และพันธกิจ
3. โครงการสร้างองค์กรและบุคลากร
4. การจัดการศึกษาต่อเนื่อง
5. การประกันคุณภาพ
6. Good Practices “โครงการอินทรีโคราช 1 ไร่ 5000”

ภาคผนวก จ หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

- หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง

ภาคผนวก ฉ หลักฐานการเผยแพร่ผลงาน

- หนังสือราชการที่เกี่ยวข้องขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน
- ภาพกิจกรรมเผยแพร่ผลงานวิชาการ
- ภาพกิจกรรมศึกษาดูงาน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
รับที่ 1021 2560
วันที่ 27 พ.ค. 60
เวลา 09.00

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๘๗๐๑/๖ ๒๕๖๐

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมืองอำนาจเจริญ
ถ.ขยางกูร อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ ๓๗๑๐๐๐

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบขออนุญาตครูที่ศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการโครงการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ใน กศน.ตำบล
(ศูนย์คิจิตัลชุมชน, การเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา : STEM Education จำนวน ๓ แห่ง

ด้วย กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จัดโครงการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ใน กศน.ตำบล (ศูนย์คิจิตัลชุมชน, การเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา : STEM Education) ระหว่างวันที่ ๓๐ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ใน กศน.ตำบล เพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง และบุคลากรสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

ในการนี้ กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ที่ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่อง "การจัดการเรียนรู้ในศูนย์คิจิตัลประจำตำบล" จากสถานศึกษาของท่าน ในวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ดังกำหนดการที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

กษณ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง
- รศ.ดร.อมรวิภากรักษ์โกมลกรุณ
- (โรงเรียนแม่โพธิ์ไม่ไกลกมล)

ขอแสดงความนับถือ

นางสาว มณฑุทีชชา

(นางสาวอรุณี สัจธรรม)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

อำเภอเมืองอำนาจเจริญ

๒๕ ๓.๑.๖๐

กำหนดการโครงการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ใน กศน.ตำบล

(ศูนย์ดิจิทัลชุมชน, การเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา : STEM Education)

วันที่ ๓๐ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

ณ กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา

ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี

วันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐

เวลา ๐๖.๐๐ น.	- ลงทะเบียน ที่ กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ
เวลา ๐๖.๓๐ น.	- ออกเดินทางจาก กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ (อาหารเช้า : ตามอัยาศัย)
เวลา ๑๒.๐๐ น.	- รับประทานอาหารกลางวัน (ตามอัยาศัย)
เวลา ๑๓.๐๐ น.	- ศึกษาดูงาน ณ "ศูนย์ดิจิทัลชุมชน" กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา
เวลา ๑๔.๐๐ น.	- ออกจาก กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา เดินทางเข้าที่พัก
เวลา ๑๘.๐๐ น.	- ถึงที่พัก (รับประทานอาหารเย็น : ตามอัยาศัย) /พักผ่อนตามอัยาศัย

วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๐

เวลา ๐๗.๐๐ น.	- ออกจากที่พัก (รับประทานอาหารเช้า (ตามอัยาศัย)
เวลา ๐๘.๓๐ น.	- ศึกษาดูงาน "สะเต็มศึกษา" (STEM Education) ณ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต อ.ธัญบุรี จ.ปทุมธานี
เวลา ๑๒.๐๐ น.	- รับประทานอาหารกลางวัน (ตามอัยาศัย)
เวลา ๑๓.๐๐ น.	- เดินทางกลับ จ.อำนาจเจริญ (รับประทานอาหารเย็น : ตามอัยาศัย)
เวลา ๑๔.๐๐ น.	- ถึง กศน.อำเภอเมืองอำนาจเจริญ โดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษา	
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง	
รับที่	693 / 2560
วันที่	19 / ก.ค. / 60
เวลา	2560 น.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดหนองคาย
บริเวณศูนย์ราชการ อ.เมือง จ.หนองคาย ๔๓๐๐๐

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๘๔ / ๑๑๖๕

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยสำนักงาน กศน.จังหวัดหนองคาย กำหนดจัดโครงการเข้าเฝ้าฯ กราบถวายบังคมพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและศึกษาดูงานวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร และ กศน.อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อแสดงความอาลัยต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมทั้งศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิตตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำนักงาน กศน.จังหวัดหนองคาย จึงขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ กศน.อำเภอปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๓๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียน ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอปากช่อง

ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน

เรียนมาเพื่อทราบ

19 ก.ค. 60

กลุ่มอำนวยการ/งานการเงิน
โทรศัพท์ ๐๔๒-๕๒๒๐๐๐
โทรสาร ๐๔๒-๕๒๒๖๔๔
E-mail : nki_nfedc@nfe.go.th

ขอแสดงความนับถือ

นายปณณรัตน์ ศรีทาทุม,
รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดหนองคาย
รักษาการในตำแหน่ง
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดหนองคาย

~นพ

นายปณณรัตน์ ศรีทาทุม

๒๐ ก.ค. ๖๐

กำหนดการ

โครงการเข้าเฝ้าฯ กราบถวายบังคมพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
และศึกษาดูงานวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง
ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร
และ กศน.อำเภอปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

*****

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐

- ๑๓.๐๐ - ๑๓.๓๐ น. ลงทะเบียน
๑๓.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. พิธีเปิดโครงการฯ และ บรรยายพิเศษ
โดย นายปณณรัตน์ ศรีหาทุด รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดหนองคาย
๑๕.๐๐ น. ออกเดินทางไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐

- ๐๕.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. - เดินทางถึง ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร
- เข้าเฝ้าฯ กราบถวายบังคมพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. - เดินทางไปศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ กศน.อำเภอปากช่อง อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา
๑๖.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. เข้าที่พักและพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐

- ๐๙.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. ออกเดินทางกลับจังหวัดหนองคาย

~~~~~

หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ด่วนที่สุด

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๓๖/๒๕๖๐

ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
 957 / 2560
 วันที่ 5 / ม.ค. / 60
 เวลา 09.00 น.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครราชสีมา
 ถ.สีปรี อ.เมือง จ.นครราชสีมา ๓๐๐๐๐

๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ที่ศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี ที่ ศธ ๐๒๑๐.๔๓/๑๘๓๘ ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐

ด้วย สำนักงาน กศน. จังหวัดปทุมธานี ขอความอนุเคราะห์นำบุคลากร จำนวน ๓๐ ท่าน
เข้าศึกษาดูงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาต่อเนื่อง และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ กศน.
ตำบล อำเภอปากช่อง ในวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐ รายละเอียดดังแนบ

ในการนี้ สำนักงาน กศน. จังหวัดนครราชสีมา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการ
จัดเตรียมสถานที่และบุคลากร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงาน ตามวันดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุประณีต ยศกลาง)

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนครราชสีมา

เรียน ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง

- ขอความอนุเคราะห์ที่ศึกษาดูงาน

- ขอร่วมดำเนินการฝึกอบรม

อุรพร

5 ม.ค. 60

- ม.ค. ๒๕๖๐

Ch -

๕๓.๖๐

กลุ่มอำนวยการ
โทร. ๐๔๔ - ๒๕๑๐๓๔
โทรสาร. ๐๔๔ - ๒๗๕๙๖๖

๕๓.๖๐

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๔๓/๗/๕๗๕

สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี
ถนนติวานนท์ ปท ๑๒๐๐๐

๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการโครงการฯ จำนวน ๑ ชุด

สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี มีกำหนดจะจัดโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ของสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี ระหว่างวันที่ ๔ - ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐ ณ ภูรินันท์ รีสอร์ท อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพแกนนำในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี ให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาให้สูงขึ้นตามนโยบายของสำนักงาน กศน.

สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อนำผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๓๐ ท่าน เข้าศึกษาดูงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดการศึกษาต่อเนื่องและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ กศน.ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง ในวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐ เวลา ๙.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. ดังรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวกษมา ไรจนิต)
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี

งานยุทธศาสตร์และการพัฒนา
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๐๑ ๒๑๓๗
โทรสาร ๐ ๒๕๐๑ ๑๗๐๕
e-mail : pathum.nfe@hotmail.co.th

กำหนดการโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ของสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี

วันที่ ๔ - ๖ กันยายน ๒๕๖๐

ณ ภูรีนันต์ รีสอร์ท อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๐

- ๐๘.๓๐ - ๐๙.๓๐ น. ลงทะเบียน
- ๐๙.๓๐ - ๑๐.๓๐ น. พิธีเปิด/พร้อมบรรยายพิเศษ เรื่องทิศทางการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยสู่ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดย ดร.กล้า สมตระกูล
- ๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. บรรยายแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลพลเอก
ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดย ดร.กษมา โรจนนิล ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี
- ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น. บรรยายการจัดทำแผนปฏิบัติการแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑
โดยนายวรารุช พัยคมพงษ์ ผอ. สถาบันภาคตะวันออกเฉียง
- ๑๔.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. การบรรยายเรื่องการบริหารจัดการ การเงิน บัญชี และพัสดุแนวใหม่ของสำนักงาน กศน.จังหวัด
ปทุมธานี ประจำปี พ.ศ.๒๕๖๐ โดยหัวหน้ากลุ่มงานการเงิน บัญชี และพัสดุ
- ๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น. พักรับประทานอาหารเย็น
- ๑๙.๐๐ - ๒๑.๐๐ น. ประชุมการจัดทำแผนปฏิบัติการของของสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

- ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. ศึกษาดูงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกศน.ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง
- ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. ศึกษาดูงานการจัดการศึกษาต่อเนื่องและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกศน.ตำบลปากช่อง
อำเภอปากช่อง
- ๑๕.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. เสนอผลการระดมความคิดเห็น” การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพ”
- ๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น. พักรับประทานอาหารเย็น
- ๑๙.๐๐ - ๒๑.๐๐ น. สรุปผลการศึกษาดูงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและศึกษาดูงานการจัดการศึกษาต่อเนื่องและ
การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของกศน.ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง

๒

กำหนดการโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ของสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี

วันที่ ๔ - ๖ กันยายน ๒๕๖๐

ณ ภูรีนิรันดร์ รีสอร์ท อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๐

- ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. นำเสนอแผนปฏิบัติการบริหารงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี
โดยหัวหน้างานทุกกลุ่มงาน
วิภาคการนำเสนอโดยดร.กล้า สมตระกูล ดร.วราวุธ พยัคฆพงษ์ ผอ. สถาบันภาคตะวันออก
และนางสุรีย์ รัตนภิรมย์ ศึกษาานิเทศก์ระดับชำนาญการ
- ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น. สรุปผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการ กศน.ตำบล และวางแผนยุทธศาสตร์
การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ โดยกลุ่มงานยุทธศาสตร์และการพัฒนา
- ๑๔.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. บรรยายแนวทางการวางแผนการนิเทศ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑
โดยกลุ่มงานนิเทศและติดตาม
- ๑๕.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. ปิดโครงการอบรม โดยดร.กษมา โรจนนิล ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดปทุมธานี

- หมายเหตุ ๑. เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๐.๔๕ น. และเวลา ๑๔.๓๐ - ๑๔.๔๕ น.
พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
๒. กำหนดการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

FORM NO. 1042721020

13 OCT. 2010 13:00 P 001

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง	
วันที่	๑๕ / ๑๑ / ๒๕๕๙
วันที่	13 / ๑๑ / ๒๕๕๙
เวลา	13.20 น.

ที่ ศธ ๑๒๓๐.๖๖๐๔/๕๕๖

กศน.อำเภอคำเขื่อนแก้ว ต.ชุมพุก
อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร ๓๕๓๓๐

๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ด้วย กศน.อำเภอคำเขื่อนแก้ว ได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการพัฒนาองค์กรด้วยการจัดการความรู้ นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และเพื่อเป็นการส่งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กร

ดังนั้น กศน.อำเภอคำเขื่อนแก้ว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นำผู้บริหารและบุคลากร จำนวน ๒๓ คน ศึกษาดูงานที่ กศน.อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ตั้งแต่เวลา ๐๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและ ขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์

เว็ชชี่น ผอ.กศน.อำเภอปากช่อง
- ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน
กศน.อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายชัยพร บุญปัญญา)

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอคำเขื่อนแก้ว

๑๓ ๑๑ ๕๙

- นว
- นายชัยพร บุญปัญญา
๑๐ ๙ ๐๑
๑๒ ๓ ๑ ๕๙

กลุ่มงานอำนวยการ
โทร ๐๔๕ - ๗๙๑๐๙๘

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๕๐๐๘/๑๑๑๓

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
อำเภอปากช่อง จังหวัดพิจิตร ๕๓๑๗๐

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
วันที่ ๑๕ / ๒๖ / ๕๙
วันที่ 4 / ตุลาคม / ๕9
เวลา 13.25 น.

๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการโครงการพัฒนาบุคลากรศึกษาดูงาน จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ได้จัดโครงการพัฒนาบุคลากรศึกษาดูงานกิจกรรม กศน.อำเภอ กศน.ตำบล หอสมุดประชาชนอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อจะได้นำมาพัฒนางานกิจกรรม โดยกำหนดการศึกษาดูงานวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๙ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ในการนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ไคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการศึกษาดูงาน ตามกำหนดการดังรายละเอียดที่แนบ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นางทัศนีย์ รุดคง)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐-๗๕๖๒-๕๕๐๘

โทรสาร ๐-๗๕๖๒-๕๕๐๘

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ pabonnfe@hotmail.com

เรียน ผอ. กศน. อำเภอปากช่อง
- ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน
ของ กศน. อำเภอปากช่อง จังหวัดพิจิตร
ในวันที่ 26 ตุลาคม 2559 เวลา 09.00 น.
เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

14 ต.ค. 59

- มบ

- มอศ. พิจิตร

15 ต.ค. 59

- กพร

19 ต.ค. 59

กำหนดการโครงการพัฒนาบุคลากรศึกษาดูงานการจัดกิจกรรม กศน.
ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอป่าบอน
ณ กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา / กศน.อำเภอเมืองมุกดาหาร จ.มุกดาหาร และกศน.อำเภอเมือง
จ.สกลนคร
วันที่ 25 - 31 ตุลาคม 2559

วัน/เดือน/ปี	เวลา	สถานที่	หมายเหตุ
25/ตุลาคม/2559	05.00 น.	เดินทางออกจาก กศน.อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง	
	19.00 น.	ถึงที่พัkJังหวัดสระบุรี	
26 ตุลาคม 2559	09.00 น.	ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรม กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา	
	13.00 น.	ออกเดินทางจาก กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา	
	19.00 น.	เดินทางถึงที่พัkJังหวัดมุกดาหาร	
27 - 28 ตุลาคม 2559	08.30 - 16.30 น.	ร่วมประชุมรับนโยบายและจุดเน้นปีงบประมาณ 2560 (ผู้อำนวยการสถานศึกษา)	
29 ตุลาคม 2559	08.00 น.	ร่วมพิธีทอดกฐินพระราชทาน ณ วัดศิริมงคลใต้ อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร	
	13.30 น.	ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรม กศน.เมืองสกลนคร จ.สกลนคร	
	18.00 น.	ถึงที่พัkJจังหวัดสกลนคร	
30 ตุลาคม 2559	08.00 น.	เดินทางออกจากที่พัkJจังหวัดสกลนคร	
	19.00 น.	ถึงที่พัkJจังหวัดเพชรบุรี	
31 ตุลาคม 2559	08.00 น.	เดินทางออกจากที่พัkJจังหวัดเพชรบุรี	
	20.00 น.	ถึง กศน.อำเภอป่าบอน โดยสวัสดิภาพ	

หมายเหตุ ตารางกำหนดการนี้เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

10-OCT-2018 14:19

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง	
รับที่	943 / 2559
วันที่	10 / ต.ค. / 59
เวลา	14.35 น.

ที่ ศธ ๐๒๓๐.๒๐๐๓๗๖๖.๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ๖๒๑๓๐

90 ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงาน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ กคน.อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี ขึ้น เพื่อเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แก่บุคลากรและเครือข่าย ให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอาชีพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน นำความรู้ไปใช้ ประกอบอาชีพในวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน มีประสบการณ์ด้านความคิด วิเคราะห์ และช่องทางการประกอบอาชีพ โดยใช้แนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙ นั้น

ในการนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี ไ้ขอความอนุเคราะห์พาคณะ จำนวน ๓๐ คน เข้าศึกษาเรียนรู้ ณ ศูนย์เรียนรู้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙ ระหว่างเวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(นายอนันต์ แก้วทอง)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี

ม.ค. ลักษบุรี พ.ค. ๕๙
10 ต. ๕๙

กลุ่มอำนาจการ

โทร. ๐ ๕๕๗๗ ๙๒๔๓

โทรสาร ๐ ๕๕๗๗ ๙๒๔๓

เรียน ผอ. กศน. อำเภอปากช่อง

- ขออนุเคราะห์ให้เข้าศึกษาดูงานจาก กศน.อ.ขามเฒ่าลักษ์บุรี จ.กำแพงเพชร

- ไว้เรียนมาเพื่อทราบ

10 ต. ค 59

กำหนดการ
โครงการส่งเสริมการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์

๑๓ - ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙
ณ จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

เวลา ๐๖.๐๐ น.
 ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.
 ๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
 ๑๘.๐๐ น.
 ๑๘.๐๐ น.

ออกเดินทางจาก กศน.อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์
 พักรับประทานอาหารกลางวัน
 ศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ทุ่งตากลัว)
 ถึงที่พัก
 พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๙

เวลา ๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.
 ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.
 ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.
 ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น.
 ๑๖.๐๐ น.
 ๑๘.๐๐ น.

รับประทานอาหารเช้า
 ออกเดินทางไปยังอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
 พักรับประทานอาหารกลางวัน
 ศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
 ถึงที่พัก
 พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

เวลา ๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.
 ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.
 .....
 ๑๓.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.

รับประทานอาหารเช้า
 ศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (ตัก)
 เดินทางกลับ กศน.อำเภอขามเฒ่าบุรีรัมย์ โดยสวัสดิภาพ

ศูนย์การศึกษาอันกวัระบนและการศึกษา
ตามอัยคัยอำเภอปากช่อง
รับที่ 4126 / 38
วันที่ 21 / 10 / 2565
เวลา 10.00 น.

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๒๓๐๑/๑๗๖๕

กศน. อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา
ถนนสุขประยูร ฉช ๒๔๐๐๐

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน
เรียน ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอปากช่อง

ด้วย กศน. อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จะดำเนินการจัดโครงการพัฒนาศักยภาพครู และบุคลากร
ทางการศึกษา กศน. อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ ณ โรงแรมปากช่อง-
พาราไดซ์ ออน เอิร์ธ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ในการนี้ กศน. อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นำบุคลากร จำนวน ๓๓ คน
ศึกษาดูงาน ณ กศน. อำเภอปากช่อง ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ ตั้งแต่เวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นต้นไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายบรรลือศักดิ์ สิตตานนท์)

ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

เรียน ๑๐. กศน. อำเภอปากช่อง

- ขอบความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

๑๕/๑๐/๕๘

๒๑ ตุลาคม ๕๘

กลุ่มอำนวยการ

โทร. ๐๓๘ - ๘๒๒๔๘๔

โทรสาร. ๐๓๘ - ๘๘๑๖๒๔

- กศน

- ๑๐๐ ๑๐๕. ๑๕: ๒๕๖๕/๑๐๕๕

ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษา	
ตามอัยาศัยอำเภอปากช่อง	
รับที่	104A / ๖๕
วันที่	๙ / ก.พ. / ๖๕
เวลา	๐๙.๐๐ น.

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๙๓/๓๕๕

สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร
อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ๓๐๑๓๐

9 กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน
 เรียน ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตารางการศึกษาดูงาน จำนวน ๓ แผ่น

ด้วยสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร ได้รับมอบหมายจากสำนักงาน กศน. ให้จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน กศน. "Recurrent Education in Thailand" ให้กับคณะศึกษาดูงานจากกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต จำนวน ๕ คน ระหว่างวันที่ ๒๗ กันยายน ถึงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

ในการนี้ สถาบันฯ สิรินธร ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านได้กรุณาให้คณะศึกษาดูงานเข้าเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเรียนรู้การจัดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของท่าน ในวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. รายละเอียดดังตารางการศึกษาดูงานที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้
 ๕๓๗ ผอ. กศน. อำเภอปากช่อง
 ขอแสดงความนับถือ
 ๕๓๗ อ.ปากช่อง
 ๐๖๑๑
 ๙ ก.ย. ๕๘

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุวัฒน์ ชำนาญกิจ)

ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร

ศูนย์ ARTC Thailand สถาบันฯ สิรินธร
 โทร. ๐๕๔ ๙๙๓ ๕๕๐ โทรสาร ๐๕๔ ๙๙๓ ๕๕๑
 e-mail : siced@nfe.go.th

- nne

- มอศรีสุนทร

๑๕.๙.๕๘

๙ ก.ย. ๕๘

Study Visit Program
“Recurrent Education” in Thailand

27 September - 6 October 2015

Date	Activity	Venue
Day 1 Sun 27 September 2015	Arrival in Bangkok <i>Flight : .....</i> - Airport Pick-up by SICED (1 van) - Check in at the hotel -	-Bangkok -Asia Hotel
Day 2 Mon 28 September 2015	09.00 – 12.00 Visit ONIE - Welcome to ONIE - Self Introduction - Education in Thailand - Recurrent Education/NFE in Thailand - Equivalency Education in Thailand 12.00 - 13.00 - Lunch 13.00 – 16.30 - Literacy - CLC	-Bangkok -Asia Hotel
Day 3 Tue 29 September 2015	09.00 – 12.00 - Visit Bangkapi District NFIE Center 12.00 – 13.00 - Lunch 13.30 – 16.30 - Visit CLC 1: Ruamkangsang CLC	-Bangkok - Asia Hotel

Date	Activity	Venue
Day 4 Wed 30 September 2015	09.00 – 12.00 - Visit Distance Education Institute 12.00 – 13.00 - Lunch 13.30 – 16.30 - Continued Leave for Pakchong	-Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province -Nannam Country Home Resort
Day 5 Thu 1 October 2015	09.00– 12.00 - Campus Tour around SICED - Welcome & Self Introduction - Welcome to Pakchong - Welcome to SICED - SICED' s Role & Functions in supporting Recurrent Education 12.00 – 13.00 - Lunch 13.30 – 16.30 - CLC towards Life Long Education - OTOP - Field Visit	-Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province -Nannam Country Home Resort
Day 6 Fri 2 October 2015	09.00– 12.00 - Visit CLC 2: Chantuk Subdistrict CLC/ 12.00 – 13.00 - Lunch - 13.00 – 16.30 - Visit CLC 3: Ban Subyang Village CLC (OTOP: Women Development Group)	-Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province -Nannam Country Home Resort

3

Date	Activity	Venue
Day 7 Sat 3 October 2015	- Informal Learning - City and Cultural Tour	- Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province -Nannam Country Home Resort
Day 8 Sun 4 October 2015	- Informal Learning - City and Cultural Tour	-Pakchong District, Nakhon Ratchasima Province -Nannam Country Home Resort
Day 9 Mon 5 October 2015	09.00 - 12.00 Leave for Saraburi Province - Visit OTOP Center 12.00 – 13.00 - Lunch Leave for Singburi Province 13.30 – 16.30 - Visit Singburi Provincial ONIE - Visit Public Library - Visit CLC 4: Leave for Bangkok	-Saraburi Province -Singburi Province - Bangkok -Asia Hotel
Day 10 Tue 6 October 2015	Departure to Jakarta Flight:	- Suvarnabhumi Airport -Soekarno Hatta International Airport

Remarks:

- 1) This schedule is adjustable to the real situation.
- 2) Facilitators: Mr. Nattawut Tammakunmongkhon : 66+81966 4516
- 3) Asia Hotel : +66 (0) 2 217 0808, +66 (0) 2 217 0109

ศูนย์การศึกษาอิสระและกวดวิชา	
ตามอัยยาศัยอำเภอปากช่อง	
รับที่	1040 / 56
วันที่	31. 8. 58
เวลา	16.00 น.

ที่ นม ๘๖๙๐๑/๔๙๑

องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์

อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๑๕๐

๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอดำเนินการขอพระราชทานศึกษาคุณงาม

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอิสระโรงเรียนและการศึกษาตามอัยยาศัยอำเภอปากช่อง

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการ

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์ ได้กำหนดจัดทำโครงการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานท้องถิ่นและการศึกษาคุณงามการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘ เพื่อพัฒนาบุคลากร เสริมสร้างทักษะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมจำนวน ๔๔ คน นั้น

ในการนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์ จึงขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาคุณงามเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัยยาศัยอำเภอปากช่อง ในวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๙.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ร.ณ. นอ. กล.น. อำเภอปากช่อง

: นางสาวนงนุช ตรีวิมลคุณ

เรียนจากสำนักงาน

๐๙๐๓

31. 8. 58

สำนักปลัด อบต.เกษมทรัพย์

โทร. ๐๙๕-๕๑๐๒๒๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวนุช สดสรณ์น้อย)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์

- nre

- ๑๐๐๓๗๗/๑๖๓๓

31. 8. 58

“ยึดมั่นธรรมมาภิบาล บริการเพื่อประชาชน”

1 n.e-58

กำหนดการอบรมโครงการฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานท้องถิ่น
และศึกษาดูงานการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
องค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์ อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

*****

วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๕๘

เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	- ลงทะเบียน
เวลา ๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ น.	- พิธีเปิดการอบรมและให้โอวาท โดย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์
เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.	- การอบรม หัวข้อ การบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดย ท้องถิ่นอำเภอปรางค์ชัย
เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๐.๔๕ น.	- พักรับประทานอาหารว่าง
เวลา ๑๐.๔๕ - ๑๑.๓๐ น.	- การอบรม หัวข้อ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ โดย ท้องถิ่นอำเภอปรางค์ชัย
เวลา ๑๑.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	- การอบรม หัวข้อ มาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดย ท้องถิ่นอำเภอปรางค์ชัย
เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	- พักรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๔.๓๐ น.	- การอบรม หัวข้อ การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดย วิทยากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์ชัย
เวลา ๑๔.๓๐ - ๑๔.๔๕ น.	- พักรับประทานอาหารว่าง
เวลา ๑๔.๔๕ - ๑๖.๐๐ น.	- การอบรม หัวข้อ การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ) โดย วิทยากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์ชัย
เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.	- สรุปการอบรม โดย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

-๒-

วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๘

- เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น. - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงานพร้อมกัน
ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์
- เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๐.๓๐ น. - ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมโครงการ
- ออกเดินทาง
- เดินทางถึงแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรเขาใหญ่ฟาร์มวิลเลจ
- รับประทานอาหารว่าง
- เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. - กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
- เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. - กิจกรรมศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรเขาใหญ่ฟาร์มวิลเลจ
- ฟาร์มไส้เดือน
- การทำน้ำหมักชีวภาพ EM
- พักรับประทานอาหารว่าง
- การปลูกผักกางมุ้ง
- สวนสมุนไพร
- ธนาคารขยะ
- เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแยกย้ายเข้าที่พัก
- พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น. - รับประทานอาหารเย็น
- เวลา ๑๙.๐๐ น. เป็นต้นไป - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแยกย้ายเข้าที่พัก

วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๕๘

- เวลา ๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น. - รับประทานอาหารเช้า
- เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. - ออกเดินทาง
- เดินทางถึงศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
- เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. - กิจกรรมศึกษาดูงาน
- บริบททั่วไป
- โครงการ ๑ ไร่ ๕,๐๐๐ บาท
- พักรับประทานอาหารว่าง
- การปลูกมะนาวบ่อในครัวเรือน
- เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. - ออกเดินทาง
- เดินทางถึงตลาดสินค้าชุมชนอำเภอปากช่อง
- เยี่ยมชมสถานที่และเลือกซื้อสินค้าชุมชน

-๓-

เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

- ออกเดินทาง
- รับประทานอาหารว่าง
- เดินทางถึงวัดหลวงพ่อดโต
- นมัสการหลวงพ่อดโตและเยี่ยมชมสถานที่

เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.

- ออกเดินทาง
- รับประทานอาหารเย็น
- เดินทางกลับถึงที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเกษมทรัพย์

ศูนย์การศึกษาอนุรักษณ์และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน
ตามข้อบัญญัติของ
ที่ ๗๒ ๕๗
วันที่ ๒๗/๓/๕๗
เวลา ๑๖.๐๐ น.

ที่ ศธ ๐๒๓๐.๒๖๐๗/๕๗

คนอำเภอโป่งน้ำร้อน ณ เครื่องกษัตริย์ ๖๙
อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ๒๒๑๕๐

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาทำงาน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน จะดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการศึกษาทำงานเพื่อพัฒนาบุคลากรและเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรและเครือข่ายได้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และสามารถนำวิทยาการหรือนวัตกรรมใหม่ๆ จากสถานที่ไปศึกษาทำงาน กลับมาประยุกต์ใช้ในพัฒนาตนเอง และพัฒนางานส่งผลให้เกิดการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป้าหมาย คือ บุคลากร และเครือข่าย คนอำเภอโป่งน้ำร้อน จำนวน ๒๕ คน ดำเนินการระหว่างวันที่ ๗ - ๘ สิงหาคม ๒๕๕๘ ณ คนอำเภอโป่งน้ำร้อน จ.นครราชสีมา

ในการนี้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาทำงาน ณ คนอำเภอโป่งน้ำร้อน รายละเอียดดังกล่าวกำหนดการที่แนบ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน

ขอแสดงความนับถือ

(นายพินิจ ชนะเสน)

- กษ
- ๓๐๐๙๗๗

๒๗/๓/๕๗

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมะขาม
รักษาการในตำแหน่ง
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน

๒๓๐๕๖

กลุ่มอำนวยการ
โทร. ๐-๓๓๓๖-๐๒๓๓

นพ
๒๖ ก.ค. ๕๘

กำหนดการ

โครงการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาบุคลากรและเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ระหว่างวันที่ 7 - 8 สิงหาคม พ.ศ.2558

ณ กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโป่งน้ำร้อน

วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2558

เวลา 06.00 น.

รถออกเดินทางจาก กศน.อำเภอโป่งน้ำร้อน

08.00 น.

รับประทานอาหารเช้า

11.00 น.

เดินทางถึง กศน.อำเภอปากช่อง จ.นครราชสีมา

11.00 น.

ศึกษาดูงานและรับฟังแนวทางการจัดการเรียนการสอน/งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของกศน.อำเภอปากช่อง

12.01 น.

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น.

ศึกษาดูงานและรับฟังแนวทางการจัดการเรียนการสอน/งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของกศน.อำเภอปากช่อง(ต่อ)

15.00 น.

ลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูการดำเนินงานของ กศน.ตำบล

17.00 น.

เข้าที่พัก

18.00 น.

รับประทานอาหารเย็น

19.00 น.

กิจกรรมนันทนาการเชื่อมความสัมพันธ์

วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2558

เวลา 07.00 น.

รับประทานอาหารเช้า

09.00 น.

ศึกษาดูงานแปลงเกษตรอินทรีย์โคโรนา 1 ไร่ 5 พัน

12.00 น.

รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 น.

ออกเดินทางกลับ กศน.อำเภอโป่งน้ำร้อน

17.00 น.

รับประทานอาหารเย็น

18.30 น.

เดินทางถึง กศน.อำเภอโป่งน้ำร้อน โดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ..... กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

27-MAY-2015 18:31

P.01

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง
รับที่ ๖๖1 / ๒๖
วันที่ 27 พ.ค. / ๒6
เวลา ๑๑.๐๐ น.

ที่ ศธ.๐๒๑๐.๗๑๐๕ / ๒๘๖

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ
ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ
จังหวัดสกลนคร ๔๗๒๘๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ศึกษาฐานเศรษฐกิจพอเพียง

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

ด้วย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ
จังหวัดสกลนคร จะดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา ซึ่งบุคลากร
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ กรรมการสถานศึกษา และนักศึกษา
ตลอดจน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ มีที่ดินจำนวน ๖ ไร่
จึงมีความพร้อมที่จะดำเนินการ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ จึงขอความ
อนุเคราะห์ให้บุคลากร และนักศึกษา จำนวน ๓๖ คน ศึกษาฐาน ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๘
เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.เพื่อจะได้นำความรู้มาดำเนินการที่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

น. พช. พช.น. อำเภอปากช่อง
โรงเรียนสตรีศรีสุพรรณ
ศรีสุพรรณ จ.สุพรรณบุรี
เรียน อำเภอปากช่อง
นายก
27 พ.ค.-58

ขอแสดงความนับถือ

(นายรังษี ทองพันธุ์)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกศรีสุพรรณ

- นพ
นาย ธีรภัทร นนท. จิต ๑๕๖๖
สกลนคร

กลุ่มจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
โทร. ๐ - ๔๒๗๖ - ๖๑๐๗
khoksrissuphan.๑๐๗ nfe@hotmail.com

- ตรีภูมิ

วิห

ศรี สก.

27 พ.ค.๕๘

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๓๖๒๖/๖๐๘

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอสีคิ้ว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา ๓๐๑๔๐

๙ มิถุนายน ๒๕๕๘

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

อ้างถึง หนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง ศธ ๐๒๑๐.๓๖๒๐/ว ๕๘๘ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๘

ตามหนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานวิชาการ เพื่อให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสีคิ้ว เพื่อนำไปเผยแพร่และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนั้น บัดนี้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสีคิ้ว ได้รับการผลงานวิชาการเรียบร้อยแล้วและได้นำไปใช้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีและส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อคนในชุมชน

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายบรรหาญ โพธิ์ศรี)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสีคิ้ว

กศน.อำเภอสีคิ้ว

โทร. ๐-๔๔๔๑-๒๘๘๑

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๓๖๐๓/ ๕๘๕

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอขามทะเลสอ อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา
๓๐๒๘๐

๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

อ้างถึง หนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง ศธ ๐๒๑๐.๓๖๒๐/ว ๕๘๕ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๘

ตามหนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานวิชาการ เพื่อให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามทะเลสอ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนั้น บัดนี้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามทะเลสอ ได้รับการผลงานวิชาการเรียบร้อยแล้วและได้นำไปใช้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดีและส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อคนในชุมชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวพรทิพย์ สุขอร่าม)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอขามทะเลสอ

กศน.อำเภอขามทะเลสอ

โทร. ๐-๔๔๓๓-๓๓๓๔

ที่ ศธ ๐๒๑๐.๓๖๐๓/ น/ศ.ม

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอจักราช อ.เทศบาล ๔ ต.จักราช อ.จักราช
จ.นครราชสีมา ๓๐๒๓๐

๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

เรื่อง ตอบรับการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง

อ้างถึง หนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง ศธ ๐๒๑๐.๓๖๒๐/ว ๕๘๕ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๘

ตามหนังสือ กศน.อำเภอปากช่อง เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เผยแพร่ผลงานวิชาการ เพื่อให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจักราช เพื่อนำไปเผยแพร่และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนนั้น บัดนี้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจักราช ได้รับการผลงานวิชาการเรียบร้อยแล้วและได้นำไปใช้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้ผลเป็นอย่างดีและส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อคนในชุมชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายเด่นศักดิ์ พันธุ์ศรี)

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอจักราช

กศน.อำเภอจักราช

โทร. ๐-๔๔๓๕-๕๐๒๑

ยินดีต้อนรับ

คณะศึกษาดูงาน
กศน.อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
(1 มิถุนายน 2558)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอปากช่อง

คำขวัญอำเภอปากช่อง

"เขาใหญ่ชวนชม...
วันมพันธุ์ดี...
เงินอ่อนหวานกลี...
จิวโพคหวาน...
นอยพันชาติที่ปากช่อง"

12 ตำบล 127 หมู่บ้าน

Best Practice

โครงการอินทรีโคราช " 1 ไร่ 5000 "

Thank you.

ประวัติ กศน.อำเภอปากช่อง

- ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2536 เดิมตั้งอยู่ที่ อาคารนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ถนนมิตรภาพ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ.2546 เปลี่ยนเป็น สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ.2551 เปลี่ยนเป็น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ภาพกิจกรรม
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อัตลักษณ์ 'อยู่อย่างพอเพียง'

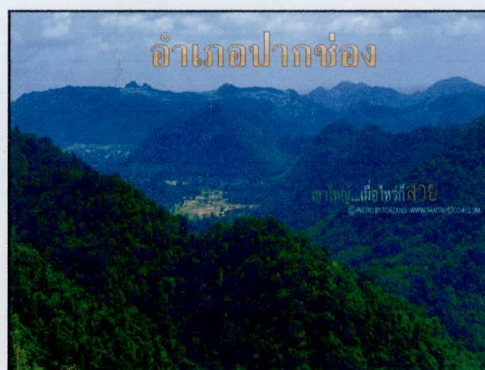
เอกลักษณ์ 'สถานศึกษาพอเพียง'

ปรัชญา "พัฒนากระบวนการเรียนรู้ มุ่งสู่คุณธรรม
น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง"

10/11/60

ยินดีต้อนรับ
 กศน. อำเภอพระนครศรีอยุธยา
 ๖๘ มิถุนายน ๒๕๕๙

ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 อำเภอปากช่อง

ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิสัยทัศน์

“ประชาชนชาวปากช่อง ทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย
 เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอกระบบและ
 การศึกษา ตามอัธยาศัย ที่มีคุณภาพ ทั้งถึง
 เท่าเทียม เป็นพลเมืองดี มีศักยภาพ และ
 มีความพร้อม ในการแข่งขันระดับสากล โดยยึด
 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงาน
 จัดตั้งศูนย์ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 อำเภอปากช่อง

- สำรวจความต้องการของนักเรียนและประชาชนในอำเภอปากช่อง
- จัดทำแผนความต้องการที่ได้มาจากผลการสำรวจ
- ประชุมการดำเนินงาน

- ศึกษาดูงานไปต่างประเทศ
- ประชุมการดำเนินงาน
- เครือข่ายที่สนับสนุนการดำเนินงาน

10/11/60

อัตลักษณ์ 'อยู่อย่างพอเพียง'

เอกลักษณ์ 'สถานศึกษาพอเพียง'

ปรัชญา "พัฒนากระบวนการเรียนรู้ มุ่งสู่คุณธรรม
น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง"

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ	นางจงจิต สุธาอรรถ
วันเกิด	วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502
สถานที่เกิด	อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 446/46 หมู่บ้าน กฤษณาการ์เด้นส์ ถนนราชสีมา – ปักธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู คศ.3 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2516	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2519	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิชาเอกผ้าและเครื่องแต่งกาย วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2522	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวส.) วิชาเอกผ้าและเครื่องแต่งกาย วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2529	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (คบ.) วิชาเอกเทคโนโลยี และนวัตกรรมการศึกษา วิทยาลัยครูสกลนคร จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2542	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาการศึกษา นอกระบบ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2555	ประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาเอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คำชี้แจง โปรดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์

โครงการ/กิจกรรม.....

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์.....สกุล.....

ที่อยู่.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ ต่ำกว่า 16 ปี 16 - 49 ปี

49 - 59 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. อาชีพหลัก.....

4. อาชีพเสริม.....

5. ท่านคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ท่านได้ประโยชน์อย่างไร

5.1 ด้านความรู้.....

.....

5.1 ด้านการนำไปใช้.....

.....

6. ท่านคิดว่าโครงการนี้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

.....

.....

7. ท่านคิดว่าท่านมีความพร้อมในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่

.....

.....

8. ท่านคิดว่า “สิ่งใดที่ท่านต้องแก้ไข” และ “สิ่งใดที่ท่านควรต่อ ยอดการเรียนรู้”

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าโครงการนี้สามารถพัฒนาตัวท่านในด้านใด

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าท่านอยากได้รับการพัฒนาในด้านใด จึงจะสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

สำหรับการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
ของศูนย์ศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....สกุล.....
ที่อยู่.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. กิจกรรมที่สถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่
อย่างไร
2. สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ใน โครงการหรือกิจกรรม ทำให้ท่านได้รับความรู้ในด้านใด
3. โครงการหรือกิจกรรมใดที่ท่านคิดว่าควรปรับปรุงแก้ไข และมีข้อเสนอแนะอย่างไรใน
การพัฒนากิจกรรมดังกล่าว
4. รูปการจัด โครงการหรือกิจกรรมมีความเหมาะสมกับท่านหรือไม่ อย่างไร และควร
ปรับปรุงในเรื่องใด
5. ท่านคิดว่าเราควรพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมใดที่สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนของตน

แบบประเมิน

เรื่อง การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check – list) สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 38 ข้อ ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องการดำเนินงานที่ตรงกับความเห็นของท่าน โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ และตอบตามสภาพความเป็นจริง

3. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับและขอรับรองว่าจะไม่ทำให้กระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตของท่านแต่อย่างใด จะใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ขอขอบคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นางจงจิต สุธาอรรถ

ตอนที่ 2 ให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ด้านการเรียนรู้					
1	มีการนำความรู้จากสื่อต่าง ๆ ไปใช้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
2	มีการดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ					
3	มีการประพฤติ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัว					
4	มีการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่น					
5	มีการพัฒนาตนเองโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน					
	ด้านการดำเนินชีวิต					
6	มีการปฏิบัติตามหลักศาสนา					
7	มีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในชุมชน					
8	ประพฤติ ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมีคุณธรรม					
9	มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน					
10	รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ใช้หลักประชาธิปไตยและทำงานแบบมีส่วนร่วม					
11	มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน หรือเวทีประชาคม					
12	มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันในชุมชน					
13	มีการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ					

ข้อ	ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
14	มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด					
15	มีการใช้สินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม					
16	มีส่วนร่วมในการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี					
17	มีการเข้าร่วมกิจกรรมการรักษาคุณภาพน้ำลำคลองและแหล่งน้ำในชุมชน					
18	มีการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ					
19	มีการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
	ด้านการประหยัด					
20	มีการจัดทำบัญชีรับ – จ่ายของครอบครัว					
21	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในแต่ละเดือน					
22	ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง					
23	มีการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์					
24	มีการรักษาสິงของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ได้นาน ๆ					
25	มีการใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้ สะเดา ตะไคร้หอม ใล่ยุง					
26	มีการใช้วัสดุคืบในชุมชนในการผลิตสินค้าเพื่อใช้เองหรือจำหน่าย					
	ด้านการลดรายจ่าย					
27	มีการปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน					
28	มีการผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู					
29	มีการลดใช้ไฟฟ้า น้ำประปา และน้ำมันเชื้อเพลิงที่ไม่จำเป็น					

ข้อ	ผลการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
30	มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สิ้นค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เครื่องประดับที่ไม่จำเป็น					
31	ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น สุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมา					
	ด้านการเพิ่มรายได้					
32	มีการรับจ้างทำงาน/หรือมีอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว					
33	มีการพัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ					
34	มีการแปรรูปผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่ม					
35	เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ ร้านค้าชุมชน					
36	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้มีเงินเก็บออม					
37	เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการออม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน					
38	มีการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีนิสัยรักการออม					

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นางจงจิต สุชาอรรถ

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอปากช่อง